

T.C
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

PSİKOLOJİK DANIŞMAN ADAYLARININ DUYGUSAL ZEKÂ
DÜZEYLERİ İLE DÜŞÜNME STİLLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Ebru KARABULUT

İZMİR

2014

T.C
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

PSİKOLOJİK DANIŞMAN ADAYLARININ DUYGUSAL ZEKÂ
DÜZEYLERİ İLE DÜŞÜNME STİLLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Ebru KARABULUT

Danışman

Doç. Dr. F. Ebru İKİZ

İZMİR

2014

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Psikolojik Danışman Adaylarının Duygusal Zeka Düzeyleri ile Düşünme Stilleri Arasındaki İlişki” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../2014

Ebru Karabulut

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne

İşbu çalışma, jürimiz tarafından Rehberlik ve Psikolojik Danışma Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Fatma Ebru İkiz

Üye : Yrd. Doç. Dr. Hatice Zekavet Kabasakal

Üye : Yrd. Doç. Dr. Banu Cülha Sıbay

Onay

Yukarıda imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../...

Doç. Dr. Ali Günay BALIM
Enstitü Müdürü

20.6.2014

Ulusal Tez Merkezi | Tez Form Yazdır

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	10040968
Yazar Adı / Soyadı	EBRU KARABULUT
Uyruğu / T.C.Kimlik No	TÜRKİYE / 20734479040
Telefon	5342614048
E-Posta	ebruugarip@hotmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Psikolojik Danışman Adaylarının Duygusal Zeka Düzeyleri ile Düşünme Stilleri Arasındaki İlişki
Tezin Tercümesi	The relationship between emotional intelligence and thinking styles of the counselor trainees
Konu	Psikoloji = Psychology
Üniversite	Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Bölüm	Eğitim Bilimleri Bölümü
Anabilim Dalı	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı
Bilim Dalı	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2014
Sayfa	157
Tez Danışmanları	DOÇ. DR. FATMA EBRU İKİZ 25808066522
Dizin Terimleri	Eğitim psikolojisi=Education psychology ; Sosyal psikoloji=Psychology-social ; Sosyal-duygusal beceri=Social-emotional skills
Önerilen Dizin Terimleri	psikolojik danışman adayları,duygusal zeka, düşünme stilleri
Kısıtlama	Yok

Yukarıda bilgileri kayıtlı olan tezimin, bilimsel araştırma hizmetine sunulması amacı ile Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanında arşivlenmesine ve internet üzerinden tam metin erişime açılmasına izin veriyorum.

20.06.2014

İmza:.....

TEŞEKKÜR

Tüm hayatım boyunca başarılı ve kendine güvenen bir birey olmam için her türlü özveriye gösteren, beni her zaman destekleyen sevgili anneme ve babama, sıkıldığım ve kendimi çaresiz hissettiğim anlarda beni dinleyen ve yüreklendiren sevgili eşime ve manevi desteklerini her zaman hissettiğim sevgili arkadaşlarım Demet'e ve Funda'ya sonsuz teşekkür ediyorum.

Üniversiteye başladığım ilk yıllardan beri tanımış ve sevmiş olduğum, yardıma ihtiyacım olduğu zamanlarda bilgi ve deneyimleriyle bana yol gösteren, tezimin oluşma ve gerçekleşmesinde görüşleriyle büyük katkısı bulunan, güler yüzlü ve kıymetli danışmanım sayın Doç. Dr. F. Ebru İkiz'e çok teşekkür ediyorum. İçinden çıkamadığım durumlarda sorularıyla kendisini rahatsız ettiğim, bıkmadan usanmadan sorularımı cevaplandıran, bilgi ve deneyimleriyle bana yardımcı olmaya çalışmış sevgili arkadaşım Arş. Gör. Esra Asıcı'ya teşekkürlerimi sunuyorum.

Ebru Karabulut

İÇİNDEKİLER

Yemin Metni	i
Değerlendirme Kurulu Üyeleri	ii
YÖK Dokümantasyon Merkezi Tez Veri Formu	iii
Teşekkür	iv
İçindekiler	v
Tablolar Listesi.....	viii
Şekiller Listesi.....	x
Özet	xi
Abstract	xiv

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1.Problem Durumu.....	1
1.2.Amaç ve Önem.....	5
1.3.Problem Cümlesi.....	6
1.4.Alt Problemler	7
1.5.Sayıtlılar	7
1.6.Sınırlılıklar	7
1.7.Tanımlar	8
1.8.Kısaltmalar	8

BÖLÜM II

KURAMSAL TEMELLER VE İLGİLİ LİTERATÜR

2.1. Duygusal Zeka	9
2.1.1. Duygu Kavramı.....	9
2.1.2. Zeka Kavramı.....	12
2.1.3. Duygu-Zeka İlişkisi	21
2.2. Duygusal Zeka Kavramı ve Tarihsel Gelişimi.....	22

2.3. Duygusal Zeka Modelleri.....	27
2.3.1. Mayer ve Salovey'in Modeli	27
2.3.2. Bar-On Modeli	30
2.3.3. Robert K. Cooper ve Ayman Sawaf Modeli	36
2.3.4. Daniel Goleman Modeli.....	42
2.4. Bilişsel Zeka (IQ) ve Duygusal Zeka (EQ) Arasındaki İlişki	47
2.5. Duygusal Zekanın Geliştirilmesi.....	50
2.6. Düşünme Stilleri	53
2.7. Sternberg'in Zihinsel Öz-Yönetim Kuramı	56
2.8. Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerinde Duygusal Zeka ve Düşünme Stilleri	65
2.9. İlgili Yayın ve Araştırmalar	
2.9.1. Duygusal Zeka İle İlgili Yapılmış Araştırmalar	68
2.9.2. Düşünme Stilleri İle İlgili Yapılmış Araştırmalar	72

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli	77
3.2. Evren ve Örneklem	77
3.3. Veri Toplama Araçları	78
3.3.1. Bar-On Duygusal Zeka Ölçeği.....	78
3.3.2. Düşünme Stilleri Ölçeği.....	79
3.3.3. Kişisel Bilgi Formu.....	80
3.4. Verilerin Toplanması	80
3.5. Veri Çözümleme Teknikleri.....	81

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

4.1. Örneklemen Tanıtılmasına İlişkin Bulgular	82
4.2. Alt Problemlere İlişkin Bulgular	85

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar ve Tartışma.....	111
5.1.1. Psikolojik Danışman Adaylarının Duygusal Zeka Düzeylerine İlişkin Betimleyici Sonuçlar	111
5.1.2. Psikolojik Danışman Adaylarının Duygusal Zeka Düzeyleri ve Cinsiyetleri Arasındaki İlişki.....	112
5.1.3. Psikolojik Danışman Adaylarının Duygusal Zeka Düzeyleri ve Sınıf Düzeyleri Arasındaki İlişki.....	114
5.1.4. Psikolojik Danışman Adaylarının Duygusal Zeka Düzeyleri ve Anne Eğitim Düzeyleri Arasındaki	115
5.1.5. Psikolojik Danışman Adaylarının Duygusal Zeka Düzeyleri ve Baba Eğitim Düzeyleri Arasındaki İlişki.....	117
5.1.6. Psikolojik Danışman Adaylarının Duygusal Zeka Düzeyleri ve Ailelerinin Gelir Düzeyleri Arasındaki İlişki	119
5.1.7. Psikolojik Danışman Adaylarının Duygusal Zeka Düzeyleri ve Algıladıkları Ekonomik Durumları Arasındaki İlişki.....	120
5.1.8. Psikolojik Danışman Adaylarının Duygusal Zeka Düzeyleri ve Düşünme Stilleri Arasındaki İlişki	121
5.1.9. Psikolojik Danışman Adaylarının Düşünme Stillerinin Duygusal Zeka Alt Boyutlarını Yordamasına İlişkin Sonuçlar	124
5.1.10. Psikolojik Danışman Adaylarının Sosyo-Demografik Özelliklerinin Duygusal Zeka Düzeylerini Yordamasına İlişkin Sonuçlar	128
5.2. Öneriler	129
KAYNAKÇA	131
EKLER.....	143
EK 1: Kişisel Bilgi Formu.....	143
EK 2: Bar-On Duygusal Zeka Ölçeği.....	144
EK 3: Düşünme Stilleri Ölçeği.....	149
EK 4: Bar-On Duygusal Zeka Ölçeği Kullanım İzni	155
EK 5: Düşünme Stilleri Ölçeği Kullanım İzni	156
EK 6: Araştırma İzni	157

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Psikolojik Danışman Adaylarının Cinsiyete Göre Dağılımı.....	82
Tablo 2: Psikolojik Danışman Adaylarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı.....	82
Tablo 3: Psikolojik Danışman Adaylarının Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı.....	83
Tablo 4: Psikolojik Danışman Adaylarının Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı.....	84
Tablo 5: Psikolojik Danışman Adaylarının Ailelerinin Gelir Düzeylerine Göre Dağılımı.....	84
Tablo 6: Psikolojik Danışman Adaylarının Algıladıkları Ekonomik Durumlarına Göre Dağılımı.....	85
Tablo 7: Psikolojik Danışman Adaylarının Duygusal Zeka Düzeyleri ve Düşünme Stilleri Arasındaki İlişki Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu.....	86
Tablo 8: Psikolojik Danışman Adaylarının Kişisel Beceriler ve Düşünme Stillerine İlişkin Çoklu Regresyon Analiz Sonuçları.....	88
Tablo 9: Psikolojik Danışman Adaylarının Kişilerarası İlişkiler ve Düşünme Stillerine İlişkin Çoklu Regresyon Analiz Sonuçları.....	89
Tablo 10: Psikolojik Danışman Adaylarının Şartlar ve Çevreye Uyum Düzeyleri ve Düşünme Stillerine İlişkin Çoklu Regresyon Analiz Sonuçları.....	90
Tablo 11: Psikolojik Danışman Adaylarının Stres Yönetim Düzeyleri ve Düşünme Stillerine İlişkin Çoklu Regresyon Analiz Sonuçları.....	91
Tablo 12: Psikolojik Danışman Adaylarının Genel Ruh Hali Düzeyleri ve Düşünme Stillerine İlişkin Çoklu Regresyon Analiz Sonuçları.....	92
Tablo 13: Psikolojik Danışman Adaylarının Cinsiyet ve Duygusal Zeka Düzeyleri İlişkisi Bağımsız Örneklemeler İçin t-Testi.....	93
Tablo 14: Psikolojik Danışman Adaylarının Sınıf Düzeyleri ve Duygusal Zeka İlişkisi Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).....	95

Tablo 15: Psikolojik Danışman Adaylarının Anne Eğitim Düzeyleri İle Duygusal Zeka İlişkisi Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).....	98
Tablo 16: Psikolojik Danışman Adaylarının Baba Eğitim Düzeyleri İle Duygusal Zeka İlişkisi Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).....	101
Tablo 17: Psikolojik Danışman Adaylarının Gelir Düzeyleri İle Duygusal Zeka İlişkisi Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).....	104
Tablo 18: Psikolojik Danışman Adaylarının Algıladıkları Ekonomik Durumları ile Duygusal Zeka İlişkisi Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA).....	106
Tablo 19: Psikolojik Danışman Adaylarının Duygusal Zeka Düzeyleri ve Sosyo-demografik Değişkenlere İlişkin Çoklu Regresyon Analiz Sonuçları.....	109
Tablo 20: Psikolojik Danışman Adaylarının Duygusal Zeka Düzeylerine İlişkin Betimleyici İstatistikler.....	110

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Dört Boyutlu Duygusal Zeka Modelinin Zekayla ve Kişilikle Olan İlişkisi.....	30
Şekil 2: Bar-On Duygusal Zeka Modeli.....	32
Şekil-3: Cooper ve Sawaf'ın dört köşe taşı modeli.....	41
Şekil-4: Daniel Goleman'ın duygusal zeka boyutları ve bunların yapıtaşları.....	46
Şekil 5: Zihinsel Benlik Yönetimi Kuramına Göre Düşünme Stilleri.....	63

ÖZET

Bu araştırmada psikolojik danışman adaylarının düşünme stillerinin ve sosyo-demografik özelliklerinin duygusal zeka alt boyutlarıyla ilişkisi ile yordayıcı etkisi incelenmiştir.

Araştırmanın evrenini, 2012-2013 eğitim öğretim yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi ve Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim görmekte olan psikolojik danışman adayları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı'nda, 2., 3. ve 4. sınıf düzeyinde öğrenim görmekte olan, 181'i kadın, 119'u erkek toplam 300 psikolojik danışman adayı oluşturmaktadır. Araştırmada ölçme aracı olarak Bar-On Duygusal Zeka Ölçeği (Bar-On, 1997) ve Düşünme Stilleri Ölçeği (Sünbül, 2004) ile araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 21.0 istatistik programı ve Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı, bağımsız t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), Tukey Testi ve Çoklu Regresyon Analizi kullanılmıştır.

Araştırmadan elde edilen önemli sonuçlardan biri, psikolojik danışman adaylarının kişisel beceriler düzeylerinin yüksek ancak stres yönetimi düzeylerinin düşük olduğudur. Cinsiyet açısından sonuçlar değerlendirildiğinde, kızların bağımsızlık, duygusal benlik bilinci, sosyal sorumluluk, kişiler arası ilişkiler ve iyimserlik düzeyleri erkek psikolojik danışman adaylarından daha yüksektir. Dördüncü sınıfların sosyal sorumluluk ve strese dayanıklılık düzeylerinin ikinci sınıfta okuyan psikolojik danışman adaylarından daha yüksek olduğu bulgusu elde edilmiştir.

Kendini gerçekleştirme, sosyal sorumluluk ve mutluluk alt boyutlarıyla anne eğitim düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı; kendini gerçekleştirme, esneklik ve mutluluk alt boyutlarıyla baba eğitim düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı;

gerçekçilik ve dürtü kontrol alt boyutlarıyla ebeveyn eğitim düzeyi arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğu ortaya çıkmıştır.

Sosyal sorumluluk ve mutluluk alt boyutları ile psikolojik danışman adaylarının ailelerinin gelir düzeyleri pozitif yönde anlamlı bir ilişki içerisindeyken; problem çözme ve dürtü kontrol duygusal zeka alt boyutları ile psikolojik danışman adaylarının ailelerinin gelir düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir. Ayrıca mutluluk düzeyleri ile algılanan ekonomik düzey arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Araştırma bulgularına göre duygusal zekanın kişisel beceriler alt boyutu ile düşünme stillerinin özerk düşünme, yargılayıcı düşünme, aşamalı düşünme, eş değerci düşünme, ayrıntıcı düşünme, içe dönük düşünme, dışa dönük düşünme ve yenilikçi düşünme arasında pozitif yönde; gelenekçi düşünme ve bütüncül düşünme arasında negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır.

Duygusal zekanın kişiler arası beceriler alt boyutu ile düşünme stilleri alt boyutlarından özerk düşünme, yargılayıcı düşünme, aşamalı düşünme, ayrıntıcı düşünme, dışa dönük düşünme ve yenilikçi düşünme arasında pozitif yönde; gelenekçi düşünme arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Duygusal zekanın şartlar ve çevreye uyum alt boyutu ile düşünme stilleri alt boyutlarından özerk düşünme, yargılayıcı düşünme, aşamalı düşünme, ayrıntıcı düşünme, dışa dönük düşünme ve yenilikçi düşünme arasında pozitif; gelenekçi düşünme arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Duygusal zekanın stres yönetimi alt boyutu ile düşünme stilleri alt boyutlarından özerk düşünme, yargılayıcı düşünme, aşamalı düşünme ve yenilikçi düşünme arasında pozitif yönde; kuralcı düşünme ve dışa dönük düşünme arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir.

Duygusal zekanın genel ruh hali alt boyutu ile düşünme stilleri alt boyutlarından özerk düşünme, yargılayıcı düşünme, aşamalı düşünme, eş değerci düşünme, ayrıntıcı düşünme, dışa dönük düşünme ve yenilikçi düşünme arasında

pozitif; gelenekçi düşünme arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Düşünme stilleri alt boyutlarından özerk düşünme, yargılayıcı düşünme, kuralsız düşünme, içe dönük düşünme ve dışa dönük düşünmenin duygusal zeka alt boyutlarından kişisel becerilerin önemli yordayıcıları olduğu, toplam varyansın %24'ünü açıkladığı sonucu elde edilmiştir. Düşünme stilleri alt boyutlarından özerk düşünme, ayrıntıcı düşünme ve dışa dönük düşünmenin kişiler arası ilişkiler boyutunun önemli yordayıcıları olduğu, toplam varyansın %16'sını açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır. Düşünme stilleri alt boyutlarından yargılayıcı düşünme, aşamalı düşünme ve dışa dönük düşünmenin şartlar ve çevreye uyum boyutunun önemli yordayıcıları olduğu, toplam varyansın %24'ünü açıkladığı sonucu elde edilmiştir. Düşünme stilleri alt boyutlarından kuralcı düşünme, yargılayıcı düşünme ve aşamalı düşünmenin stres yönetimi duygusal zeka alt boyutunun önemli yordayıcıları olduğu, toplam varyansın %16'sını açıkladığı görülmüştür. Düşünme stilleri alt boyutlarından ayrıntıcı düşünme, dışa dönük düşünme, yenilikçi düşünme ve gelenekçi düşünmenin genel ruh hali boyutunun önemli yordayıcıları olduğu, toplam varyansın %23'ünü açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Psikolojik danışman adaylarının sosyo-demografik özelliklerinin duygusal zeka düzeylerini yordamasına ilişkin yapılan analizler sonucunda, cinsiyet, sınıf düzeyi, anne-babanın eğitim düzeyi, ailenin ekonomik geliri ve algılanan ekonomik durumu değişkenlerinin psikolojik danışman adaylarının duygusal zeka düzeylerinin önemli yordayıcıları olmadığı sonucu elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: duygusal zeka, düşünme stilleri, psikolojik danışman adayları

ABSTRACT

This research investigate the predictive effect of thinking styles and socio-demographic characteristics of counselor trainees on emotional intelligence and the relationship between thinking styles, socio-demographic characteristics of counselor trainees and emotional intelligence subscales.

Population is consisted of students in Dokuz Eylul University Buca Education Faculty and Ege University Education Faculty through 2013-2014 academic year. Sample is consisted of 300 counselor trainees (181 girls, 119 boys) from 2nd, 3rd and last year classes.

Data is collected by Bar-On Emotional Quotient Inventory (Bar-On, 1997) and Thinking Styles Inventory (Sünbül, 2004) and a questionnaire. Data analyzed by SPSS 21.0, Pearson Corelation Coefficient, Independence T-Test, One Way ANOVA, Tukey Test and Multiple Regression Analysis.

According to results, counselor trainees' intrapersonal relations levels are high but stress management levels are low. According to gender, independence, emotional self-awareness, social responsibility, interpersonal relationship and optimism levels of girls are higher than boys. Last year trainees have higher levels on social responsibility and stress management levels than second year students.

There is a statistically significant positive correlation between mother education level and self-actualization, social responsibility and happiness levels, between father education level and self-actualization, flexibility and happiness levels, however there is a statistically significant negative correlation between parents education levels and reality-testing and impulse control levels of counselor trainees.

According to income, social responsibility and happiness are found to be positively correlated but problem solving and impulse control are found to be negatively correlated. Moreover, there is a statistically significant positive correlation between happiness levels of counsellor trainees and their perceived economic levels.

There is a statistically significant negative correlation between counselor trainees' conservative thinking and global thinking levels and personal skills subscale levels of EQ. between conservative thinking levels and interpersonal relations levels, between adaptability levels and general mood levels of EQ . Stress management levels are found to be negatively correlated with executive thinking ve external thinking levels of counselor trainees.

The legislative, judicial, anarchic, internal and external thinking levels are found to be statistically significant predictors of counselor trainees' personal skills levels; the legislative, local and external thinking levels are found to be statistically significant predictors of interpersonal relations levels; judicial, hierarchic and external thinking levels are found to be significant predictors of adaptability levels of counsellor trainees. Stress management levels are found to be significantly predicted by executive, judicial ve hierarchic thinking levels; general mood levels of counselor trainees are fund to be statistically predicted by local, external, liberal and conservative thinking levels.

Socio-demographic characteristics of counsellor trainees investigated in this study were gender, class level, parents education level, familiar income, perceived economic level and results indicate that those variables are found to have no predictive effect on EQ levels of counselor trainees.

Key Words: emotional intelligence, thinking styles, counselor trainees

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, araştırmaya dayanak oluşturan kuramsal çerçeve, amaç ve önem, problem cümlesi, alt problemler, sayıtlar, sınırlılıklar ve tanımlar bulunmaktadır.

1.1. Problem Durumu

19. ve 20. yüzyıllarda yapılan bilimsel keşif ve icatlar insanlığın hayatını, hayata bakışını, algılayışını ve yaşam tarzını değiştirmiştir. Bu bilimsel keşif ve icatlar özellikle günümüzdeki eğitim ve iş koşullarını da etkilemiştir. Günümüzde bilgiye kolay erişebilen, onu kullanıp üretimine katkı sağlayabilen, analiz, sentez ve değerlendirme yapabilen, üst düzey iletişim becerilerine sahip; sorgulayan, eleştiren, araştıran, kendisini sürekli geliştiren, üretken bireylere gereksinim artmıştır (Saraçoğlu, 2006).

Hayatta başarılı olabilmenin sadece IQ düzeyinin yüksek olmasıyla mümkün olamayacağı gerçeğinin yaygınlaşması, dikkatleri duygusal zeka kavramına çevirmiştir. Yapılan araştırmalar sayesinde, duygusal zekanın insanın hayatta daha mutlu olması ve daha üretken bireyler olarak toplumda yer almasında önemli bir belirleyici olduğu sonucu elde edilmiştir. Duygusal zekâ, kişinin ilişki kurduğu insanların duygularını fark etme, anlama, kendi duygusunu kontrol etme ve düzenleyebilme, diğerlerine yönelik empatik olabilme, duygularını yönetebilme ve ilişkilerini sürdürebilme becerisidir (Acar, 2002). Duygusal Zekâ, “Bireyin kendisinin, diğerlerinin duygularını ve hislerini izleme, ayırt etme; bu bilgiyi düşünce ve eylemlerinde kullanabilme ve yararlanabilme becerisidir” (Salovey ve Mayer, 1990).

Duygusal zeka, insanların doğuştan sahip oldukları ya da olamadıkları bir özellik değil; tam tersine yükseltilebilen, geliştirilebilen bir nitelik taşımaktadır. Entelektüel zekadan farklı olarak duygusal zekanın geliştirilebilir özelliği insanların bu niteliği öğrenebilir olmasını beraberinde getirerek, bu bağlamda insanlara önemli bir fırsat sunduğu ileri sürülmüştür (Baltaş, 2006; Konrad ve Hendl, 2005; Weisinger, 1998).

Duygusal zeka düzeyi yüksek olan, yani kendi duygularını tanıyan ve duygularını yönetebilen; ayrıca başkalarının duygularını anlayabilen kişilerin, gerek özel hayatlarında gerekse iş yaşamlarında diğer kişilere göre daha avantajlı oldukları kanıtlanmış bir gerçektir. Global düzeyde gerçekleşmekte olan değişim ve gelişimin, beraberinde karmaşık bir hayatı getirmesi de, duygusal zekanın fark edilmesi, önemsenmesi ve geliştirilmesi gereken bir kavram olduğunu bir kez daha ortaya koymaktadır (Goleman, 2007).

Duygusal gücünü kullanan kişi duygularını tanır, onları kabullenir, uygun şekilde ifade eder. İnsan kendi duygusunu tanımlayabildiği ve farkındalık düzeyi yüksek olduğu için karşısındaki kişilerin de duygularına duyarlı davranabilmeyi ve kendisini başkasının yerine koyabilmeyi başarabilmektedir. Bu başarı kişinin duygusal açıdan güçlü olduğunu göstermektedir (Yeşilyaprak, 2001). Bu duygusal becerilerin, psikolojik danışmanların mesleki yaşantılarında sahip olması ve geliştirmesi gereken beceriler olduğu, psikolojik danışmanların mesleki yaşantılarında daha verimli ve daha çok tercih edilen kişiler olmasına katkıda bulunduğu ayrıca psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin etkililiği ve kalitesi bakımından önem taşıdığı düşünülmektedir.

Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinde, mesleki verimlilik ve etkililik açısından psikolojik danışmanların duygusal becerileri kadar önemli olan bir diğer konu da düşünme stilleridir. Düşünme stili, bireyin dünya ile ilişkisinde, onu algılamada, hedeflediği amaçlara ulaşmada ve problem çözmede, farkında olsun ya da olmasın geliştirdiği bilgi işleme yaklaşımıdır (Parlette ve Rae, 1993).

Düşünme ve düşünme süreci, dış dünyadaki nesne ve olayları semboller haline çevirme olarak tanımlanmaktadır (Arkonaç, 1998). Düşünmenin, bireyin

içinde bulunduğu durumu anlayabilmesine yönelik etkinlikleri içeren ve özel düşünme becerilerinin tümünden oluşan, dolayısıyla tek bir açıdan tanımlanamayacak kadar karmaşık zihinsel bir süreç olduğu vurgulanmaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2007).

Sternberg'e (1997) göre her insan doğası gereği sürekli düşünür; fakat herkesin düşünme süreci birbirinden farklıdır, çünkü her birey kendine özgü bir nitelik taşır ve biriciktir. Nasıl ki bireyler görünüşleri, ilgileri, zevkleri, fiziksel yetenekleri, bilgi birikimleri itibarıyla birbirlerinden farklı özellikler gösteriyorlarsa, zihinsel girişimlerinde (zihinsel şemalarında), öğrenme ve düşünme etkinliklerinde (stillerinde) de farklılık sergilerler. Düşünme stillerindeki farklılıklar, insanların yeteneklerini farklı yollarla kullanmalarına ve dolayısıyla farklı tepkiler vermelerine yol açmaktadır. Bireyler, sadece yetenekleriyle değil, aynı zamanda düşünme stilleriyle de örtüşen meslekler seçme eğilimindedirler. Bu görüş, üniversiteye aynı puanla girmiş öğrencilerden bazılarının dönem sonunda niçin birçok dersten başarısız olduğunu, hatta bazılarının okulu bitiremediğini; aynı yeteneklere sahip öğrencilerin okulu bitirdikten sonra niçin farklı mesleklere yöneldiklerini; iyi bir mühendis ya da doktor olur diye düşünülen ve bu şekilde yönlendirilen öğrencilerin yıllar sonra nasıl başarılı bir müzisyen ya da ressam olarak karşımıza çıktıklarını açıklamaya yardımcı olmaktadır. Mesleki alanda, okul hayatında ve birçok alandaki başarının sadece yeteneklerle açıklanamaması, başarının altında yatan bireysel farklılıkların en önemlilerinden biri olan düşünme stillerinin araştırılmasının önemine dikkat çekmektedir.

Sternberg'in (1977) "Zihinsel Özyönetim Kuramı" bireylerin düşünme stillerini ele alır. Kurama göre insanlar, kendilerini, eylem ve aktivitelerini yönetme gereksinimi duyarlar. Bu çerçevede düşüncelerini ve eylemlerini iç ve dış gereksinimlere uygun bir biçimde organize ederler. Kuramdaki temel görüş, dünyaca yaygın olan yönetim dalları ve yönetim türleriyle (kuralcı, yetkili, yargısal, monarşik, hiyerarşik, oligarşik) benzer bir şekilde bizlerin düşünme stillerini oluşturmamız ve kendimizi yönetmemiz gerektiğidir (Sünbül, 2004).

Bireyin zihinsel açıdan kendini yönetme şekilleri incelendiğinde, bireyin hangi stil ya da stillere sahip olacağını, hem doğuştan getirdiği potansiyel özellikleri,

yatkınlıkları ve mizacı; hem de çevresel, ailevi ve eğitim unsurlarının etkilediği aşıkardır. Birey, bir psikolojik danışman olarak eğitilmeye başlamadan ve bu çevreye girmeden önce, içinde bulunduğu yaş döneminin özellikleriyle, ilişkide bulunduğu kişilerle etkileşimlerinde ve öğrenmelerinde belli bir veya birkaç düşünme stiline yatkın olarak ergenlik dönemini tamamladığı varsayılmaktadır. Ardından mesleki eğitimi kapsamında da psikolojik danışma ve rehberlik alanıyla ilgili elde edeceği her türlü bilgi ve tecrübe ile bireyin değişim ve gelişim yaşayacağı ve sahip olduğu düşünme stillerinin tekrar gözden geçirileceği ve yeniden düzenleneceği düşünülmektedir.

İnsanların ilişki kurma biçimleri, düşünme ve hissetme biçimlerinden etkilendiği için düşünme biçimleri ilişkilerde son derece önemli bir yere sahiptir. Ivey (1986) tarafından geliştirilmiş olan Gelişimsel Psikolojik Danışma ve Terapi (GPDT), psikolojik danışma alanında düşünme stillerinin önemini vurgulayan yaklaşımlardan biridir. GPDT' ye göre duygusal gelişim ve bilişsel gelişim birbirinden ayrı ele alınamaz. Danışanın duygularının farkında olması, duygularını şimdi ve burada yaşaması, duygularını içinde bulunduğu sistem içerisinde değerlendirebilmesi, aynı olaya farklı duygularla yaklaşmanın mümkün olabileceğini kavraması, psikolojik danışmanın ve danışanın düşünme stilleri kadar önemlidir. Bu çerçevede GPDT hem duygusal gelişime hem bilişsel gelişime aynı ölçüde önem vermektedir (Ivey ve diğ., 2010).

Carkhuff'un (2011) hem bir sanat hem de bilim olarak değerlendirdiği psikolojik danışma hizmeti, hem yardım alan danışanın hem de yardım eden danışmanın bir arada gelişip değiştiği bir yardım sürecidir. Psikolojik danışma hizmetinin etkililiği, psikolojik danışmanın hem teknik hem de kişilik açısından yetiştirilmişliğine ve yetkinliğine bağlıdır. Psikolojik danışmanın mesleki bilgi ve donanımını kendi kişilik özellikleri, düşünme stilleri, kendini ve duygularını yönetebilme becerileri ile harmanlaması, hem mesleki yeterlilik hem de karşısındaki bireyin istediği değişimi gerçekleştirmesi açısından önem taşımakta olduğu varsayılmaktadır.

1.2. Amaç ve Önem

Araştırmanın amacı rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümünde öğrenim görmekte olan üniversite öğrencilerinin düşünme stillerinin ve bazı sosyo-demografik değişkenlerin (cinsiyet, sınıf düzeyi, anne-babanın eğitim düzeyi, ailelerinin gelir düzeyi, algılanan ekonomik durum) duygusal zeka düzeylerini yordamada ne kadar etkili olduğunu ortaya koymaktır.

Duygusal zeka ve düşünme stilleri Türkiye’de ve yurtdışında güncelliğini koruyan iki önemli konudur. Duygusal zeka alanında yapılan araştırmaların özellikle iş dünyasında yoğunlaştığı; düşünme stilleri ile ilgili çalışmaların ise daha çok eğitim alanına katkı sağlamak amacıyla yapıldığı göze çarpmaktadır. Duygusal zeka düzeyinin ve düşünme stillerinin genel anlamda bir bireyin hayatının her evresinde başarıya etkisinin olduğunu, özel anlamda ise Psikolojik Danışma ve Rehberlik (PDR) uzmanının kişisel gelişimine ve hizmet vereceği diğerlerinin gelişimini başlatma ve sürdürmesini sağlamada göstereceği mesleki yeterliliklerine etkisi olduğuna inanılmaktadır. Bu bağlamda bu çalışmanın psikolojik danışmanlık alanında uzman yetiştirilmesi açısından önemli olacağı düşünülmektedir.

Psikolojik danışmanların kişilerarası ilişkilerinde, karşılaştıkları problemlerde, olaylarda, danışma sürecinde hangi müdahaleleri seçeceğinde, hangi yaklaşımları belirleyeceğinde düşünme stillerinin etkili olabileceğine inanılmaktadır. Psikolojik danışmanların hangi düşünme stilini daha yoğun kullandığının bilinmesinin, etkili olmayan düşünme stillerinin zamanla daha fonksiyonel olanlarla değiştirilmesi ve düşünme stillerinde duruma göre esnek olabilme becerisinin kazandırılması ile psikolojik danışmanın üretkenliği, verimi ve uyumunun arttırılabileceği öngörülmektedir. Bu kazanımlar ile etkili ve kaliteli bir psikolojik danışma ortamının oluşturulmasına katkı sağlanabileceği düşünülmektedir.

Psikolojik danışma ve rehberlik lisans programları içerisinde, öğrencilerin doğrudan veya dolaylı olarak düşünsel ve duygusal becerilerini geliştirmelerine yönelik hem teorik hem de uygulamalı dersler yer almaktadır. Bu eğitim esnasında bireylerin, birer psikolojik danışman olarak düşünsel ve duygusal becerilerinde değişme ve gelişme olması beklenmektedir. Aldıkları eğitim doğrultusunda

psikolojik danışmanların daha oturmuş ve daha fonksiyonel düşünme stillerine sahip olması; ayrıca kendisinin ve karşısındakinin duygularını fark edip, yönetebilen kişiler haline gelmesi umulmaktadır. Ancak bireyin hayatı sadece eğitim yaşantısıyla sınırlı değildir. Kişilik özelliklerinin, ailevi özelliklerinin, tecrübe ettiği yaşantıların, yaşadığı etkileşimlerin de bireylerin düşünme stillerini ve duygusal zeka düzeylerini etkileyen faktörler olduğu düşünülmektedir. Bütün bunlar bir arada ele alındığında bireylerin düşünme stillerinin ve duygusal zeka düzeylerinin belirlenip, birbirlerini yordayıp yordamadığının araştırılması ve bazı sosyo-demografik özelliklerin (cinsiyet, sınıf düzeyi, anne-babanın eğitim düzeyi, ailenin gelir düzeyi, ekonomik durum algısı) duygusal zeka düzeylerini yordayıp yordamadığının, yorduyorsa ne derece yordadığının ortaya konmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Psikolojik danışman adaylarının duygusal zeka düzeylerinin belirlenmesi ve düşünme stilleri profillerinin çıkarılması ile onların duygusal becerileri ve düşünsel özellikleri hakkında farkındalık kazanmaları umulmaktadır. Kazanabilecekleri bu farkındalıkla, uygun zamanlarda dilini ve psikolojik danışmada kullandığı teknikleri danışanın duygusal zeka düzeyi ve düşünme stilleri doğrultusunda ayarlayarak psikolojik danışma sürecinin etkililiğini arttırılabileceği düşünülmüştür. Bu doğrultuda bu çalışmanın, onların hem duygusal hem de düşünme becerileri açısından, diğer kişisel özellikleri ve mesleki becerilerini de bir arada ele alarak bütünsel gelişimlerine katkı sağlayacağına inanılmaktadır. Çalışmanın sonuçlarının, psikolojik danışmanların eğitimleri esnasında duygusal becerilerini geliştirme ve düşünme stillerini yapılandırma yolunda yapılabilecek çalışmalara ve sınıftaki uygulamalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

Yapılan literatür taramasında psikolojik danışman adayları üzerinde her iki değişkenin bir arada incelendiği bir çalışmanın varlığına rastlanmamıştır. Elde edilecek olan sonuçların, konuyla ilgili yapılacak bilimsel çalışmalara bir başlangıç olacağı ve bu alana olumlu yönde katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.3. Problem Cümlesi

Psikolojik Danışman adaylarının düşünme stilleri, duygusal zeka düzeylerini anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır? sorusuna cevap aranacaktır.

1.4. Alt Problemler

1. Psikolojik Danışman adaylarının düşünme stilleri alt boyutları birlikte, duygusal zeka alt boyutlarını anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?
2. Psikolojik Danışman adaylarının cinsiyetleri, duygusal zeka alt boyutlarını anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?
3. Psikolojik Danışman adaylarının sınıf düzeyleri, duygusal zeka alt boyutlarını anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?
4. Psikolojik Danışman adaylarının anne-babalarının eğitim düzeyleri, duygusal zeka alt boyutlarını anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?
5. Psikolojik Danışman adaylarının ailelerinin gelir düzeyleri, duygusal zeka alt boyutlarını anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?
6. Psikolojik Danışman adaylarının algıladıkları ekonomik durumları, duygusal zeka alt boyutlarını anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?

1.5. Sayıtlar

1. Psikolojik Danışman adaylarının kendilerine yöneltilen ölçeklere doğru, yansız ve samimi cevaplar verdiği varsayılmıştır.

1.6. Sınırlılıklar

1. Bu araştırmadan elde edilen bulgular, 2012-2013 eğitim-öğretim yılı ile sınırlıdır.
2. Araştırmanın verileri Dokuz Eylül Üniversitesi ile Ege Üniversitesi'nde öğrenim görmekte olan Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümü öğrencileriyle sınırlıdır.
3. Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik bölümünde, 1. sınıf müfredatında alanla ilgili uygulamalı ve teorik derslerin az olması, bu öğrencilerin yaşayabilecekleri uyum sorunları ve yaşları itibarıyla içinde bulundukları ergenlik döneminin özelliklerini taşıyor olabilecekleri durumundan dolayı araştırmaya 1. sınıf düzeyinde öğrenim görmekte olan öğrenciler katılmamıştır.
4. Bu araştırmanın sonuçları Bar-On Duygusal Zeka Ölçeği ve Düşünme Stilleri Ölçeği'nin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Duygusal Zeka: Duygusal zeka, bireyin kendi duygularını anlama, başkalarının duygu ve düşüncelerine empati geliştirme ve kendi duygularını ve yaşamını zenginleştirecek biçimde düzenleme yeteneğidir (Goleman, 1996).

Düşünme Stilleri: Düşünme stilli, bireyin dünya ile ilişkisinde, onu algılamada, hedeflediği amaçlara ulaşmada ve problem çözmede, farkında olsun ya da olmasın geliştirdiği bilgi işleme metodu, yaklaşımıdır (Parlette ve Rae, 1993).

1.8. Kısaltmalar

DZ: Duygusal Zeka

DS: Düşünme Stilleri

PDR: Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik

PD: Psikolojik Danışman

IQ: Bilişsel Zeka

BÖLÜM II

KURAMSAL TEMELLER VE İLGİLİ LİTERATÜR

Araştırmanın bu bölümünde kuramsal temellere ve konu ile ilgili yapılmış yabancı ve yerli literatürdeki çalışmalara yer verilmiştir.

2.1. DUYGUSAL ZEKA

Duygusal zeka kavramını anlamak için Duygusal Zekanın kapsadığı iki bileşeni, yani *duyguyu ve zekayı* incelemenin gerekli olduğu düşünülmüştür.

2.1.1. Duygu Kavramı

Duygular insanlığın özünü oluşturan temel unsurlardan biridir. Duygular insan hayatına anlam katarlar. İnsanların iç ve dış dünyaları arasındaki önemli bir bağ oluştururlar. Kimi zaman duygular davranışlar yoluyla insanların dış dünyalarını etkilerken, kimi zaman da dış dünyada meydana gelen olay ve durumlar, duygular aracılığıyla bireyleri etkilemektedir. Aynı zamanda duygular bireylerin insan varlığının temel sorunlarıyla yüzleşmesini de sağlarlar (Cooper ve Sawaf, 2010).

Duygu (emotion) sözcüğünün kökü, Latince hareket etmek anlamına gelen “motere” dir. Bu fiile “e-“ ön eki getirilerek elde edilen “emotere” fiili uzaklaşmak anlamına gelir ki bu, her duygunun bir harekete yönelttiği fikrini uyandırmaktadır. Öyle ki, mutluluk, öfke, sevinç, şaşkınlık, üzüntü vb. duygular da kaynağını birbirinden farklı içgüdüsel ve biyolojik eğilimlerden alır ve insanları farklı davranışlara doğru yönlendirirler (Goleman, 2006).

Duygu kavramının tam olarak ne olduğu konusu eski dönemlerden beri merak edilen, psikoloji ve felsefe alanlarında özellikle yoğun bir şekilde incelenen ve tartışılan bir konu olmuştur. Duygu, Oxford İngilizce Sözlüğü’nde “herhangi bir

zihin, his, tutku çalkantısı ya da devinimi; herhangi bir şiddetli ya da uyarılmış zihinsel durum” olarak tanımlanmıştır (Güler, 2006).

Mayer ve Salovey (1993) duyguları; psikolojik tepkileri, algıyı ve bilinçli farkındalığı içeren birçok psikolojik alt sistemleri koordine eden içsel olaylar olarak tanımlamışlardır. Mayer ve Salovey’e göre duygular; fizyolojik, bilişsel, motivasyona dayalı ve deneyimsel psikolojik sistemleri içeren, uyum sağlayıcı, organize tepkilerdir (Akt; Salovey ve diğ. 2000).

Duygunun araştırmacılar tarafından geliştirilen tanımlarından bir tanesi de Frijda’nın 1986 yılında duygular hakkında yazdığı psikolojik araştırma kitabında yer almaktadır. Frijdaya kitabında şunları ifade etmektedir.

“Duygular, kişinin bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde olayları değerlendirmesidir. Mesela kişinin olumlu ya da olumsuz düşünmesi hedeflere ulaşmasını etkilemektedir. Duyguların merkezi, hareketleri okuyabilmesinde ve oluşan durumlara karşı öncelik vermesindedir. Verilen önceliklere göre yapılan olaylar yarıda kesilebilir ya da alternatif bir şekilde tanımlanabilir. Duygular genellikle vücuttaki değişikliklerle, olan olaylarla zihinde tecrübe edilerek yer almaktadır.”

Frijda’nın (1986) kitabında yer alan tanımlarını açıklayabilmek için şu örnek verilmiştir: Arkadaşınızla yolda konuşarak yürüyorsunuz. Tam karşıdan karşıya geçmeye başladığınızda acı bir fren sesi duyduunuz. Konuşmayı kestiniz ve hemen kaldırıma sıçradınız. Kalbiniz hızla atıyor ve yaralanabileceğinizden dolayı korkuyorsunuz. Bu yüzden daha dikkatli olmayı, konuşmaya fazla dalmamayı düşünüyorsunuz. Bu olay önemli bir olay olarak değerlendirilmektedir. Öncelikler değişmiş ve bir önceki yaptığınız konuşma eylemi yarıda kesilmiştir. Titreyen vücudunuz daha sonra ne yapacağınızı planlamaktadır.

Descartes duyguları tamamen akılcı bir yaklaşımla ele almıştır. O’na göre duygular davranış tarzlarının değeri ve yararı konusundaki düşüncelerden ortaya çıkmaktadır. Örnekle açıklanırsa; “öfkeli olmaya degeceğini düşünüyorsak, öfkeleniyoruz” denmektedir (Konrad ve Hendl, 2005).

Bir başka tanıma göre duygular, bireyin öğrenme potansiyelini harekete geçirerek öğrenmesini, soru sorarak bilinmeyi aramasını, kapasitesini geliştirmesini ve öğrenileni pratiğe geçirerek tavır almasını sağlayan özelliklerdir (Goleman, 2006).

Goleman (2006); temel duygu kümelerini şu şekilde sıralamaktadır:

Öfke: Hiddet, hakaret, içleme, gazap, tükenme, kızma, sinirlenme, kin, alınganlık, düşmanlık, şiddet..

Üzüntü: Acı, keder, neşesizlik, kasvet, melankoli, kendine acıma, yalnızlık, umutsuzluk

Korku: Kaygı, kuruntu, sinirlilik, tasa, hayret, şüphe, vicdan azabı, huzursuzluk, ürkme, dehşet..

Zevk: Mutluluk, coşku, rahatlama, tatmin, haz, sevinç, eğlenme, gurur, heyecan, aşırı zindelik, kapris...

Sevgi: Kabul görme, dostluk, güven, iyilik, yakın ilgi, sadakat, hayranlık, muhabbet, aşırı tutkunluk..

Şaşkınlık: Şok, hayret, afallama, merak...

İğrenme: Hor görme, aşağılama, küçümseme, tiksime, nefret etme, hoşlanmama, itici bulma...

Utanc: Suçluluk, mahcubiyet, hayal kırıklığı, pişmanlık, küçük düşme, üzölme, çile vb..

Konrad ve Hendel (2001) duyguların dört temel ögesi olduğunu belirtmişlerdir. Bunlar; öznel bileşen, bilgiye dayalı bileşen, psikolojik bileşen ve değişken dışı vurumcu bileşendir. Öznel bileşen; bireyin duygu olarak tanımladığı ve ifade ettiği durumdur. Bilgiye dayalı bileşen; algılama, değerlendirme ve duygusal durumlarla davranış biçiminin kontrol edilmesidir. Psikolojik bileşen; duyguyla bağlantısı olan bedensel tepkilerle ilişkilidir. Değişken dışı vurumcu bileşen ise; bireyin motor davranışlarını (mimik, yüz kızarması gibi) kapsamaktadır.

Oatley ve Jenkins (1996)'e göre duygular, psikoloji alanında zihnin algı, dil, düşünce, öğrenme gibi önemli fonksiyonları gibi değil, ekstra olarak görölmektedir. Oysa duygular zihnin ekstraları değildir. Duygular zihin yaşantısının merkezini

oluşturur. Duygular bireylerin günlük hayatında nasıl hareket edeceğini, nasıl karar alacağını ve diğer bireylerle olan iletişim düzeyini belirleyen bir özelliğe sahiptirler. Diğer bir deyişle duygular, bizim için insanların mı, nesnelerin mi yoksa olayların mı önemli olduğunun bağlantısını kurarlar.

Mantıklı olmak için duygular da en az düşünceler kadar gereklidir. Duygu ile düşüncenin iş birliğinde, duygusal yetenek akılcı zihinle el ele verip düşüncüyü devreye sokarak veya devreden çıkararak kararlarımızı her an yönlendirir. Benzer şekilde, düşünen beyin duyguların kontrolünden çıkıp duygusal beynin doludizgin gittiği anlar hariç, duyguları idare eder. Bir bakıma, akılcı ve duygusal olmak üzere, iki beynimiz, iki zihnimiz ve iki farklı türden zekâmız var demektir. Hayatı nasıl yaşadığımız her ikisi tarafından belirlenir. Sadece IQ değil, duygusal zekâ da önemlidir (Goleman, 2006).

2.1.2. Zeka Kavramı

İnsan zekası uzun yıllar boyunca birçok araştırmanın konusu olmuştur. Özellikle eğitimcilerin üzerinde en çok konuştuğu ve tartıştığı konuların başında zeka kavramı gelir. Bu tartışmalara rağmen zekanın ne olduğu ile ilgili net bir sınır çizilmiş değildir. Konu ile ilgili literatür taraması yapıldığında zekanın birbirinden farklı birçok tanımına rastlamak mümkündür. Bu durumu Abacı (2003) “Tıpkı fizikçilerin elektriği farklı farklı tanımlamaları gibi zekanın farklı tanımlarının olması hala tanımlanamamış olmasından değil, bu kavramın çerçevesinin çok geniş olmasından kaynaklanmaktadır.” şeklinde açıklamıştır.

Zekanın tanımı yanında, zekayı oluşturan faktör sayısı, zekanın genetik ya da çevresel faktörlere ne derece bağlı olduğu ve nasıl ölçülmesi gerektiği de psikoloji alanının en çok tartışılan konuları arasındadır (Çakan, 2002; Akçakın, 2005). Ayrıca zekanın bir yetenek mi yoksa kendi başına ele alınması gereken bir kavram mı olduğu da hala tartışılmaktadır (Damasio, 1999).

Psikologlar zekayı duyumlardan kaynaklanan bir öğrenme gücü olarak nitelendirirken (Kuzgun, 2006), eğitimciler ise zekayı insanın zihinsel işlevlerinin hazırladıkları “testlerin ölçtüğü nitelik” olarak tanımlamışlardır (Saban, 2001).

Psikoloji sözlüğü zekayı, “Soyut düşünme, kavrama, problem çözme, bildiklerini yeni durumlara uygulama, akıl yürütme, bellek, geçmiş deneyimlerden kazanılan bilgileri kullanma vb. de dahil olmak üzere zihinsel yetilerin toplamı” olarak tanımlamaktadır (Budak, 2000).

Weschler zekayı; bireyin amaçlı davranışlarının, mantıklı düşüncesinin ve çevre ile etkin bir biçimde başa çıkabilmek için giriştiği çabaların tamamını kapsayan genel bir yetenek olarak tanımlamıştır. O’na göre zeka; dünyayı anlayabilme, düşünebilme ve zorluklarla karşılaştığında kaynaklarını etkin bir şekilde kullanabilme becerisidir (Akt; Çakar ve Arbak, 2004).

20. yy’ın başlarında ilk zeka testini hazırlayan Fransız psikolog Alfred Binet’e göre zeka; belirli bir amaca yönelmek, amaca erişmek için direnmek, uyum sağlayabilmek ve kendini eleştirebilmek eğilimidir. Binet zekayı, iyi muhakeme edebilme, iyi hüküm verebilme ve eleştirisel görüşe sahip olma olarak da tanımlamaktadır (Kulaksızoğlu, 2005).

Piaget’e göre zeka kavramı ise organizmanın çevreye uyumunu sağlayan yetenek olarak nitelendirilmiştir. Çünkü insan çevresine uyum sağlarken, aynı zamanda da onunla başa çıkmaktadır. Ona göre zekanın temel işlevleri anlama ve keşfetme (buluş)’dir. Piaget zekayı, çevre ile etkileşimdeki denge olarak tanımladığı için ona göre her etkinliğin amacı dengeye ulaşmaktır. Her ne kadar organizma ile çevresi arasında tam ve sürekli bir denge kurulmasa da tüm çabalar denge amaçlıdır (Akboy, 2005; Konakay, 2010).

Sternberg (1988), zekâyı “çevreyi seçmek, onu biçimlendirmek ve ona uyum sağlamak için gerekli olan zihinsel yeteneklerdir” şeklinde tanımlamıştır. Bu tanıma göre, zeka çevreye sadece tepkisel (reactive) değil, aynı zamanda onu biçimlendirmede etkiel (active) dir. Bireyin çevreye uyumu her ne kadar önemli ise bireyin, çevreyi seçmesi ve şekillendirmesi de o kadar önemlidir. Yaratıcı ve pratik zekaya sahip birçok kişi, kendilerinin yanı sıra çevresindekiler üzerinde de kalıcı etkiler yapabilen ve sadece kendileri için değil, diğer kişiler için de çevreyi değiştiren kişilerdir. Mozart, Einstein, Churchill, Picasso gibi kişiler düşünüldüğünde, etkilerinin sadece tarih kitaplarında olmadığı, aileleri, arkadaşları ve çevrelerindeki

diğer bireyler üzerinde de etkileri oldukları açık bir şekilde görülmektedir (Akt. Acar, 2002).

Binbaşıoğlu (1992) 'na göre zeka:

1. Zihin aracılığı ile yeni sorunlar çözebilme yetisidir.
2. Araç yapabilme yetisidir.
3. Çevreye uyum aracıdır.
4. Olay ya da olgular arasındaki “neden-sonuç” ilişkilerini kurabilme yetisidir.
5. Duygusal ve akılsal yetilerimizin oluşturduğu genel bir düzeydir.

Yapılan tanımlardan da anlaşılacağı gibi zekanın herkes tarafından kabul edilmiş, tek ve kesin bir tanımı yoktur. Bilimin ve yapılan çalışmaların artmasıyla beraber zeka kavramıyla ilgili iki kavram geliştirilmiştir. Bu kuramlardan ilki, zekayı tek faktörlü bir güç olarak ele alırken, diğeri ise birden fazla çeşidi olan bir yapı olarak ele almaktadır (Demirsöz, 2010).

Tek faktörlü zeka anlayışı, zeka konusunun incelenmeye başlandığı ilk yıllarda ortaya atılmış ve zekayı tek tür bir yapı olarak açıklamıştır. Bu kuramın temsilcisi sayılan Galton, zeka konusuyla deneysel olarak ilgilenen ve entelektüel yetenek testlerini geliştiren ilk araştırmacıdır. Ona göre zeka, öğrenme gücü olarak ifade edilmiştir. Galton duyum keskinliği ile zeka arasında ilişki olabileceğini düşünmüş ve insanlar arasında duyum keskinliği yönünden farklar olabileceği düşüncesini ileri sürmüştür. Ona göre insanın duyu organları ne derece keskin ise o derece zekidir. Galton, bu düşünceden hareketle öncelikle duyumları ölçme gereğini duymuş ve bu konuda çalışmalar yapmıştır. Galton aynı zamanda bazı ailelerin biyolojik olarak diğerlerinden daha güçlü ve daha zeki, yani daha üstün olduğuna inanmıştır. Ona göre zeka, bir duyusal ve algısal beceridir ve bu beceri kuşaktan kuşağa geçer (Demirsöz, 2010 ve Kuzgun, 2006).

Galton ile başlayan, bireyler arasındaki zihin gücü farklılıklarının incelenmesiyle ilgili çalışmalara, ilk zeka testi uygulamasıyla büyük katkı yapan Binet'tir. Öğrenme güçlüğü olan ve olmayan öğrencileri uzun süre gözlemleyen Alfred Binet, bu öğrencilerin özelliklerini birbirinden ayırmaya çalışmıştır. Binet'in topladığı bilgilere dayanarak geliştirdiği zeka ölçeğinin uyarlamasını Terman 1905

yılında Stanford Üniversitesi'nde yapmış ve bu test 1906 yılında Stanford-Binet testi olarak yayınlanmıştır (Ülgen, 1997).

Binet'e göre bellek alanı, duyum keskinliği ve tepki hızı gibi basit zihinsel beceriler bireyden bireye değişmektedir ancak; zekanın güvenilir göstergeleri değildir. Çünkü , zeka daha karmaşık işlemlerde kendini gösteren bir yetidir. Binet'e göre zeka, iyi muhakeme edebilme, iyi hüküm verebilme, akıl yürütebilme, belli bir hedefe yönelme ve bu hedefe ulaşabilmek için gerekli yollar geliştirme ve eleştirel görüşe sahip olma becerisidir (Akboy, 2005; Köksal, 2007).

Çok Faktörlü Zeka Anlayışı, IQ temelli bakış açısına –zekayı bilişsel yeteneklere dayandıran ve bilişsel zekayı; anlama, hatırlama, rasyonel düşünme, problem çözme ve öğrendiğini uygulama kapasitesi olarak tanımlayan yaklaşım- karşı gelen, zekanın tek ve bütüncül bir güç olmadığını düşünen Spearman tarafından ortaya atılmıştır. Spearman zekanın tek bir temel yapıdan oluşmadığını, her türlü zihin etkinliğinde rol oynayan genel bir zihinsel enerjinin var olduğunu öne sürmüş ve buna “g” faktörü yani genel yetenek faktörü adını vermiştir. Bununla birlikte farklı zihinsel beceriler için birçok özel faktörün var olduğunu belirtmiş ve bu özel faktörlere de “s” adını vermiştir. Diğer bir deyişle “g” faktörü tüm zihinsel faaliyetlerde rol alan genel bir zihinsel enerji; “s” faktörü ise bir işin yapılmasında gerekli olan genel zihinsel yetenekten ayrı olarak ihtiyaç duyulan zihinsel bir güçtür. Spearman'a göre insanlar sahip oldukları “g” ve “s” faktörleri bakımından farklılıklar göstermektedir. Zekayı ölçmek demek “g” faktörünü ölçmek demektir yani “g” faktörü zekadır (Özgüven; 1994). Ancak bu görüşün hemen ardından zekanın “g” gibi tek bir faktörle açıklanması yetersiz bulunarak, başka kuramlar oluşturulmuştur. Bu kuramların başında Thorndike'in çoklu faktörler kuramı gelir.

Thorndike zekayı, gerçekler ya da doğruluk açısından iyi olarak nitelendirilebilecek cevapların gücü olarak tanımlamıştır. Thorndike'in kuramı Çoklu Faktörler Kuramı olarak adlandırılır. Çalışmaları sonucunda zekayı soyut zeka, mekanik zeka ve sosyal zeka olmak üzere üçe ayırmıştır. Soyut zekayı sayı ve sözcük cinsinden sembollerini anlama ve kullanma; sosyal zekayı insanları anlama ve onlarla iyi ilişkiler kurabilme, mekanik zekayı ise çeşitli araç, gereç ve makineleri anlama ve kullanma yeteneği olarak tanımlamıştır (Özgüven, 1994). Thorndike,

sosyal zeka kavramını ortaya atan ilk kişi olmuştur. Sosyal zeka, sosyal olaylarda kendisinin ve başkalarının davranışlarıyla ilgili bilginin başarılı bir şekilde kullanılmasını sağlamak için bireyin kendi davranışlarının farkında olma ve başkalarının davranışlarını algılama yeteneğini ifade etmektedir. Sosyal zeka, uygun hareket etmek için sosyal durumlara uyum ve sosyal bilginin kullanımını gerektirmektedir (Demirsöz, 2010).

Zeka kavramına farklı bir açıdan yaklaşan Thurstone'a göre zeka ise, içgüdüsel bir yargıyı engelleme, engellenen bu yargıyı hayali olarak tecrübe edip, tekrar tanımlama ve kendi yararına olan bir davranıştaki değişmiş içgüdüsel yargıyı fark etmedir. Ona göre, belirli bir grupta yer alan işler, belirli ve diğerlerinden ayrı bir zihin gücünü gerektirir. Her bir grup için, temel faktör ya da temel yetenek adı verilen farklı bir zihin gücüne ihtiyaç vardır (Köksal, 2007).

Thurstone başlangıçta zekanın 52 faktör olduğunu düşünmüş ise de sonuçta 7 temel faktör belirlemiştir. Bunlar:

1. Sayısal
2. Sözel
3. Uzaysal
4. Kelime akıcılığı
5. Akıl yürütme
6. Anlamsız belleme
7. Algısal (Akt. Akboy, 2005).

Bir diğer araştırmacı Cattell'e göre zeka kavramı iki faktörden oluşmaktadır. Bunlardan ilki akıcı zekâdır. Kavramlar oluşturma, soyut akıl yürütme, karmaşık ilişkileri kavrama yeteneği bu zekâ biçimi ile ilgilidir. Harfleri ya da sayıları gruplama, benzer sözcükleri eşleme, sayı dizilerini anımsama gibi test materyalleri ile bu zekâ türü ölçülmeye çalışılır. İkinci zekâ faktörü olan kristal zekâ ise gelişme sırasında öğrenilen bilgileri içerir. Akıcı zekânın ergenliğin sonuna kadar aktif öğrenmeye daha yatkın bir yapı olduğundan, kristal zekânın ise daha çok bilgileri sentezlemeye yatkın yetişkin zekâsı olduğundan söz edilir (Bacanlı, 2001).

Robert Sternberg'in üçlü teorisi, zekânın analitik, yaratıcı ve pratik olmak üzere üç boyutu olduğunu ileri sürmektedir. Bu boyutlardan sadece analitik (akademik) zekâ, mevcut testlerle ölçülebilir. Kullanılan analitik testlerde sorular diğer insanlar tarafından hazırlanmıştır; problem açıkça belirlidir; tek bir doğru yöntem ve cevap vardır; problemin çözümü için gerekli bilgiler verilmiştir; tecrübe ve çok fazla bir ilgi gerektirmez. Ancak pratik problemlerde, sorunun anlaşılması ve formüle edilmesi gereklidir; sorun tam olarak tanımlanmamıştır; ilave bilgiye ihtiyaç vardır; sorun birçok yolla çözülebilir; tecrübe gerektirir ve çözüm için motivasyon ve kişisel ilgi gereklidir (Neisser ve diğ., 1996).

Guilford ise Thurstone'un belirlemiş olduğu yedi faktörün daha ince parçalara ayrılması gerektiğini ve bunların bir sistem içinde düşünülmesi gerektiğini savunmuştur (Kuzgun, 2006). Guilford'un "Zihnin Yapısı" adını verdiği bu kurama göre zihinsel nitelikler üç boyuta göre sınıflandırılmıştır (Özgüven, 1998).

İçerik: Zihinsel sürecin ne tür materyaller üzerinde olduğu ile ilgili olan boyuttur. Zihinsel sürecin içeriği "şekilsel", "sembolik" (sayılar ve harfler), "anlamsal" (sözcüklerin ifade ettiği fikir ve düşünceler) ve "davranışsal" (bireylerin kişilik ve tutumlarına ilişkin bilgiler) olmaktadır.

İşlem: Zihinsel içerik üzerinde ne tür analizler yapıldığı, ne gibi süreçlerden geçtiği ile ilgili boyuttur. Zihinsel süreç sırasında yapılan "algılama", "belleme", "yaratıcı düşünme", "geleneksel düşünme" işlemleridir.

Ürün: Belirli içerikler üzerinde yapılan zihinsel işlemlerin sonucu elde edilenle ilgili olan boyuttur. Zihinsel içerikler üzerinde yapılan işlemler sonucunda elde edilen ürünler ise; "birimler", "sınıflar", "ilişkiler", "sistemler", "çeviriler" ve "doğurgular"dır.

Guilford'a göre bu boyutlardan birinin olmaması durumunda zihni etkinliğin varlığı düşünülemez. İçerik olmadan zihinsel işlem yapmak, zihni işlem yapmadan zihinsel ürün elde etmek olanaksızdır (Kuzgun, 2006).

Howard Gardner, 1983 yılında, insanları genel bir bilişsel yetenek ile değerlendirmenin doğru olmadığını, insanların sahip oldukları zihni yeteneklerin

kâğıt kalem testleriyle ölçülemeyeceğini, hatta imkânsız olduğunu ileri sürmüştür. “Zihin Çerçevesi” adlı eserinde açıkladığı “Çoklu Zekâ Teorisi”ne göre insanlar yedi farklı zekâ türüne sahiptirler. Bu zekâlar sırasıyla; dil zekâsı, mantıksal matematiksel zekâ, müzikal zekâ, uzamsal zekâ, bedensel-kinestetik zekâ ile kişisel zekâların iki türü olan, insanların başka insanlara yönelttiği zekâ ve kendine yönelttiği zekâdır. Belirlediği bu zeka türlerinden sosyal zeka ve içe dönük zeka duygusal zekanın temelini oluşturmuştur (Gardner, 1993).

Çoklu zeka teorisi, bireyi merkeze alan bir yaklaşımdır. Zekaya çoklu bir yaklaşımla bakan, Gardner’a göre zeka; bir kişinin bir veya birden fazla kültürde değer bulan bir ürün ortaya koyabilme kapasitesi, gerçek hayatta karşılaştığı problemlerle etkili ve verimli çözümler üretebilme becerisi ve çözüme kavuşturulması gereken yeni veya karmaşık yapıları keşfetme yeteneğidir (Saban, 2001).

Gardner’in araştırması, kişisel ve kişiler arası zekanın en az standart zeka kadar önemli olduğu fikri üzerine odaklanmıştır. Gardner’e göre sosyal zeka, kişilerin, kişiler arası ve kişisel zekasından oluşmaktadır. Kişiler arası zeka, bir başkasıyla ilgilenen kişinin zekası ve duygu gruplarının karışık ve yüksek farklılıklarını sembolize edebilme yeteneği olarak tanımlanırken, bunun zıttı olarak kişisel zeka, başkalarıyla olan ilişkide kişinin kendi zekasını ve öteki kişisel (hisleri, huyları, motivasyonu ve niyetleri) yeteneklerinin farkında olması ve bunları birbirinden ayırması olarak tanımlanmaktadır (Gardner, 2004).

Çoklu Zeka Kuramına göre bireylerde bulunan sekiz zeka alanı aşağıda özetlenmiştir (Akboy, 2005; Checkley, 2000; Demircioğlu ve Güneysu, 2000; Gardner, 1993; Kuzgun, 2006; Öktem, 2001; Saban, 2001).

1. Sözel/dilsel zekâ; Sözel/dilsel zeka sözcüklerin etkili kullanımı, sözlü ve yazılı anlatımlarda dili iyi kullanabilme kapasitesi olarak tanımlanabilir. Bu alanı baskın kullanan bireyler, konuşarak, işiterek ve kelimeleri görerek en iyi şekilde öğrenirler.

2. Mantıksal/Matematiksel Zekâ; Sayılarla düşünme, hesaplama, sonuç çıkarma, mantıksal ilişkiler kurma, hipotezler üretme, problem çözme, eleştirel

düşünme, bilginin parçaları arasında ilişkiler kurma becerisidir. Mantıksal/matematiksel zekası yüksek bireyler soyut işlemlere karşı çok duyarlıdır ve bu zeka türüne sahip bireyler sayılarla çalışmayı severler, satranç ve dama gibi stratejik oyunlarla meşgul olmaktan haz alırlar ve sebep-sonuç ilişkisi kurabilme yetenekleri oldukça gelişmiştir.

3. Görsel/Uzamsal Zeka: Uzaysal olarak şekilleri ve konumları kendince hayal edebilme yeteneğidir. Resimlerle, şekillerle düşünebilme, görsel dünyayı algılayabilme, şekil, renk ve dokuları zihnin gözleriyle görebilme ve bunları sanatsal formlara dönüştürebilmeyi kapsar. Görsel/Uzamsal zekası gelişmiş bireyler daha çok avcı, izci, rehber, mimar, ressam ve dekoratörlük gibi mesleklere yatkın bireylerdir.

4. Müziksel/Ritmik Zeka: Duyguların aktarımında, algılama ve sunmada müziği bir araç olarak kullanma, müziğe ve müziksel içeriğe karşı duyarlı olma, sesler, notalar, ritimlerle düşünme, farklı sesleri tanıma ve yeni sesler, ritimler üretme yeteneğidir. Bu zeka türüne sahip bireylerin ritim, akustik düzen, melodi ve çevrelerindeki seslere karşı duyarlılığı yüksektir.

5. Bedensel/Kinestetik Zekâ; Bu zeka türü, hareketlerle, jest ve mimiklerle kendini ifade etme, beyin ve vücut koordinasyonunu etkili bir biçimde kullanabilme yeteneğidir. Bedeni bir bütün ve parça olarak (el, kol, parmak, vs.) bir problem çözümünde, bir ürünün, performansın ortaya konmasında kullanırlar. Yüksek bedensel zekaya sahip insanlar, tiyatro, bale, dans ve sporda başarılı olurlar; zihin ve beden bağlantısını çok başarılı bir şekilde kullanabilirler.

6. Natüralist Zeka: Doğayı tanıma yeteneği olarak özetlenebilecek zeka türü daha sonradan listeye eklenmiştir. Bu zeka türüne sahip bireyler doğal kaynaklara ve çevreye yoğun ilgi gösterirler; bitkilere, hayvanlara, bitki örtüsüne, ekolojik dengeye ilgi duyarlar ve bu yeteneklerini üretken olarak kullanabilirler ve bu tarz çalışmaların içinde olmaktan hoşlanırlar.

7. İçsel Zekâ: Bu zeka türü bir bireyin kendini tanıması; duygu ve düşüncelerinin, amaçlarının, mizacının farkında olmasıdır. Kendi gücünü ve sınırlarını bilmesi, kendini anlama, kendini disipline etme ve öz saygı gibi yetenekleri kapsamaktadır.

8. Sosyal/Kişilerarası Zeka: Grup içerisinde işbirlikçi çalışma, sözel ve sözsüz iletişim kurma, insanların duygu, düşünce ve davranışlarını anlama, paylaşma, ifade edebilme, yorumlama, ve insanları ikna edebilme becerisidir. Başka bir deyişle insanları anlama yeteneğidir. Karakter ve kişilikleri anlama ve değerlendirmede oldukça yetenekli olanların bu tür zekaya sahip olduğu kabul edilir. Sosyal zeka alanı daha yoğun olan bireyler paylaşımcı ve işbirliği halinde en iyi biçimde öğrenirler.

Gardner'in modeli, IQ'nun tek ve değişmez belirleyici olduğu standart kavramı oldukça aşan bir modeldir. Gardner, IQ testlerinin, hayatta IQ'nun çok üzerinde ve ötesinde anlam taşıyan asıl beceri ve yeteneklerden kopuk, sınırlı bir zeka kavramına dayandığını kabul eder. Gardner, duygusal yeteneklerin ve ilişki becerilerinin hayat mücadelesi için çok önemli olduğunu belirterek, hayattaki başarı için duygusal yeteneklerin önemini altını çizmiştir. Gardner bunu, "Kişisel zekası zayıf olan 160 IQ'lu birçok birey, bu yönü kuvvetli olan 100 IQ'lu kişilerin altında çalışıyor. Günlük hayatta kişiler arası zekadan daha önemli bir zeka türü yok. Eğer bu eksikse, kiminle evleneceğinize, nereden çalışacağınıza vb. dair kötü kararlar verebilirsiniz." diyerek belirtmiştir (Goleman, 2006).

Gardner "duygusal zeka" terimini kullanmamasına rağmen tanımladığı zeka alanları içinde özellikle "Sosyal Zeka" ve "İçsel Zeka", duygusal zekanın kavramsallaştırılmasına temel teşkil etmişleridir. Bir bakıma 1920'lerde Thorndike'in tanımladığı "Sosyal Zeka" yirminci yüzyılın son çeyreğinde yeniden inceleme konusu olmuştur. Çünkü yaşama uyum sağlama ve yaşamda başarılı olma sadece soyut konuları kavrama ile değil, sosyal becerileri öğrenmekle de ilgilidir.

2.1.3. Duygu-Zeka İlişkisi

Eski yıllardan beri süregelen anlayışa göre duygular, zayıflık işaretidir ve karışıklık yaratırlar. Bu anlayışa göre duygular, dikkati başka bir yere çekerler, muhakemeyi engellerler ya da yavaş yavaşlatırlar; denetime engel olurlar. Bu yüzden duyguların bastırılması, iş hayatında yer almaması, duygusal insanlardan ve ifadelerden kaçınılması gerektiği savunulur. Bu görüşün hakim olduğu dönemlerde aklın üstünlüğüne vurgu yapılmış, onun duyguları kontrol etmesi gerektiği savunulmuştur (Cevizci, 2006).

Özellikle Rönesans döneminde akıl; iyiliğin, duygular ise kötülüğün yerini almıştır. Descartes dönemindeki temel görüş, duyguların, kişilerin düşüncelerine bağlı olarak ortaya çıktığı şeklindedir. “Düşünüyorum, öyleyse varım” ifadesini kullanan Descartes, duyguları kontrol edilmesi gereken ilkel unsurlar olarak görmüştür. Bu düşünce sanayi devrimiyle beraber, dünyaya egemen olan ideal bir düşünce tarzı haline gelmiştir (Çakar ve Arbak, 2004).

Daha sonraki yıllarda bilimin ve teknolojinin de gelişmesiyle yapılan çalışmalar bu görüşü çürütmüştür. Ortaya atılan yeni görüşe göre, gereğinden fazla duygu mantık sürecini karıştırır; gereğinden az duygu da mantık yürütmeyi engeller. Duygular ve düşünceler birbirinin tamamlayıcısıdır ve birbirlerini etkilerler. Gerektiği kadar duygu, öğrenmeyi, yaratıcılığı ve yenilikçiliği özendirir, motive eder. Muhakemeyi hızlandırır, berraklık sağlar, güven oluşturur, ahlaki değerleri harekete geçirir ve geribildirim sağlar (Ural, 2001).

Son yıllarda yapılan araştırmaların sonuçlarına göre duygusal merkezler, düşünce süreçleri üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. İncelenen klinik vakalar, duygusal merkezleri zarar gören insanların düşünsel açıdan yeterliliklerinin azaldığını kanıtlamıştır. Bu vakaların en önemlilerinden biri Phineas Cage vakasıdır. 1848 yılında Cage geçirdiği bir kazada uğradığı beyin zedelenmesi sonucu temel zeka ya da dil öğelerinde bozulma olmadığı halde, sosyal uyum yeteneğini kaybetmiştir. Başka bir vakada ise Eliot adlı bir kişinin, geçirdiği beyin ameliyatı sonucu beyninin bir kısmı zarar görmüştür. Bu zarar sonrası hasta, kişilik değişimi yaşamış; karar verme ve kısa vadede etkili bir biçimde plan yapma yeteneğini tamamen kaybetmiştir. Standart IQ testlerinde yeterli görünen bu kişiler gerçek yaşam problemleri konusunda başarısızlık yaşamaktadırlar (Damasio, 1999).

Sonuç olarak duygu ve zeka ilişkisi konusundaki eski görüşler yerini modern ve bilimsel görüşlere bırakmıştır. Duyguların tamamen gereksiz, hatta tehlikeli oldukları; zihnin ise duyguları mutlak şekilde kontrol ettiği ve vücuttan ayrı bir öğe olduğu varsayımları artık terk edilmektedir. Yeni anlayışa göre akıl, duygulardan arınmış, sezgisiz ve isteksiz olarak tek başına hiçbir şey ifade etmemektedir. İnsanın düşünceleri ve duyguları birbirinden ayrılmaz bir bütündür ve ikisi arasında temel bir zıtlık yoktur. Zekanın ölçüsü olan IQ ile duyguların ölçüsü olan duygusal zeka

kavramları birbirinin alternatifi değil, birbirini güçlendiren ve tamamlayan kavramlardır (Çakar ve Arbak, 2004; Salovey ve diğ. 2000). Önemli olan ve yapılması gereken bu iki tür zekanın öneminin anlaşılması ve her ikisinden de gerekli ölçüde yararlanılabilmesidir. Bireyin hayatta mutlu ve başarılı olabilmesinde etkili olan duygu ve zeka kavramları iç içe geçerek oldukça önemli bir kavram olan duygusal zekayı oluşturmaktadırlar.

2.2. Duygusal Zeka Kavramı ve Tarihsel Gelişimi

Hayatta başarılı olabilmenin sadece IQ düzeyinin yüksek olmasıyla mümkün olamayacağı gerçeğinin yaygınlaşması dikkatleri duygusal zeka kavramına çevirmiştir. Son dönemin şüphesiz en büyük bilimsel bulgularından biri olan duygusal zeka, insanın hayatta daha mutlu olması ve daha üretken bireyler olarak toplumda yer almasında önemli bir etkidir.

Beceren (2004)'e göre duygusal ve sosyal kapasitesi yüksek olan kişiler, yani duygularının farkında olan, onları kontrol edebilen, diğerlerinin duygularını anlayan ve bunları idare edebilen kişiler, gerek mesleki gerekse özel hayatlarında daha avantajlı bir konuma geçerler. Duygusal zekası düşük kişiler ise net düşünebilme ve işlerine konsantre olabilme yeteneklerini engelleyen içsel bir mücadele içerisine girerler.

Duygusal zeka kavramının temeli 1920'lere, Thorndike'nin zeka modelinin unsurlarından biri olan sosyal zekaya dayanmaktadır. Thorndike, sosyal zekayı diğerlerinden ayırarak, insan ilişkilerinde akıllıca hareket etmek olarak tanımlamıştır. 1937'de Robert Thorndike ve Saul Stern, E. L. Thorndike'ın üzerinde çalıştığı sosyal zekanın ölçülmesini incelemiş ve bununla ilgili üç farklı fikir ileri sürmüşlerdir. İlk fikir öncelikle bireylerin sosyal tutumlarını ve bu tutumların oluşumuna neden olan unsurları içermektedir. Bu unsurlar politika, ekonomi, dürüstlük gibi unsurlardır. İkinci fikir, sosyal bilgiyi içermektedir: Çağdaş konularda ve toplum hakkında bilgi sahibi olmak gibi. Sosyal zekanın üçüncü şekli, sosyal düzenlemelerin insanları içe dönük ve dışa dönük olarak sınıflandırmasıdır. Bu, bireylerin anketlere verdikleri yanıtlar sonucunda ölçülmüştür. Thorndike ve Stern anketleri inceledikten sonra 1926'da George Washington Sosyal Zeka Testi'ni geliştirmişlerdir. Bu test örnek

olarak bireyin sosyal etkileşimlerini, ilişkilerinde yaşadığı problemleri, bireyin zihinsel durumunu ve duygusal ifadelerini tanıma gibi becerileri ölçmüştür (Cherniss ve Goleman, 2001).

1940'lı yıllarda, zekanın duygusal yönüne eğilen kişi David Weschler olmuştur. Weschler'in zeka tanımı, bilişsel zekanın yanında, bilişsel olmayan (duygusal, kişisel, toplumsal) zeka kavramını da içermektedir (Bar-On, 2006). Weschler'in genel olarak ele aldığı, duygusal zeka ve sosyal zeka kavramlarıdır. Ancak bu çalışmalar yeterince ilgi görmemiş ve Wechsler'in IQ testleri çalışmalara dahil edilmemiştir (Stein ve Book, 2003).

Duygusal zeka ile ilgili teorilerin gelişimini etkileyen en önemli etkenlerden biri, 1983 yılında psikolog Howard Gardner tarafından geliştirilen “Çoklu Zeka Teorisi”dir. Gardner'in IQ'ya karşı bir bildiri niteliği taşıyan bu teori, zekaya ilişkin geleneksel yaklaşımların ötesinde yeni bir zeka anlayışının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Çoklu zeka teorisi ile birlikte, hayatta başarılı olmak için tek tip zekanın yeterli olmadığı, yedi temel çeşitlemesi olan geniş bir yetenekler yelpazesinin olduğu düşüncesi ortaya konulmuştur (Goleman, 2007).

Duygusal zeka kavramı ise ilk olarak, 1986 yılında ABD'de Wayne Leon Payne isimli bir doktora öğrencisinin “A Study of Emotion: Developing Emotional Intelligence; Self Integration; Relating to Fear, Pain and Desire” başlıklı doktora tezinde kullanılmıştır. Bu çalışma duygusal zeka kavramının akademik olarak ilk kullanımıdır (Toepfer, 2010).

Duygusal zekanın öncü modellerinden bir diğeri de Reuven Bar-On (1988) tarafından ileri sürülmüştür. Ona göre (2006) duygusal zeka; bireyin kendisini ve başkalarını etkin bir biçimde anlamayı, kendisini ifade etmeyi, diğer insanlarla ilişki kurabilmeyi ve günlük ihtiyaçlarıyla en iyi şekilde başa çıkabilmesini sağlayan duygusal ve sosyal yetilerin bir bütünüdür.

Duygusal zeka kavramının ilk kez tanımlanması ise 1990 yılında Harvard ve New Hampshire Üniversitesi psikologlarından Mayer ve Salovey tarafından yapılmıştır. Bu profesörler, insanların duygusal alandaki yetilerini bilimsel olarak

ölçmeyi denemişlerdir. Elde ettikleri bulgular, bazı insanların diğerlerinden, kendi duygularını tanımlamada ve başkalarının duygularını tanımlamada ve duygusal konularda problem çözmede daha iyi olabileceğini ortaya koymuştur. Mayer ve Salovey duygusal zeka kavramını “Bireyin kendisinin ve diğerlerinin hislerini ve duygularını tanımları, bunlar arasında ayırım yapabilmeleri ve kişinin duygularını kontrol etme ve düzenleme yoluyla düşünce ve eylemlerinde kullanma yeteneğini içeren bir sosyal zeka türü” olarak tanımlamışlardır (Mayer ve Salovey, 1993).

Duygusal zeka kavramının hızla yaygınlaşması ve gelişmesinin altında yatan ana sebeplerden biri, insanların bir konuyla ilgili başarılarını ölçmek için kullanılan genel ölçüm testlerinden (üniversite seçme sınavları, IQ testleri vb.) başarılı olan kişilerin bir çoğunun, kişisel ve sosyal hayatlarında neden başarısız olduklarını tespit amacıyla yapılan araştırmalar olmuştur (Cumming, 2005). Daniel Goleman’ın “Duygusal Zeka Neden IQ’dan önemlidir?” adlı kitabında vermiş olduğu örnekte bu konu açıklığa kavuşturulmaya çalışılmıştır. Örnek şu şekildedir: 1992 yılında yayınlanan New York Times Gazetesi’nde Warning by a Valedictorian Who Faced Prison” (Sınıfın En Yüksek Not Ortalaması İle Mezun Olan Lise Öğrencisi, Öğretmenini Bıçakladığı İçin Hapse Atıldı) başlıklı bir haber yer almıştır. Haberin içeriğine göre, Florida’nın Coral Springs kentindeki bir lisenin, sürekli tam not alan öğrencilerinden biri olan H. Johnson, fizik öğretmeni kendisine 80 verdiği için okula bir et bıçağı getirerek öğretmeni köprücük kemiğinden bıçaklayarak etkisiz hale getirmiştir. Derslerindeki üstün başarılarından dolayı Harvard Üniversitesi’nin tıp fakültesini hedefleyen bu genç, fizik öğretmeninın sınavda kendisine 80 vermesi ile bu hayallerini tehlikeye attığı düşüncesiyle kontrolünü kaybettiğini ve öğretmene zarar vermek istediğini dört psikolog ve psikiyatrda oluşan heyete ifade etmiştir (Goleman, 2006). Bu örnekten de anlaşılacağı üzere, yüksek IQ’ya sahip kişilerin her zaman olumlu sonuçlar doğuran davranışlar sergileyemediği, duygularını kontrol etmekte zorlandığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu durumun sahip olunan IQ değeriyle alakası yoktur.

Goleman’ın dönemin en iyi satan kitabı olan “Duygusal Zeka”sı ile Duygusal Zeka kavramı popülaritesini arttırmıştır. Goleman, duygusal zekayı; kendini harekete geçirebilme, aksiliklere rağmen yoluna devam edebilme, dürtüleri kontrol ederek

tatmini erteleyebilme, ruh halini düzenleyebilme, sıkıntıların düşünmeyi engellemesine izin vermeme, kendisini başkasının yerine koyabilme ve umut besleme olarak tanımlamıştır (Goleman, 2006).

Yapılan bir başka tanıma göre duygusal zeka; bireyin yaşamında bir başarı belirleyicisi ve öncelikle kendine ait duyguların fark edilebilmesi, duyguların uygun şekilde kontrol edilebilmesi ve hedeflere ulaşılabilmesi için öz motivasyonun gerçekleştirilebilmesi ile ilişkili bireysel yetenek ve beceriler ile birlikte, karşıdaki kişilerin duygularını fark etme, kendini onların yerine koyabilme ve çevredeki kişilerle iyi ilişkiler içinde etkileşim kurabilme ile ilişkili sosyal yetenek ve becerilerin bir kombinasyonudur (Acar, 2002).

Cooper ve Sawaf'a (2000) göre duygusal zeka; kendimizin ve başkalarının duygularını tanımayı ve değerlendirmeyi öğrenmemizin yanı sıra duygulara ilişkin bilgileri ve duyguların enerjisini günlük yaşamımıza ve işimize etkin bir biçimde yansıtarak onlara uygun tepkiler vermemizi sağlar. Yani duygusal zeka, duyguların gücünü ve hızlı algılayışını, insan enerjisi, bilgisi, ilişkileri ve etkisinin bir kaynağı olarak duyumsama, anlama ve etkin bir biçimde kullanma yeteneğidir. Çünkü onlara göre, insani duygular, çekirdek duyguların, içgüdüsel dürtülerin ve duygusal tercihlerin ortak paydasıdır. Bunlara güvenildiğinde ve saygı duyulduğunda, duygusal zeka, kendimizi ve çevremizdekileri daha derin ve kapsamlı anlamamızı sağlar (Akt. Cooper ve Sawaf, 2010).

Konrad ve Hendl (2005) ise duygusal zekanın, duyguları kontrol edebilme, sağlıklı ve uyumlu sosyal ilişkiler kurabilme ve mutlu yaşam sürebilme için kazanılması gereken yetenekler bütünü; ayrıca bireyin daha verimli ve etkin bir hayat yaşayabilmesi için kendi değerini ve gücünü tanıması, kendini ve başkalarını motive edebilmek için, soğukkanlılık, gayret, sebat ve yetenek gibi duygusal kalitenin bir kompozisyonu olduğunu ifade etmişlerdir.

Yeşilyaprak'a (2001) göre duygusal zeka, kendimizin ve başkalarının duygularını tanımayı ve değerlendirmeyi öğrenmemizin yanı sıra duygulara ilişkin bilgileri ve duyguların enerjisini günlük yaşamımıza ve işimize etkin bir biçimde yansıtarak onlara uygun tepkiler vermemizi sağlar.

Cherniss'e (2002) göre duygusal zekanın gerisindeki temel fikir, başarının ve mutluluğun zihinsel zekadan çok duygusal zekaya dayanmasıdır. Zihinsel zeka yaşamdaki başarının sadece %20'sini açıklar. Duygusal zeka zihinsel zekadan farklı olarak, kişisel ve sosyal becerilerin bileşimidir. Bu birleşim, öz-bilinci, öz-kontrolü, güdülenmeyi ve sabrı, empatiyi ve karşılıklı doyurucu ilişkileri oluşturma becerisini kapsar.

Damasio ve arkadaşları ise duygu ve düşünceleri oluşturan anatomik yapılardaki farklılıkları ortaya koymak amacıyla psiko-fizyoloji ve MR çalışmaları gerçekleştirmişlerdir. Bu araştırmalarda beyindeki bilişsel faaliyetlerle duygusal faaliyetlerin bütünleştiği görülmüştür. Buna göre, karar verme durumunda, beyinde düşünceden sorumlu alanlar ile duygudan sorumlu alanlar izlendiğinde, her iki alanında da birbirine paralel şekilde faaliyete geçtikleri görülmüştür (Goleman, 2006). Bu sonuçlardan da anlaşılacağı üzere, duygular ile düşünceleri birbirinden bağımsız iki farklı kavram olarak görmek yanlış olacaktır.

Bilişsel zeka ve duygusal zeka, entelektüel ve duygusal beynin farklı bölümlerinin etkinliği ile ortaya çıkmaktadır. Entelektüel zekanın kaynağı, neo-korteksin, yani beynin en üst kısmında yer alan ve evrimin son basamağı olan katmanların faaliyetidir. Duygu merkezlerinin kaynağı ise beynin daha alt kısımlarındaki daha eskilere dayanan alt-kortekste yer almaktadır ve duygusal zeka entelektüel merkezlerle uyum içinde çalışan bu duygu merkezleriyle ilgilidir (Goleman, 2006).

2.3. Duygusal Zeka Modelleri

Duygusal zeka kavramı ortaya çıktığından itibaren sayısız çalışmalar yapılmış ve bu kavramla ilgili çeşitli modeller geliştirilmiştir. Bu modeller duygusal zekayı oluşturan temel boyutları ve bu boyutları oluşturan çeşitli yetenekleri, becerileri içermektedir. Duygusal zekanın kavramsal teorisi yetenek ve karışık model olmak üzere iki bakış açısıyla incelenmektedir. Yetenek modeli, duygusal zekayı, duygusal bilgiyi işleme yeteneğini yansıtan zeka çeşidi olarak görmekte ve duygusal zeka becerilerini, sosyal yetenek ve özelliklerden ayırarak, duygulara ilişkin yetenekleri bilişsel/zihinsel yetenekler olarak açıklayan bir yapıya sahip oldukları ileri

sürülmektedir. Geleneksel görüşlere alternatif bir görüş olarak ortaya çıkan karma model ise sadece duygu ve zekayı değil, geniş bir perspektif içinde motivasyon, tabiat/yaratılış ve kişilik özellikleri ile kişisel ve sosyal fonksiyonların birlikteliğini savunduğunu söyleyebiliriz (Cobb ve Mayer, 2000).

İki gruba ayrılan duygusal zeka modelleri üzerinde Salovey ile Mayer, Bar-On, Goleman ve Cooper ile Sawaf'ın çalışmaları sonucu dört temel duygusal zeka modeli ortaya çıkmıştır. Bu modeller içerisinde ise sadece Salovey ve Mayer'in modeli "yetenek modeli" olarak nitelenirken, Goleman, Bar-On, Cooper ve Sawaf'ın modelleri ise karma model başlığı altında yer alır.

2.3.1. Mayer ve Salovey'in Modeli

Salovey ve Mayer'in duygusal zeka konusunda yapmış oldukları çalışmanın temel varsayımına göre, "Bireylerin duyguları algılama, anlama ve bu duygusal bilgiyi kullanabilme yetenekleri birbirinden farklıdır ve bireyin duygusal zeka seviyesi, gerek entelektüel gerekse duygusal başarısına ve gelişimine çok önemli katkı sağlar." Yine Mayer ve Salovey'e göre, "Duygusal zeka sadece tek bir özellik ya da yeteneği ifade etmez, bireyin kendisinin ve başkalarının duygularını değerlendirmeye ve ifade etmeye katkıda bulunan, kendilerinin ve başkalarının duygularını kontrol etmeye yardımcı olan ve bireyin kendi yaşamında motivasyon ve başarıyı sağlayıcı duyguları kullanmayı sağlayan çok sayıdaki yeteneklerin bir kombinasyonudur." (Salovey ve Mayer, 1993; Akt. Acar, 2002).

Mayer, Caruso ve Salovey (1999), duygusal zekayı en alttan başlayarak dört hiyerarşik alana ayırmışlardır. Bunlardan ilki, duygu sisteminden bilginin alınıp aktarılmasını içeren "duyguları algılama ve tanımlama"dır. Bu boyut, duygunun, yüz, ses ve diğer iletişim kanallarıyla ifade edilmesini algılayabilmeyi içermektedir. İkinci boyut, duyguyla, düşünmeyi desteklemektir. Duygu ve düşünce arasındaki bağlantıyı bilmek, kişinin kararlarını yönlendirmesinde kullanabilmesidir. Genel olarak, bu boyut, bilişsel süreçleri geliştirmek için duyguları kullanmayı içerir. Üçüncü boyut olan duyguyu anlama boyutu ise duygunun bilişsel sürecini içerir. Duyguları analiz etmek, onların zaman içindeki eğilimlerinin farkında olabilmek ve sonuçlarını anlayabilmektir. En son boyut ise duyguyu yönetme boyutudur. Kişisel ve

kişilerarası gelişmeyi sağlayabilmek için duyguları ve duygusal ilişkileri yönetme yeteneğidir (Mayer, Salovey ve Caruso, 2004).

Mayer ve Salovey'in modelindeki duygusal zeka alt boyutları aşağıda, daha ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır:

1) Duyguları Algılama ve Tanımlama: Duygusal zeka, bu ilk boyut olmadan başlayamaz. Duyguları doğru tanımak, nitelendirmek ve tanımlamak duyguların daha gelişmiş kullanımları için temel oluşturmaktadır. Bireyin duygularını algılaması ve ifade edebilmesi için kendi fiziksel durumundaki, hislerindeki ve düşüncelerindeki duyguları tanınması ve ifade edebilmesinin yanında, başkalarının da duygularını tanınması ve ifade edebilmesi gerekmektedir. Duygusal algılama yüz ve beden ifadelerindeki, nesnelerdeki, hikâyelerdeki duyguları ve içerdiklerini tam olarak algılamayı içermektedir. Bu yetenek önemlidir, çünkü bir birey duygularını tam ve doğru olarak yorumlayabilirse doğrusal etkileşimin olduğu durumlara tepki vermede daha hazırlıklı olabilmektedir. Duyguların değerlendirilmesi duygusal bilginin karar vermede kullanılmasını sağlayacaktır (Mayer ve Salovey, 1997).

2) Duyguyla, Düşünceyi Desteklemek: Bu boyut, duyguların bilişsel sisteme nasıl girdiği ve düşünceyi desteklemek için bilişi nasıl değiştirdiği üzerinde odaklanır. Kişinin hissettiği farklı duyguları birbirinden ayırabilme ve tanımlayabilme yeteneğidir. Duygularını etkin bir biçimde kullanabilen bireyler muhtemel durumlarla ilgili kendilerinin ve başkalarının duygularını önceden tahmin edebilmekte veya ilgili duyguyu üretebilmektedir (Mayer ve diğ., 2001).

3) Duyguları Anlama ve Duygularla Muhakeme Etme: Bu yetenek, duyguları tanımlayabilme yeteneğine dayanmakla birlikte, ondan daha karmaşık bir yetenektir. Birey duygularını tanımlayabilir; ancak duygunun o anda oluşup oluşmadığını, daha önce yaşadığı bir duygunun kalıntısı olup olmadığını, ruh halinden kaynaklanıp kaynaklanmadığını anlaması çok daha zordur. Duygular çoğu zaman yalın değil, karmaşık haldedir; genellikle bir duyguya bir başka duygu ya da duygular da eşlik edebilir. Duyguları anlama ve duyguları muhakeme etme yeteneği, bu duygusal karmaşıklığı ve iç içe bulunan duyguların aralarındaki değişiklikleri tanımlayabilmeyi sağlar (Mayer, Salovey ve Caruso, 2004).

4) Duyguları Yönetmek: Bu boyut, çeşitli duygusal problemler karşısında, bilinçli düşünmeyi, farklı alternatifler üretmeyi ve bunlar arasından en etkili olanı seçerek tepki göstermeyi gerektirmektedir. Duyguları yönetme konusunda başarılı kişiler, duygularını davranışlarından ayırt etme yeteneğine sahiptir. Ayrıca bu bireyler, olası davranışlar üzerindeki etkileri anlamak için kendi duygularını ve ruh hallerini etraflıca düşünebilmektedir. Yüksek duygusal zekaya sahip bireyler, olumsuz duyguların etkilerini kontrol ederek ve olumlu duyguları geliştirerek başkalarının duygularını kontrol etme yeteneğine de sahiptir (Mayer ve Salovey, 1997).

Mayer ve Salovey yaklaşık on iki yıllık süreç içinde duygusal zeka kavramını ortaya çıkarmakla kalmamış, bu konuda pek çok çalışma yapmış ve ölçekler geliştirmişlerdir. Diğer duygusal zeka modelleri onların temel varsayımlarından yola çıktığı için kurdukları model duygusal zeka modellerinin temelini oluşturmaktadır (Çakar ve Arbak, 2004).

BOYUTLAR	BOYUTUN TANIMI	ZEKA VE KİŞİLİKLE İLİŞKİSİ
1. Duyguyu Algılama ve Tanımlama	Duyguları yüzlerde, resimlerde tanıma yeteneği	Zekaya bilgi girdisi sağlar.
2. Duyguyla, Düşünceyi Desteklemek	Duygusal bilgiyi kontrol edebilme ve düşünceyi zenginleştirmek için duygusal bilgiye yön verebilme yeteneği	Bilişsel görevlerde duygusal bilgiden yararlanmak için düşünceyi düzenler.
3. Duyguları Anlama ve Duygularla Muhakeme Etme	İlişkiler, bir duygudan diğerine geçişler ve duygular hakkındaki dilbilimsel bilgilere ilişkin duygusal bilgiyi değerlendirme yeteneği	Duygular ve duygusal bilgi hakkında soyut değerlendirme ve mantık yürütme merkezidir.
4. Duyguları Yönetmek	Kişiler ve kişilerarası gelişmeyi sağlayabilmek için duyguları ve duygusal ilişkileri yönetme yeteneği	Kişilik ve amaçlarla etkileşim içindedir.

Şekil-1. Dört Boyutlu Duygusal Zeka Modelinin Zekayla ve Kişilikle Olan İlişkisi (Mayer ve diğ. 2001).

2.3.2. Bar-On Modeli

Duygusal zekanın öncü modellerinden birini oluşturan, “Duygusal Katsayı” ismiyle ilk duygusal zeka ölçeğini geliştiren ve “Duygusal Bölüm” (EQ) terimini ilk kez kullanan Reuven Bar-On’dur. Ona göre duygusal zeka genel olarak yeteneklerimizin farkında olmamız, kendimizin ve başkalarının duygularını düzenlememiz için bizi yönlendirmektedir (Cherniss ve Goleman, 2001).

Bar-On'un temel olarak üzerinde yoğunlaştığı konu, bilişsel olmayan zeka faktörleridir. Bu faktörler; zekanın kişisel, duygusal, sosyal ve hayatta kalma boyutlarını içermektedir. Tüm bu faktörlerin ortak özelliği, bireyin günlük hayatla başa çıkabilmesi açısından bilişsel zekadan daha etkili olmalarıdır (Stein ve Book, 2003).

Bar-On geliştirmiş olduğu “Duygusal Katsayı Envanteri” ile kişilerin başarı potansiyelini ölçmeyi ve IQ ölçümlerinin eksik bıraktığı yanları tamamlamayı hedeflemiştir. Bar-On oluşturduğu modelin geçerlik ve güvenilirlik ölçümlerini 6 ayrı ülkede (Kanada, ABD, Arjantin, Almanya, Güney Afrika ve İsrail) 12 yıllık bir süreç içinde gerçekleştirmiştir. Bar-On yaptığı bu incelemelerde duygusal zekanın bilişsel zekayla ilişkili olmadığını saptamıştır. 2000 yılında tekrar düzenlenen ve eksiklikleri tamamlanan envanter, bu çalışmada da kullanılmıştır (Bar-On, 2002; Akt. Stys ve Brown, 2004).

Bar-On, bireysel ve sosyal yetilerin dışında farklı kavramların duygusal zeka kapsamında ele alınmasında da öncü olmuştur. Reuven Bar-On, temelde duygusal zekayı, “çevreden gelen talep ve baskılarla başa çıkma yeteneğini etkileyen bir dizi kişisel, duygusal ve sosyal yeti” olarak betimler (Bar-On, 2006).

Bar-On'un modelinde on beş yeti beş genel boyuta ayrılır. Bu beş genel boyut ve bu boyutları oluşturan on beş yeti aşağıda ayrıntılı olarak açıklanmış ve Bar-On'un duygusal zeka modelini gösteren şekil aşağıda sunulmuştur (Acar, 2002; Bar-On ve diğ., 2000; Bar-On, 2006; Deniz ve Yılmaz, 2006; Goleman, 2005; Mayer, Salovey ve Caruso, 2000; Stein ve Book, 2003).

BOYUTLAR	ALT BOYUTLAR
Kişisel Beceriler	Duygusal Öz Farkındalık Kararlılık Öz Saygı Kendini Gerçekleştirme Bağımsızlık
Kişilerarası Beceriler	Empati Kişiler Arası İlişkiler Sosyal Sorumluluk
Uyumluluk	Gerçeklik Değerlendirmesi Problem Çözme Esneklik
Stresle Başa Çıkma Becerisi	Stres Toleransı Dürtü Kontrolü
Genel Ruh Durumu	Mutluluk İyimserlik

Şekil - 2. Bar-On Duygusal Zeka Modeli (Stys ve Brown, 2004)

1. Kişisel Beceriler: Kendi benliğinin bilincinde olma, duygularının ve dürtülerinin farkında olma, duygu, düşünce ve fikirlerini etkili bir şekilde ifade edebilme, kendi kendini kontrol edebilme yetisidir. Bu boyutun alt boyutları; duygusal öz farkındalık, öz saygı, kararlılık, kendini gerçekleştirme ve bağımsızlıktır. Bu boyuttan yüksek puan alan bireyler, duygularının, düşüncelerinin farkında olan ve bunları ifade etmekte bağımsız, güçlü ve kendine güvenen bireylerdir.

Duygusal Öz Farkındalık: Kişinin kendi duygularını anlama ve bunların doğurduğu sonuçların farkında olma, bu duyguların ortaya çıkış nedenini bilme, bunlar arasındaki farklılıkları anlayabilme ve bu duyguların sonucu olarak ortaya konacak tepkinin diğer bireyler üzerindeki etkisini fark etme yeteneğidir. Bu alandaki

eksiklikler, aleksitmia denilen, duyguları sözel olarak ifade edememe olarak tanımlanan hastalığa neden olmaktadır.

Kararlılık: Duygularını, düşüncelerini ve inançlarını etkili ve yapıcı bir şekilde ifade edebilme, haklarını yıkıcı olmayacak şekilde savunabilme yeteneğidir. Bu özelliğe sahip kişiler ne çok kontrollü, ne de utangaçtırlar. Genelde duygularını çekinmeden direkt olarak ifade ederler.

Öz Saygı: Bireylerin kendileri hakkında iyi hissetmeleri, kendilerini sahip olduğu yeterli veya yetersiz yönleriyle olduğu gibi kabul etmeleri ve kendilerine saygı duymalarıdır. Kendini kabul etmek, pozitif ve negatif tarafları kadar limitlerini ve kapasitesini kabul etme yeteneğidir. Bireyin kendine saygı duyması kendini emniyette, güçlü, emin, güvenli ve yeterli hissetmesi ile gerçekleşmekte ve kendini tanımlama yeteneğine dayanmaktadır. Öz saygısı yüksek kişiler, olumsuz durumlar karşısında kendilerini değersiz hissetmez, nesnel bir durum değerlendirmesi yapar, sonuçlardan ders çıkarır, durumu bir gelişme fırsatı olarak ele alır ve geleceğe daha güçlü hazırlanır.

Kendini Gerçekleştirme: Bireyin potansiyelinin farkında olması, kişisel amaçlara ulaşmak için çabalaması ve kendi potansiyelini gerçekleştirerek hem iş hem de özel yaşamında gösterdiği başarıdan memnun olması yeteneğidir. Bu yeteneği olan kişiler, yaşamını anlamlı, zengin ve dolu kılmaya çalışan kişilerdir. Kendini gerçekleştirme, bireyin yetenek, beceri ve kapasitesini maksimum düzeyde geliştirmek uğraşının, devamlı ve dinamik sürecidir.

Bağımsızlık: Bireyin düşünce ve eylemlerinde bağımsız olmaları ile ilgili bir boyuttur. Kendi kendini yöneten ve yönlendiren, kendine bağlı kişiler bu faktörlerden yüksek puan alırlar. Bu kişiler diğer insanların tavsiyelerini isterler, göz önünde bulundururlar; ancak önemli kararlarda başkalarına bağlı kalmazlar.

2. Kişiler Arası Beceriler: Diğerlerinin duygularının farkına varabilme ve onları anlama, kendini bir başkasının yerine koyabilme, insanlara genel anlamda önem verme, herhangi bir sosyal ortama etkin bir biçimde katılabilmek, etkili kişilerarası ilişkiler kurup, sürdürebilme becerisidir. Bu ana boyutun alt boyutları; empati, kişiler arası ilişkiler ve sosyal sorumluluktur.

Empati: Diğer kişilerin duygularının ve düşüncelerinin farkında olma, onları değerlendirebilme, kendini bir başkasının yerine koyabilme yeteneğini kapsamaktadır. Bu yetkinliğe sahip olanlar bireye önem vererek neyi, nasıl ve ne için hissettiklerini anlarlar ve onlara karşı duyarlıdırlar. Empatik olmak, diğer kişileri duygusal olarak okumak anlamına gelmektedir.

Kişiler Arası İlişkiler: Diğer insanlarla karşılıklı olarak doyumlu ilişkiler kurup geliştiren, diğer kişilere karşı duyarlı olan, ilişki kurmada istekli olan kişiler bu boyuttan yüksek puan alırlar. Bu kişilerin kurdukları karşılıklı ilişkiler, sosyal etkileşimin istekli ve eğlenceli olduğu ilişkilerdir.

Sosyal Sorumluluk: Bireyin sahip olduğu yetenekleri, içinde bulunduğu gruba katkıda bulunmak için herhangi bir menfaati olmadan kullanması özelliğini içermektedir. Kendini bir sosyal grupla özdeşleştirme, diğerleriyle iş birliği yapma ve çalışma, herhangi bir sosyal ortamda katılımcı paylaşımcı bir tutum sergileme yeteneğidir. Bu bireyler sosyal bilince sahip bireylerdir.

3. Uyumluluk: Kendi duygularını kavrama, içinde bulunulan durumu doğru değerlendirme, kendi duygu ve düşüncelerini esnek bir şekilde değiştirme, sorunları çözme ve değişiklikleri yönetme becerisidir. Uyumluluk boyutu, problem çözme, gerçeklik değerlendirmesi ve esneklik alt boyutlarından oluşmaktadır. Bu boyuttan yüksek puan alan bireyler, problemleri anlamada ve uygun çözümlere ulaşmakta, genellikle esnek, gerçekçi ve etkindirler. Bu kişiler günlük yaşamlarında karşılarına çıkan güçlüklerle ilgili olarak genellikle uygun çözümler üretebilirler.

Gerçeklik Değerlendirmesi: Bu boyuttan yüksek puan alan kişiler, yaşadıkları ile gerçekte var olanlar arasındaki benzerlikleri değerlendirebilen kişilerdir. Gerçek gibi görünen ile asıl gerçek arasındaki farkı tespit etme ve tanımlama yeteneğidir. Bu yetiye sahip kişiler, ani durumlara çabuk uyum sağlayabilirler, olaylara doğru pencereden bakabilirler ve hayal kurup abartmadan olayları oldukları gibi yaşayabilirler. Tarafsızlık ve her şeyi olduğu gibi görebilmek, bu boyutun önemli gerekliliklerindendir.

Problem Çözme: Problem çözme yeteneği, bireyin karşılaştığı problemi fark ederek tanımlaması, bilinçli, disiplinli ve sistematik bir yöntemle bu problemlere etkili çözümler üretmesi ve uygulaması süreçlerini kapsamaktadır. Bu yetiye sahip kişiler problemlerden kaçmak yerine üstüne giderler ve çözmeye çalışırlar.

Esneklik: Bireyin duygu, düşünce ve davranışlarını, bilinmeyen, tahmin edilemeyen ve sürekli değişimin olduğu durum ve şartlara kolaylıkla uyum sağlayabilme becerisidir. Bu insanlar farklı fikir ve düşüncelere açıktırlar ve gerektiğinde fikirlerini değiştirebilme yetisine sahiptir.

4. Stresle Başa Çıkma Becerisi: Stresle başa çıkma, güçlü duyguları kontrol etme ve duyguları düzenleyebilme becerisidir. Bu boyut içerisinde iki boyut bulunmaktadır. Bunlar; stres toleransı ve dürtü kontrolüdür. Bu boyuttan yüksek puan alan kişiler, umutsuzluğa kapılmadan ya da kontrollerini kaybetmeden stresle baş edebilirler. Bu kişiler genellikle soğukkanlı, nadiren fevridirler ve baskı altında daha iyi çalışırlar.

Stres Toleransı: Stresli ve üzücü durumlarda moralini bozmadan sakin kalabilme ve bu durumlarla başa çıkabilme yeteneğidir. Stres toleransı demek, güçlükleri bastırmadan ya da yok saymadan üstüne gidip onunla başa çıkabilmektir. Stres toleransı yüksek kişiler, çaresizliğe kapılmadan, stresli durumun üstesinden kolaylıkla gelebilirler. Bu yetenek stresle başa çıkabilmek için hareket tarzını seçebilme yeteneğini, iyimser bir eğimli, stresli durumu etkileyebileceği veya kontrol edebileceği hissinin olmasını gerektirir.

Dürtü Kontrolü: Etkin ve yapıcı bir şekilde duyguları, ani tepkileri ve dürtüleri kontrol edebilme becerisidir. Bu boyuttan yüksek puan alan kişiler güdülerini, ihtiyaçlarını erteleyebilen veya onlara karşı direnebilen kişilerdir. Dürtü kontrolü olan bir kişi çok nadiren sabırsız davranır veya kontrolünü kaybeder. Dürtülerine kontrol edemeyenler, gerilimlerle başa çıkamama, kızgınlığını kontrol edememe, kendini kontrol edememe, taşkın hareket etme gibi durumlar yaşarlar ve bu tür davranışlardan dolayı sık sık problemlerle karşı karşıya kalırlar.

5. Genel Ruh Durumu: İyimser olma, kendinden ve başkalarında hoşlanma, mutluluğu hissetme ve dışa vurma ve öz motivasyona sahip olma yetisidir.

Bu boyut, iyimserlik ve mutluluk alt boyutlarından oluşmaktadır. Bu boyuttan yüksek puan alan kişiler yaşamdan nasıl zevk alınacağını bilen neşeli, olumlu, umutlu ve iyimser kişilerdir.

İyimserlik: Yaşama umutla bakabilme, zorlayıcı durumlarda dahi, olumlu bir yaklaşım içerisinde olma ve bu durumu koruyabilme becerisidir. Bu yetiden yoksun olan kişiler gelecek konusunda umutsuz, sosyal geri çekilme, isteksizlik, suçluluk duygusu, yaşamda başarısız hissetme, hatta daha ileri safhalarda intihara meyil gibi belirtiler gösterebilirler.

Mutluluk: Bireyin genel olarak yaşamdan ve kendi hayatından memnun ve tatminkar olması, kendini ve başkalarını olduğu gibi kabul etme ve yaşam etkinliklerinin tadını çıkartma becerisidir. Mutlu insanlar sık sık kendilerini iyi hissederler, yaşamlarında rahat ve huzurludurlar. Bu alanda yetersiz olan kişiler sürekli endişe içinde olup, kendini suçlu hissetme ve yaşamdan zevk almama gibi psikolojik rahatsızlık belirtileri gösterebilirler.

Bar-On'a göre duygusal ve sosyal açıdan zeki olmak, bireyin kendi duygu ve düşüncelerini anlaması, bunları etkili bir biçimde ifade etmesi, diğerlerini anlaması ve diğerleriyle iyi ilişkiler kurabilmesi, günlük istek, baskı ve zorlamaların başarılı bir şekilde üstesinden gelebilmesini sağlar. Duygusal zekası yüksek olan birey, güçlü ve zayıf yönlerinin farkında olur, başkalarının duygu, düşünce ve isteklerinin farkında olur ve diğer insanlarla karşılıklı sağlıklı ilişkiler kurup, sürdürebilir. Ayrıca duygusal ve zeki olmak bireylerin iyimser, olumlu ve motivasyonlarının yüksek olmalarını gerektirmektedir (Bar-On, 2006).

2.3.3. Robert K. Cooper ve Ayman Sawaf Modeli

Cooper ve Sawaf'a göre (2010) duygusal zeka, duyguların gücünü ve hızlı algılayışını, insan enerjisi, bilgisi ilişkileri ve etkisinin bir kaynağı olarak duyumsama, anlama ve etkin bir biçimde kullanma yeteneğidir.

Cooper ve Sawaf, geliştirdikleri bu modelde bireyin işinde ve yaşamında duygusal zekası üzerinde yoğunlaşması ve onu geliştirmeye başlaması için bir başlangıç çalışma planı önermektedir. Bu model, duygusal zekayı özellikle yönetim ve organizasyon bazında irdeleyerek, liderlik ve duygusal zeka ilişkisi üzerinde

durmaktadır. Cooper ve Sawaf'a göre, başarılı liderlerin tutarlılık, işe adanmışlık, kavramsal düşünceye sahip olma, kurumsal haberdarlık ve heyecan oluşturma yeterliliğine sahip olması gerekmektedir. Bunların yanında duyguların etkili kullanımı ve yönetimi de, liderlerin başarısını arttıran unsurlardır (Cooper ve Sawaf, 2010).

Cooper ve Sawaf, duygusal zekayı "Dört Köşe" adını verdikleri modelle açıklamışlardır. Duygusal zekayı oluşturan dört köşe taşları sırayla; duyguları öğrenmek, duygusal zindelik, duygusal derinlik ve duygusal simyadır. Duyguları öğrenmek, duygusal zindelik ve duygusal derinlik olan ilk üç köşe taşı kişisel yeterliliği oluştururken; duygusal simya olan ve empati ve sosyal becerileri içeren dördüncü köşe taşı sosyal yeterliliği oluşturmaktadır. Model, zihinsel yeteneklerin yanında farklı kavramları da içerdiğinde karma modeldir (Cooper ve Sawaf, 2010).

Cooper ve Sawaf modellerinde, dört temel köşe taşı olarak adlandırdıkları bu boyutların 16 alt boyuttan oluştuğunu belirtmişlerdir. Duygusal öğrenme boyutu; *duygusal dürüstlük, duygusal enerji, duygusal geri bildirim ve pratik sezgi*; duygusal zindelik boyutu; *öz varlık, güven çemberi, yapıcı hoşnutsuzluk ve esneklik ve yenileme*; duygusal derinlik boyutu; *özgün potansiyel ve amaç, adanmışlık, dürüstlüğü yaşamak ve yetki olmadan etki*; duygusal simya boyutu; *sezgisel akış, düşünsel zaman değişimi, fırsatı sezinlemek ve geleceği yaratmak* alt boyutlarından oluşmaktadır (Cooper ve Sawaf, 2010).

Birinci Köşe Taşı Olan Duyguları Öğrenmek: Duyguları öğrenmek kişinin duygusal potansiyelinin farkında olması ve bunu ilişkilerde değerlendirmesi üzerine kuruludur. Bu köşe taşı, duyguların doğuştan gelen bilgeliğinin farkına varmak, ona saygı duymak ve değerlendirmek üzerine yoğunlaşır. Alt bileşenleri şöyledir;

Duygusal Dürüstlük: Duygusal dürüstlük, inanılan ve hissedilen duygu ve düşünceleri, doğru kelimelerle ifade edebilmek olarak tanımlanabilir. Bireyin kendisine ve dış çevreye karşı gerçekçi ve güvenilir olacak davranışlarda bulunması ile duyguları oldukları gibi hissedebilmek ile temellenir.

Duygusal Enerji: Günlük hayattaki enerji ve gerilim düzeyinin farkında olunması ve bunun etkin bir biçimde yönlendirilmesi, dikkati bir konu ya da birisine vererek enerjinin etkin kullanılması olarak ifade edilebilir.

Duygusal Geri Bildirim: Kişinin, duyguların verdiği mesajları algılayabilmesi olarak tanımlanabilir.

Pratik Sezgi: Bir olgunun varlığını “hissetmek”, bir proje veya işlemin karşısında “duygular beslemek” ve “iç duygumuza” güvenebilme ile muhakeme yeteneğinin, empati ile yönlendirebilme ve duygusal bağlantı için sorumluluk alabilme becerilerinin desteklenmesidir.

İkinci Köşe Taşı Olan Duygusal Zindelik: Duygusal zindelik, kalpte güç, dayanıklılık ve esneklik oluşturur. Güven ve inanırlığı geliştirerek duyguları tanıma becerisinin pratiğe dönüştürülmesine olanak sağlar. Aynı zamanda bu köşe taşı, bireyin temel kişisel değerlerini, karakterini ve onları canlı tutan ve yönlendiren duygularını anlamasını sağlamaktadır. Alt bileşenleri aşağıda sıralanmıştır:

Öz Varlık: Bireyin güç alanının anlaşılması ve geliştirilmesi için kendisini dinlemesi ve başkalarıyla iletişime daha fazla değer vermesi ile değişime ve yaratıcı riske karşı güven ve açıklık yaratılabilen ortamların oluşturulmasını ifade eder. Bireyin kendisini ve başkalarını affetme cesaretine sahip olmayı gerektirir.

Güven Çemberi: Bireyin kendisine güvenip bunu başkalarına yansıtması, güvenilir, dürüst ve gereken ölçüde açık olması temeline dayanır. İlişkileri kuvvetlendiren ve gerçek anlamda diyalogu yaratan bir olgudur.

Yapıcı Hoşnutsuzluk: Olumsuz bir duygudan yararlı sonuçlar elde etmeyi, duyguların olumlu ve olumsuz olarak iki kutuplu olduğunu ve iki gruptaki duyguların da yeri geldiğinde faydalı sonuçlar doğuracağı anlar olabileceğini ifade etmektedir. Hoşnutsuzluğu yıkıcı bir etki yaratarak değil, duygularını kullanarak ilginin farklı açılardan yorumlanabilmesi ve daha yaratıcı fikirler üretilerek, daha derin güven yaratmak ve iletişim kurmak için kullanılması gerekir.

Esneklik ve Yenileme: Bu boyut, bireyin sahip olduğu yeterlilikleri uyumlu hale getirebilmesi için esnek davranabilmesi, başarı ve başarısızlığı kabullenebilmesi,

gelişmeleri merak ederek takip etmesi ve yenilenmeye açık olması olarak ifade edilebilir.

Üçüncü Köşe Taşı Olan Duygusal Derinlik: Duygusal derinlik, kişinin temel karakter ve etkinliğini oluşturur. Kişinin potansiyelini, bütünlüğünü ve amacını geliştirir. Kişinin içsel amaçlarını tam olarak belirlemesi, bunlara kendini adanması ve insanlarda yetki olmadan etki uyandırması üzerine kuruludur. Duygusal derinlik, temel karakterimizi ve etkinliğimizi oluştururken, potansiyelimizin, bütünlüğümüzün ve amacımızın gelişmesine yardımcı olan bir araç olarak ele alınmaktadır. Alt bileşenleri aşağıda açıklanmıştır:

Özgün Potansiyel ve Amaç: Bireyin içinden gelen sesi dinlemesi ve onu yönlendirmesi, sorumluluk duygusuyla cesaretlenmesi ve amaçlarına ulaşabilmek için kararlılığını desteklemesi temeline dayanır.

Adanmışlık: Duygusal kararlılık sadece kişisel inisiyatifi, sorumluluğu ve aldığının karşılığını hakkıyla vermeyi ölçen bir barometre değil, aynı zamanda zor zamanların ötesini görebilmenin altında yatan etkenlerden biridir. Adanmışlık, aktif bir vicdan ve sorumluluk duygusuyla çalışmayı gerektirir.

Dürüstlüğü Yaşamak: Dürüstlük, duygusal samimiyyetin derinleşmesi ve genişlemesi olarak düşünülebilir. Ancak dürüstlüğü işler hale getirmek gerekir. Böylece bireyin gerçek etkisinin, dürüstlüğü, kendine özgü potansiyeli ve amaçlarıyla bağlantılı olarak artacaktır.

Yetki Olmadan Etki: Duygusal zeka yönlendirme veya otoriteden bağımsız olarak doğrudan etki ile ilgilidir. Mantiğa ya da sadece teknik analize dayanmak yerine, algılama, öğrenme, ilişkilendirme, yenilikler yaratma, öncelikleri belirleme ve duygusal potansiyele dayanır yani etkilenme ve etkileme ile ilgilidir.

Dördüncü Köşe Taşı Olan Duygusal Simya: Bu boyut, duygusal zekanın, bireyin potansiyelini ve özellikle yaratıcılığını artıran özelliği üzerine yoğunlaşmıştır. Simya, değeri düşün olan bir maddeyi daha değerli hale getirmenin gücü olarak düşünüldüğünde, duygusal simya da, önem verilmeyen duyguların daha değerli bir hale gelmesi ve onların güçlerinde yararlanma sürecidir. Alt bileşenleri aşağıda açıklanmıştır:

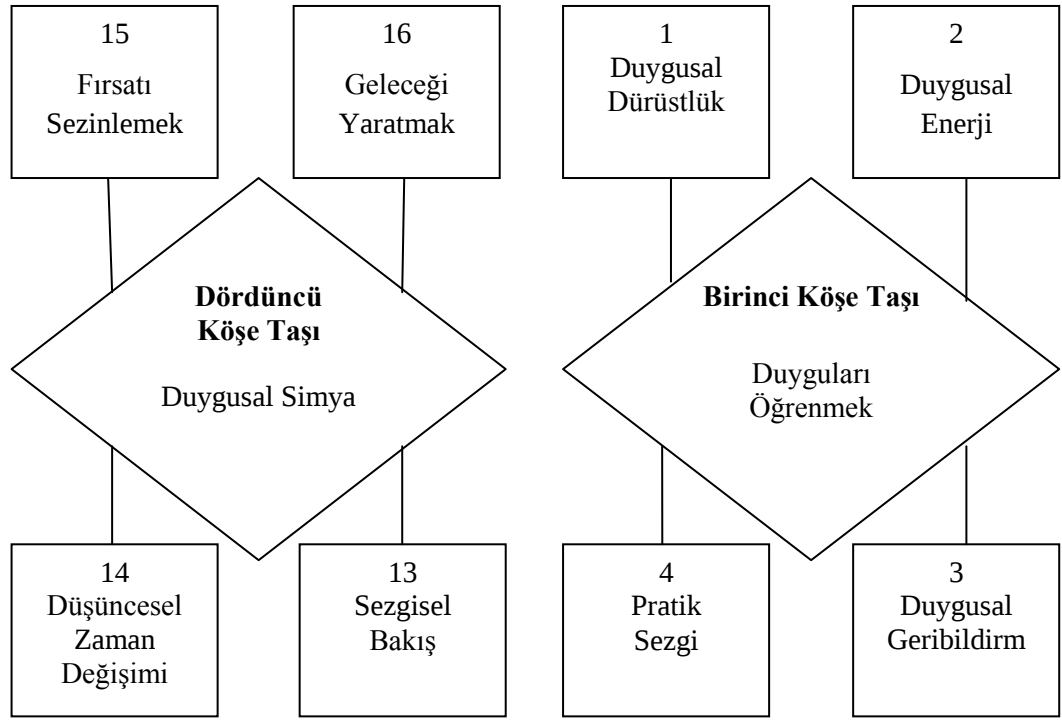
Düşünsel Zaman Değişimi: Kişinin, çevresindekilerin de karşılaşabileceği aynı durumlarda bile, daha keskin içgüdülerle veya daha fazla yaratıcılıkla, daha fazla ilgiyle kendini vererek, daha farklı, daha akıllı ve özgün tepki vermesini sağlar. Bu yolla duygular ve düşünceler zaman içerisinde saplanıp kalmaz. Ayrıca belirsizliğe karşı olağanüstü bir tahammül gösterimi sağlanır.

Sezgisel Akış: Sezgisel akış, bireyin başkalarının göremediği fırsatları değerlendirmesi ve belirsiz durumlarda verimli kararlar vermesinde yardımcı olur. Bu boyut, duyguların bireye sağladığı iki temel gücü içermektedir: sezgiler ve akış durumu. Sezgiler, kişinin kimi zaman belirsiz durumlarda karar vermesine, kimi zaman da başkalarının göremediği fırsatları görmesine yardımcı olur. Akış kavramı ise, bireyin bir işi yaparken en az çaba ile en iyi sonucu elde ettiği, zamanın nasıl geçtiğinin farkında olmadığı bir verimlilik durumudur. Bireyin verimli anlara yönelmesi ise ancak duygusal zekanın yardımıyla gerçekleşebilmektedir.

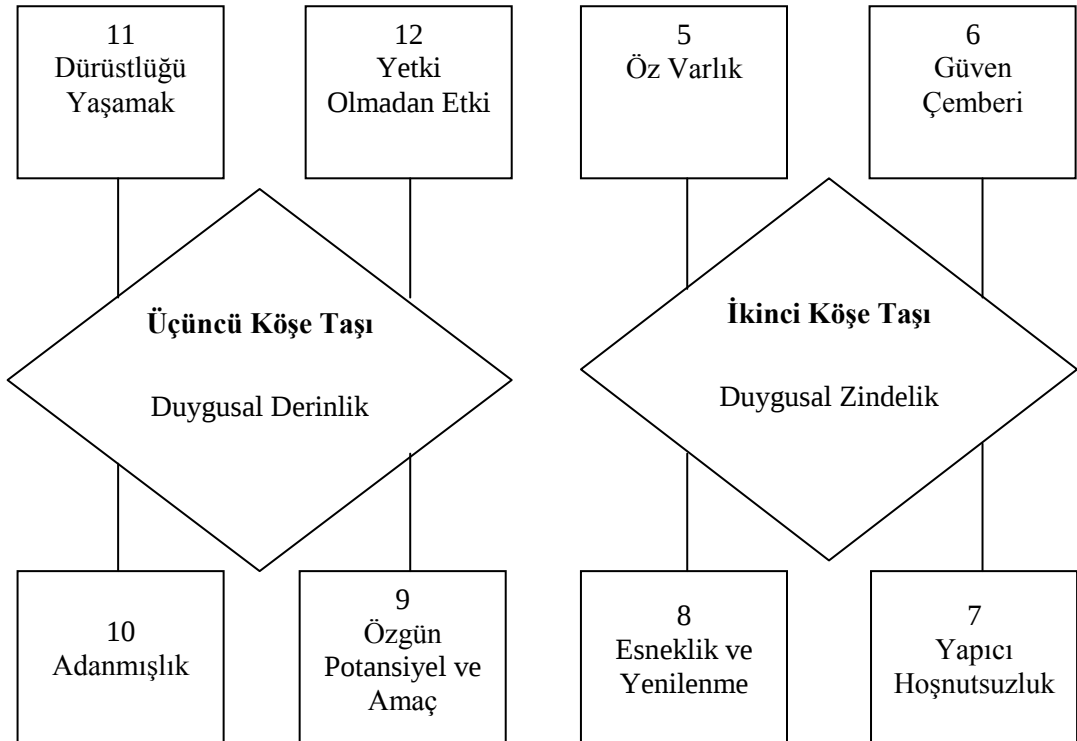
Fırsatı Sezinlemek: Bu boyut önsezisel olarak daha geniş bir olasılıklar kümesini taramayı gerektirir. Bunun için, bireyin bu fırsatları tarayıp, değerlendirerek önsezisel kapasitesini geliştirmesi gerekmektedir.

Geleceği Yaratmak: Bireyin geleceğini gelmesi gereken bir şey olarak kabul edip durup beklemesi yerine, aktif bir şekilde ve tutkuyla geleceği yaratması gerektiğini ve duygusal zekanın da bu konuda çok önemli rolü olduğunu savunan bir boyuttur.

Tüm bu açıklamalara göre duygusal zeka, bireyin kendi ve diğerlerinin duygularını tanımayı ve değerlendirmeyi öğrenmesinin yanı sıra duygulara ilişkin bilgileri ve duyguların enerjisini gerek günlük gerekse iş yaşamlarına yansıtarak onlara uygun tepkiler vermesini sağlar (Cooper ve Sawaf, 2010).

DUYGUSAL ZEKANIN DÖRT KÖŞE TAŞI

Şekil-3. Cooper ve Sawaf'ın dört köşe taşı modeli (Cooper ve Sawaf, 2010)

2.3.4. Daniel Goleman Modeli

Beyin ve davranışlar üzerine araştırmalar yapıp, makaleler yazan psikolog ve bilim adamı Daniel Goleman, 1990 yılında Mayer ve Salovey'in çalışmalarını fark etmiştir. Salovey ve Mayer'in bulgularından etkilenen Goleman, duygusal zeka alanıyla ilgili kendi çalışmalarını yapmaya başlamıştır. 1995 yılında, duygusal zeka fikrinin özel sektörde ve halk tarafından tanınmasını sağlayan ve en çok satan kitabını yazmıştır (Shelly ve Brown, 2004; Akt. Yüksel, 2006).

Goleman yazmış olduğu bu kitapta hayatta başarılı olmanın, standart zekadan (IQ) çok, duygusal zekaya bağlı olduğunu savunmuştur. Goleman, duygusal zeka ile ilgili, kendini kontrol, heves ve sebat, kendi kendini motive edebilme gibi yetenekleri içeren ve baskıları kontrol edebilme, kendin kontrol edebilme ve stresten uzaklaşarak düşünebilme yeteneği gibi konuları içeren bir çok tanım ileri sürmüştür (Newsome, Day, Catano ve Age, 2000).

Goleman'a göre (1998) duygusal zeka, kendimizin ve başkalarının duygularını tanımayı ve değerlendirmeyi öğrenmeyi, duygulara ilişkin bilgileri ve duyguların enerjisini günlük yaşama ve işe etkin bir biçimde yansıtarak, onlara uygun tepkiler vermeyi sağlar. (Akt. Güvenç, 2012). Yeterlilik temelli ve performans odaklı bir duygusal zeka modeli oluşturan Goleman (2000), duygusal yeterlilik kavramını ise "temelinde öğrenilen ve göze çarpan bir iş performansı ile sonuçlanan kapasite" olarak tanımlamıştır.

Goleman (2000), Duygusal Zeka Kuramı'nın boyutlarını iki temel yeterlilik alanı altında toplam beş boyutta toplamıştır. Bu boyutlar aşağıda açıklanmıştır.

1. Kişisel Yeterlilikler

Bu beceriler, duyguların farkında olma, onları değerlendirebilme, duygularını kontrol etme, vicdan sahibi olma, yeniliklere karşı direnç geliştirmeme ve değişimler karşısında duygularını uyum içerisinde ifade edebilmeyi içeren kendine yön verme, başarılı olabilmek için kendini yönlendirebilme, inisiyatifi elinde tutma ve iyimser olmayı içeren motivasyondan oluşur (Köroğlu, 2006).

Özbilinç (Kişinin kendi duygularının farkında olabilmesi): Özbilinç, kişinin iç dünyasında olup bitenlerin sürekli olarak farkında olması demektir. Bireyin içinde bulunduğu anda neler hissettiğini bilmesi ve bu tercihleri karar vermede yol gösterici biçimde kullanmasıdır (Goleman, 2007). Kendini gözlemleme ve duygularını tanıma; duygular için bir sözlük oluşturma; duygular, düşünceler ve tepkiler arasındaki ilişkiyi bilmektir (Goleman, 2006).

Özbilinç yoğun duygular altında işlevselliğini kaybedecek bir dikkat hali değil; tam tersine en yoğun duygular altında bile bireyin kendine yönelik olabilmesini sürdüren tarafsız bir haldir. Duygularını tanıyan kişiler, hayatlarını daha iyi idare ederler; kiminle evleneceğinden, hangi işe gireceğine kadar kişisel karar gerektiren tüm konularda ne düşündüklerinden daha çok emindirler (Goleman, 2007).

Kendini tanıyan kimse, dış dünyadaki olayların ve iç dünyasındaki yaşantıların çoğu kez farkındadır. Bu kişi, çevresindeki kişilerin kendisini nasıl etkilediğinin farkında olduğu kadar, kendisinin de çevresindekileri nasıl etkilediğini bilir; böylece kendi yaşamını yönetebilme olanağına kavuşabilir (Cüceloğlu, 2005).

Özbilinç sahibi kişiler kendi ruh hallerinin farkında olup, duygusal hayatları hakkında belli bir anlayışa sahiptirler. Duyguların bilincinde olmak diğer bazı kişilik özelliklerini de olumlu yönde etkileyebilir. Özbilinçli insanlar, özerk, kendi sınırlarından emin, psikolojik açıdan sağlıklı yerinde ve hayata olumlu bir gözle bakan insanlardır. Özbilinç, psikolojik iç görünün temelidir. Kişisel açıdan doğru kararlar verebilmenin anahtarı özette hislerine kulan vermektir (Goleman, 2007).

Kendini Yönetme (Kişinin kendi duygularını yönetmesi): Duyguları yönetebilmek, hedeflere ulaşabilmek amacıyla bir zevkin tatminini erteleyebilmek ve kişinin olumsuz duygusal durumlardan kendisini çıkartıp toparlayabilme yeteneği olarak ifade edilmiştir (Goleman, 2007). Bu yeterliliğe sahip olan bireyler, duygularının ve içinde bulunduğu durumun kendisini zorladığını hissettiği durumlarda bile sakin kalabilir ve olumlu tutumunu koruyabilir.

Duyguları yönetmekle kastedilen, ne tutkuların kölesi olmak ne de duyguları bastırmaktır. Burada kastedilen, duyguları dengeli, uyumlu biçimde ortaya koyabilmektir (Köroğlu, 2006).

Özbilinç temeli üzerinde gelişen duyguları idare edebilme yeteneği zayıf olan bireyler sürekli huzursuzlukla mücadele ederken, bu yeteneği gelişmiş kişiler ise hayatın tatsız sürprizleri ve terslikleriyle karşılaştıktan sonra kendilerini daha kolay toparlayabilmektedirler (Goleman, 2007).

Duyguları yönetebilme, duygusal sağlığın anahtarıdır; fazla yoğun ya da uzun süreli duygular kişinin dengesini bozar. Bu açıklamalar hayatta tek tip duygu hissedilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Düşüşler de en az çıkışlar kadar hayata bir tat katar; ancak bunların dengede olması önemlidir. İnsanın kendini iyi hissetmesi için tatsız duygulardan kaçınması gerekmez; ancak fırtınalı duyguların tüm olumlu ruh hallerinin yerini alacak kadar kontrolden çıkmaması gerekir (Goleman, 2007).

Empati (Başkalarının duygularını anlamak): Empati, bireyin kendisini başkalarının yerine koyarak, onların hislerini, ihtiyaçlarını, endişelerini anlayabilme ve sezebilme yeteneğidir. Olaylara, dış dünyaya onların bakış açılarıyla bakabilmeyi gerektirir. Basit düzeyde empati, en azından bir başkasının duygularını okuyabilmeyi gerektirir. Daha yüksek düzeyde empati, bir insanın dile getirilmemiş hislerini sezmeyi ve bunlara karşılık vermeyi gerektirir. En üst düzeyde empati ise, diğerlerinin hislerinin altında yatan sorunları ya da endişeleri anlamaktır (Goleman, 2006; Goleman, 2007).

Motivasyon (Kişinin Kendisini Motive Etmesi): Kişinin kendi kendini motive etmesi yani kişinin kendini harekete geçirmesi; kişinin bütün başarısızlıklar, hayal kırıklıkları ve zorluklara rağmen yılmamasıdır (Çakar ve Arbak, 2004). Motivasyon, bireyin hedeflerine ulaşmasında yol gösterecek inisiyatif kullanmasına ve kendini geliştirmek için çaba harcamasına, yenilgi ve engellenmişlik hissi karşısında sebat etmesine yardımcı olacak en derindeki tercihlerini kullanmasıdır (Goleman, 2000).

Duyguları bir amaç doğrultusunda toparlayabilme, dikkat edebilme, kendini harekete geçirebilme, kendine hakim olabilme ve yaratıcılık için gerekli olan motivasyon her başarının altında yatan özelliktir (Goleman, 2007).

Sosyal Beceriler (İlişkileri Yürütebilmek): Bireyin diğerleriyle iyi ilişkiler kurması ve bunu yönetebilmesini sağlayan becerileri içerir. Kişilerarası ilişkilerde duyguları yönetebilme, sosyal durumları ve ilişki ağlarını doğru algılama, pürüzsüz etkileşimlerde bulunabilme ve bu yetenekleri ikna ve liderlik etmek, anlaşmazlıklarda uzlaşma sağlama amacıyla, işbirliği ve ekip çalışmalarında kullanabilme yeteneğidir (Goleman, 2007). Bireyin, diğerlerinin duygularının ve onlarla ortak taraflarının farkında olmasını, böylece onlarla yakınlık kurmasını sağlar. Bu beceriler, popüler olmanın, liderliğin, kişilerarası etkililiğin altında yatan unsurlardır. Bu becerilerini geliştirmiş kişiler, insanlarla sürtüşmesiz bir etkileşim sürdürebilen, onların tepkilerini ve hislerini akıllıca okuyabilen, yönlendirebilen, organize edebilen kişiler olup, parlak bir sosyal yaşam sürdürürler (Goleman, 2006).

Goleman (2007)'a göre insanlar bu beş boyuttaki yeteneklere sahip olma bakımından farklılıklar göstermektedirler. Fakat duygusal beceriler telafi edilebilir niteliktedir. Bu alanlardan her biri büyük ölçüde bir alışkanlıklar ve tepkiler bütünü temsil etmektedirler. Eğer doğru çaba harcanırsa bu beceriler geliştirilebilir.

Goleman geliştirmiş olduğu bu modelde gelecekte geçerliliği kanıtlanacak iddialarda bulunmuştur. Goleman, duygusal zekanın özel hayatta ve iş hayatında çok büyük önem arz edeceğini savunmuştur. Özellikle gençler arasında yaptığı konuşmalarda, duygusal zekanın daha az stresli ve daha mutlu bir yaşam vaat ettiğini, sigara içme, uyuşturucu kullanma gibi konularda daha iyi karar verme yetisi kazandırdığına, bütün bunların yanında duygusal zeka ile, popüler bir insan ve ilerlemiş öğrenme kabiliyetine sahip olunabileceğini vurgulamıştır. İş hayatında ise işbirliğine, takım çalışmasına, sinerjiye ve verimli çalışmalara olan katkılarının önemle üzerinde durmuştur (Goleman, 2006).

BOYUTLAR	BOYUTUN TANIMI	BOYUTUN YAPITAŞLARI
1.Kişinin kendi duygularının farkında olması	* Kişinin herhangi bir duygu hissettiğinde onu tanıyabilme, izleyebilme ve bu bilgiyi kararlarını verirken kullanabilme yeteneği	* Kişinin özgüven duyabilmesi * Kişinin gerçekçi bir şekilde kendini değerlendirebilmesi * Kişinin kendiyle alay edebilmesi
2.Kişinin kendi duygularını yönetmesi	* Kişinin duygularını ve tepkilerini uygun bir şekilde yönetebilme, kendini sakinleştirebilme ve olumsuz duygular kontrolden çıkmadan önce onlarla başa çıkabilme yeteneği * Kişinin olumlu sonuçlar elde edebilmek için kısa vadede zevklerinin tatminini erteleyebilme yeteneği	* Kişinin güvenilir ve dürüst olabilmesi * Kişinin belirsizliğe rağmen rahat olabilmesi * Kişinin değişikliğe açık olabilmesi
3.Kişinin kendini motive etmesi	* Kişinin bir amaç doğrultusunda duygularını yönlendirebilme, karşılaştığı sorunlar ve engeller karşısında yılmama yeteneği * Kişinin “akış” durumuna geçebilme yeteneği	*Kişinin başarıya yönelik güçlü bir istek duyabilmesi *Kişinin başarısızlığın karşısında bile iyimser olabilmesi *Kişinin kendini örgüte adayabilmesi
4.Empati	* Kişinin diğer kişilerin duygu ve düşüncelerinin tarafsız bir şekilde farkında olabilme yeteneği * Kişinin kendisini başkalarının yerine koyabilme yeteneği	* Kişinin yetenek geliştirme ve korumaya yönelik uzmanlık geliştirebilmesi * Kişinin kültürlerarası hassaslık duyabilmesi
5.Sosyal Beceriler	* Kişinin sosyal durum ve ilişki ağlarını iyi kavrayabilme, diğer kişilerin duygularını yönetebilme ve diğer kişilerle sorunsuz geçinebilme yeteneği	* Kişinin liderliği yönetmekte etkinlik gösterebilmesi * Kişinin ikna edici olabilmesi. Kişinin takımları oluşturabilmesi ve onlara liderlik edebilmesi

Şekil-4. Daniel Goleman’ın duygusal zeka boyutları ve bunların yapıtaşları (Çakar ve Arbak, 2004).

Bu modeller geneldir ve tümü yetişkinlere yöneliktir. Yalnızca Bar-On, modelinin gençlere yönelik olan bir ölçeğini de geliştirerek geniş ve çok kültürlü gruplar üzerinde geçerlilik ve güvenirlik çalışmalarını yapmıştır (Somuncuoğlu, 2005).

2.4. Bilişsel Zeka (IQ) ve Duygusal Zeka (EQ) Arasındaki İlişki

1980’li yıllara kadar araştırmacılar, bir bireyin zeki olup olmamasına IQ’larına bakarak karar verip sadece IQ üzerine çalışmalar yapmışlardır. Sonraki yıllarda ise zekanın duygusal boyutunun da olduğu gerçeği ortaya çıkmıştır. Kişinin yaşamda istediği sonuçlara ulaşması, hayatını verimli bir şekilde sürdürebilmesinde bilişsel zekası kadar duygusal zekasının da etkili olduğu, sonraki yıllarda ortaya çıkan önemli bir bilgi olmuştur (Yavuz, 2005).

İnsanlar hem düşünebilen hem de duygu sahibi olabilen varlıklardır. Durumlara, olaylara bilişsel açıdan düşünce ve mantık çerçevesinde yaklaşırken aynı zamanda duygusal sezilerini de kullanırlar. Duygular da en az düşünceler kadar yaşamın önemli bir parçası olup bir insanın yetenek ve performansını doğrudan etkilerler. Weisinger (1998)’e göre duygu ve düşüncelerimiz, ruhumuzun ve bedenimizin dış dünyaya karşı ortak bir tepkisidir. Duygularımızı dile getirip, kendimizi ifade edebildiğimiz sürece sorunlarımıza çözüm yolları bulabilir, yeni fikirler üretir, sağlıklı kişiler arası ilişkiler kurabiliriz. Böylece içsel ve sosyal yaşantımızı düzenlemiş oluruz.

Bilişsel kurama göre duyguların farklılaşması ve duyguların oluşması için bilişsel süreçler önemli etkilendirler. Bilişsel kapasite insandan insana değişmektedir ve bu da duyguların kazanımı ve yaşanması bakımından farklılara neden olur (Bandura, 1989). Şimdiye kadar yapılan açıklamalar içerisinde en çok kabul gören görüş, duygunun bir his ve bu hisse özgü belirli düşünceler, psikolojik ve biyolojik haller ve bir dizi hareket eğilimi olarak ele alınmasıdır. Duygular, kişinin ihtiyaçları, amaçları ve ilgileriyle ilişkili olan bir durumun değerlendirilmesinin sonucunda ortaya çıkar (Goleman, 1996). Her birey dünyayı farklı algılar. Her bireyin kendine özgü bir iç dünyası vardır. Pozitif bakış açısına sahip, çevrelerinde olup bitenleri bu bakış açısı ile değerlendirebilen ve diğerlerine oranla daha çok pozitif deneyime

sahip olan bireyler, genellikle yaşamda daha başarılı olmakta, etkinliklerinde kendilerini daha enerjik ve daha mutlu hissetmektedirler. Aynı şekilde olumsuz, umutsuz, karamsar düşünceler de insanın olumsuz duygular içine girmesine sebep olmaktadır (Öğretir, 2004).

Shapiro (1997), bireyin özellikle problemlili durumlarla karşı karşıya kaldığında duygularını düşünceleriyle denetleyebildiğini ve zihnin, fiziksel olarak hastalanmaya yol açabileceğini belirtmiştir. Ona göre beynin mantıklı düşünceyi kontrol eden bölümü olan neokorteks, hisler hakkında fikir sahibi olmayı sağlamakta ve beynin düşünen bölümü hem fiziksel hem de duygusal sorunları engelleyebilmektedir.

Kişinin bilinçli olarak duygusal süreçlerine yön verebilmesi için düşünce sistemindeki bilişlere odaklanması ve sistematik bir şekilde duygularını denetleyebilmesi gerekir. Bu şekilde duygular kontrol altına alınabilir. Duygular ve bilişler birbirlerinin içsel rehberleri olarak düşünülebilir (Goleman, 2006).

Birey yaşamı boyunca olumlu veya olumsuz, sayısız olayla karşı karşıya kalmaktadır. Bu durumlar karşısında bazen duygularıyla bazen de düşünceleriyle hareket etmektedir. Olaylara verilen duygusal veya mantıksal tepkiler, geçmiş yaşantılarla kazanılmış tecrübeler sonucunda gelişebilir. Yaşanan her yeni durum, bireyin negatif veya pozitif farklı duygu ya da düşünce oluşumuna neden olabilir. Önemli olan Ruggiero (2004)'nın belirttiği gibi bireylerin, kendilerini rahatsız eden gerçek dışı düşünceleri anlaması, bu düşüncelerin arkasındaki hatalı bilgileri görmesi, doğru bilgi ve açık düşüncelere dayanarak kendisinde karışıklık yaratan yanlış düşünce ve bilgileri bunlarla değiştirmesidir (Akt; Bender, 2006).

Goleman, beynin fiziksel yapısının nasıl şekillendiği ve işlevlerinin neler olduğu ile ilgili yaptığı çalışmalarda iki tür zihnimiz olduğundan söz etmiştir. Bunlardan ilki akılcı zihin, ikincisi ise duygusal zihindir. Akılcı zihin, bilinçli olunan durumlardaki düşüncelerden oluşur ve kişinin olayları ölçüp biçmesini, değerlendirmesini sağlar. Duygusal zihin ise duyguların mantıksızca değerlendirilmesi sonucu çalışır. Farkına varılan bir hissin kuvvetlenerek, bilinçte ve bedende genel bir uyarılmışlık hali oluşturmasını sağlayan duygu (emotion), akılcı

zihnin işleyişine katkıda bulunur. Akılcı zihin ise duygusal verileri bazen şekillendirir bazen de reddeder. Çoğu zaman bu iki zihin birbiriyle işbirliği içinde çalışır. Duygu düşünceler için, düşünceler ise duygular için vazgeçilmezdir (Goleman, 2006). Bu demektir ki insan, dünyayı akılcı ve duygusal olmak üzere iki farklı yolla algılamakta ve etkileşim içine girmektedir. Bilişsel zeka ve duygusal zeka birbirlerine karşıt değil, birbirinden ayrı yetilerdir. Goleman, EQ'yu akıllı olmanın bir başka türü olarak tanımlamaktadır. Ona göre EQ, IQ'ya bir alternatif değil, ancak bir ilavedir ve daha çok kavramsal düzeyde ve gerçek dünyada dinamik bir etkileşim halindedirler ve duygu düşünceler için, düşünceler ise duygular için vazgeçilmezdir (Goleman, 1998).

Bireyin hayatta başarılı ve verimli olmasında bilişsel zekanın mı yoksa duygusal zekanın mı daha etkili olduğunu ortaya koymayı amaçlayan birçok araştırma yapılmıştır. Egon Zehnder Uluslararası Araştırma Şirketi tarafından, 515 üst düzey yönetici üzerinde yapılan araştırmada, duygusal zekaları yüksek olan kişilerin, deneyimi veya IQ'ları yüksek olanlardan daha fazla başarılı oldukları sonucuna varılmıştır. Yine, Filipinler Manila Üniversitesi'nde Joseph Hee-Woo Jae tarafından banka çalışanları üzerinde yapılan araştırmada, duygusal zekanın ve bilişsel zekanın başarıya katkısı, karşılaştırılmalı olarak incelenmiştir. Sonuçlar, IQ'nun başarıya katkısının yüzde 1 oranında olduğunu, EQ'nun başarı ile ilişkisinin ise yüzde 27 oranında, birbirleriyle anlamlı ilişki içinde olduğunu göstermiştir (Akt. Sirem, 2009). Cote ve Miners'in (2006) araştırmasına göre genel bilişsel yeteneğin yüksek olduğu bireylerde iş performansına duygusal zekanın etkisi gözlenmezken, genel bilişsel yeteneğin düşük olduğu bireylerde duygusal zeka arttıkça iş performansının da arttığı gözlenmiştir. Duygusal zekanın etkisinin daha net bir şekilde gözlemlendiği meslek türleri genellikle sosyal ilişkilerin yoğun olduğu meslekler olmuştur. Örneğin satış görevlilerinin performansında duygusal zekanın olumlu ve anlamlı etkisinin olduğuna dair bulgulara rastlamak mümkündür (Rozell ve diğ, 2006.; Akt. Güler, 2008).

Duygusal zekası gelişmiş bireylerin, olay ve durumlara değişik perspektiflerden bakabilen, açık fikirli, sağ duyulu, bağımsız, eleştirilere ve yeniliklere açık olma özelliklerini taşıdığını söylemek mümkündür. Aynı zamanda

bu kişilerin düşüncelerinde tutarlı ve mantıklı hareket ettiklerinden, düşündüklerini birleştirerek anladıklarını çevresine anlaşılır bir şekilde iletebildiklerinden de söz edilebilir. Bu bağlamda duygu ve düşünce kavramlarının bu kadar iç içe ve bağlantılı olması; bu kavramlarla ilgili olan duygusal zeka ile düşünme stilleri arasında olası bir ilişki olabileceğini düşündürmektedir.

2.5. Duygusal Zekanın Geliştirilmesi

Duygusal zekanın gelişmesi açısından üzerinde durulan faktörlerden en önemli üç tanesi yaş, aile ortamı ve cinsiyettir. Uzmanlara göre IQ, kalıtsal özellikler taşır fakat olumlu çevresel koşullarla belli bir miktar geliştirilebilir. 13-19 yaşlarından sonra pek fazla gelişim göstermeyen IQ'nun tersine, EQ ise öğrenilebilir bir takım becerilerden oluşur ve kişinin yaşı ilerledikçe gelişmektedir. Yaşam boyu gelişmeye devam ederek daha yeterli düzeye ulaşabilir (Goleman, 2006). İlerleyen yaşlarıyla birlikte bireylerin toplumsal ilişkileri ve çevrelerindeki olayları daha dengeli değerlendirmeye başladıkları, daha uyumlu, daha kontrollü ve genel olarak etkin iletişim kurabildikleri belirtilmektedir (Gürsoy, 2005; Akt. Taşkın, 2008).

Duygusal zeka kavramını ilk ortaya atanlardan biri olan Mayer (2001) ise duygusal zeka kapasitesinin bir bölümünün doğuştan geldiğini, diğer bölümünün de yaşam deneyimleriyle, öğrendiklerimizle tamamlandığını ileri sürmüştür. Deneyimlerle tamamlanan kısmını düşünce gücü, pratik ve deneyimlerle geliştirmeye devam edebileceğimizi de etkilemiştir.

Daniel Goleman (2006), duygusal beceriler arasında “öz denetim, azim, sebat ve kendi kendini harekete geçirebilme”nin önemli bir yer tuttuğunu belirtir. Ona göre bu beceriler çocuklukta öğrenilebilen becerilerdir. Davranışsal genetikçilerin araştırmalarının sonuçlarına göre, genler tek başına davranışı belirlemez; çevre, özellikle gelişim sürecinde yaşanan ve öğrenilenler, yaşam ilerledikçe mizaça ilgili bir eğilimin nasıl görünüm alacağını belirler. Yani duygusal yetenekler sabit veriler değildir; öğrenilebilir, geliştirilebilirler.

Geliştirilebilen duygusal zekanın temellerinin atıldığı ilk ortam kuşkusuz aile ortamıdır. Aile yaşamı, duygusal derslerin verildiği ilkokuldur. Anne ve babanın

davranışları, tutumları bireyin yaşantısında derin ve kalıcı etkiler yaratır. Çocukların duygusal ihtiyaçlarını önemsemeyip karşılık vermeyen ve onların duygularını anlamayan anne ve babalar onların duygusal zekâlarının gelişmelerine engel olurlar. Bunun aksine çocuklarının her türlü özellikle de duygusal ihtiyaçlarını karşılamak, onlara özel zaman ayırmak, sevildiklerini, önemsendiklerini belirtmek, çocukların özgüvenlerini geliştirip, başkalarıyla sağlıklı ilişkiler kurabilmesine, böylelikle duygusal zekâlarının gelişimine yardımcı olacaktır (Kansu, 2002).

Aileden sonra duygusal zekanın gelişmesinde önemli rol oynayan bir diğer ortam ise okuldur. Zamanının büyük bir kısmını okulda geçiren çocuğun, arkadaşlarıyla, öğretmenleriyle, okul çalışanlarıyla kurduğu ilişkilerin kalitesi, öğretmenlerin tutum ve davranışları çocuğun duygusal zeka becerilerini geliştirmesi açısından oldukça önemlidir. Bu nedenle eğitimcilerin okul ortamında çocukların, kendisinin ve başkalarının duygularını anlayıp, yönetebilmesi; çevresindeki kişilerle sağlıklı ve uyumlu ilişkiler kurabilmesi; başarı için gerekli olan kişisel, duygusal ve toplumsal yetkinlikleri kazanıp hayata geçirebilir düzeye gelmesi için gerekli olan emeği sarf etmesi gerekmektedir (Yeşilyaprak, 2001).

Duygusal zekânın gelişimi açısından önemli konulardan bir diğeri de cinsiyettir. Ailelerin kız ve erkek çocuklarını farklı duygusal yaklaşımlarla eğittikleri bilinmektedir. Araştırmacılar, kız çocukların dil yetisinin erkek çocuklara göre daha erken geliştiğini ve bu durumun kızların kendi duygularını dile getirmek ve başkalarının duygularını anlamakta daha erken beceri kazandıklarını ifade etmişlerdir. Sosyal ortamlarda erkeklerin duygularını ifade etmesinin teşvik edilmemesi de onların hem kendi hem de başkalarının duygularını anlamada güçlük yaşamalarına neden olabileceği düşünülmektedir (Tuğrul, 1999).

Sartorius (2000), Goleman (2000) ve Yeşilyaprak (2001)'e göre araştırma bulguları kadınların erkeklere göre ortalama olarak kendi duygularından daha haberdar olduğunu, daha fazla empati gösterdiğini ve kişiler arası ilişkilerde daha becerikli olduğunu ortaya koymaktadır. Erkekler ise, kendinden daha emin ve iyimserdir, daha kolay uyum sağlar ve stresle başa çıkmada daha başarılıdır. Bunlara rağmen genel olarak her iki cinsiyette benzerlikler daha fazla görülmektedir. Örneğin bazı erkeklerin insan ilişkileri yüksek olan bir kadın kadar empatik

olabildiği, buna karşılık duygusal açıdan kendini çabuk toparlayabilen erkekler kadar strese dayanabilen kadınlarda vardır. Araştırma sonuçlarına bakıldığında ortalama olarak kadın ve erkeklerin güçlü ve zayıf yanları ortalamaya yakındır (Güney, 2000).

Duygusal zekanın geliştirilmesi mümkündür ancak bu aynı zamanda, oldukça uzun, zorlu ve emek isteyen bir süreçtir (Nemli, 2001). Kişi eğer sahip olduğu duygusal zekanın farkındaysa, bunu kullanarak geliştirebilir. Aktan (2002)'a göre duygusal zekanın geliştirilmesinde kritik başarı faktörü, kişinin bu gelişimi gerçekten istemesi ve ideal ben tanımı ile ilişkilendirmesidir. Bu süreçte kişinin kararlılığı ve bu yolda gerçekleştirdiği planlama oldukça önemlidir.

Baltaş (2006), duygusal zekanın aşağıda belirtilen bazı özelliklerin pekiştirilmesiyle geliştirilebilen bir nitelik olduğunu açıklamıştır;

- Kendimizin ve başkalarının duygularını anlayabilmek için beden diline odaklanmak gerekmektedir çünkü duygular kendilerini beden diliyle ortaya koyarlar.
- Empati, duygusal zekayı oluşturan önemli bir etkidir. Empati becerisi gelişmiş bir insanın duygusal zeka düzeyi de olumlu yönde artacaktır.
- Duygusal zekası yüksek olan kişiler, hoşgörülü ve esnek davranan kişilerdir. Hoşgörü ve esneklik ilişkilerde stresle başa çıkmayı kolaylaştıran iki kişilik özelliğidir. Duygusal zekanın en önemli ölçütlerinden birisi yakın çevreyle olumlu duygusal ilişkiler kurmaktır.
- Bireysel özellikler arasında geliştirilmesi gereken bir başka nitelik de sinerjik olabilmektir. Sinerji birlikte yaşamayı ve birlikte çalışmayı sever. Ekip çalışmalarında verimliliği artırır.
- Kişilerin sahip oldukları bireysel amaçlarla toplumsal araçlar arasında uyum olmalıdır. Kişisel amaçları yüksek değerlerle birleşirse toplumla arasında güçlü bağlar oluşur.

Birçok araştırma, duygusal zekanın yaşam boyu öğrenilebildiğini kanıtlamıştır. Kişi eğer kendi duygusal zekasının çeşitli özelliklerinin farkındaysa; sezgi, insanlara güvenme ve güvenilir olma, doğruluk ve dürüstlük duygusu, etkili karar alma ve zor durumlarda iyi çözümler bulma yeteneği, etkili liderlik gibi

özelliklerini geliştirmesi muhtemeldir. Duygulardan kaçmak yerine, duyguların gücü yakalanmalıdır (Cooper ve Sawaf, 2010).

2.6. DÜŞÜNME STİLLERİ

Son yıllarda artan bilimsel araştırmalar, gün geçtikçe gelişen teknoloji, insan yaşantısına da bir takım değişiklikler getirmiştir. İnsanların yaşam koşulları, hayata bakışları, algılayışları farklılaşmıştır. Bu değişimler özellikle günümüz eğitim ve iş dünyasını da etkilemiş, bilgiye kolay erişebilen, bilgiyi kullanıp onunla yeni bilgiler üretebilen, analiz, sentez ve değerlendirme yapabilme gücü ile iletişim ve eleştirel düşünme becerilerine sahip olan, araştıran, sorgulayan, yaratıcı, kendisini sürekli geliştiren, yapıcı ve demokratik değerlere önem veren insanlara olan ihtiyacı arttırmıştır (Saracaoğlu, 2006).

Düşünme, insanı diğer canlılardan ayıran en temel özelliktir. İnsan düşünme sürecinde nitelikli düşünerek ve farklı düşünme süreç ve becerilerini kullanarak kendisini diğer canlı türlerinden ayırır. İnsan davranışlarını bilinçli bir şekilde sürdürmek zorundadır. Bir meseleyle uğraşırken, plan yaparken, hayal kurarken, hatta akşam için ne yiyeceğine karar verirken bile düşünmeye ihtiyacı vardır. İnsan, hayatının her anında bilinçli ya da değil, odaklanmış ya da dağınık olarak binlerce düşünceyle meşguldür. Bu nedenle, rahat ve başarılı bir yaşam sürdürmek için düşünme, hava, su kadar önemlidir (Semerci, 1999).

Düşünme, insanın karşılaştığı güçlükleri ya da problemleri önceden kestirmesine yardımcı olarak, onları karşılamada, onlara karşı hazırlıklı olmada en önemli rolü oynar. Doğru davranış ve ileri görüşlülük ancak geliştirilmiş bir düşünce gücünden meydana gelir. Düşünme, kavramların oluşmasını ve gelişmesini, her oluşan kavramın birey için anlam kazanmasını, kavramlar ve olaylar arasında anlamlı bağlantılar kurulmasını sağlayan zihinsel bir süreçtir (Akkurt, 2001).

Düşünme; duyum ve izlenimlerden ya da tasarımlardan ayrı olarak aklın bağımsız ve kendine özgü durumu, karşılaştırmalar yapma, ayırma, birleştirme, bağlantıları ve biçimleri kavrama yetisi olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 1998).

Özden (1997), düşünmeyi; gözlem, deneyim, sezgi, akıl yürütme ve diğer kanallarla elde edilen bilgiyi yoğurup şekillendirmenin disipline edilmiş şekli olarak tanımlamıştır.

İyi ya da kötü şeklinde sınıflandırılan bir düşünme süreci yoktur. Düşünme kendi içinde bir beceri değil daha çok bir tercihtir. Düşünme biçimlerinde farklılıklar vardır. İçinde bulunulan duruma, karşılaşılan probleme bağlı olarak zaman içinde kullanılan düşünme biçimi değişebilir (Tosun ve Karadağ, 2008).

Her bireyin düşünme süreci birbirinden farklıdır. Her bireyin ya da diğer bir deyişle her beynin kendine özgü bir özelliği vardır ve biriciktir. Bireyler görünüşleri, ilgileri, zevkleri, fiziksel yetenekleri, bilgi birikimleri itibariyle birbirinden farklı özellikler gösteriyorlarsa, zihinsel gelişimlerinde (zihinsel şemalarında), öğrenme ve düşünme etkinliklerinde (stillerinde) de farklılık gösterirler. Bu sayede insanlar yeteneklerini farklı yollarla kullanıp, durumlara farklı tepkiler verir ve farklı seçimlerde bulunurlar (Sternberg, 1997).

Stil, bir bireyin yeteneklerini kullanmada tercih ettiği yoldur. Stiller iyi ya da kötü olarak nitelendirilmezler; yalnızca birbirlerinden farklı özellikler taşıyabilirler (Sternberg, 1997). Bu kavramdan türetilen düşünme stilleri ise, bireylerin karşılaştıkları çeşitli problemlere, olaylara, olgulara ve değişkenlere karşı zihinsel süreçler sonucu sergilediği yaklaşım ve eğilimlerdir (Sünbül, 2004). Parlette ve Rae (1993)'e göre ise düşünme stili, bireyin dünya ile ilişkisinde, onu algılamada, hedeflediği amaçlara ulaşmada ve problem çözmede, farkında olsun ya da olmasın geliştirdiği bilgi işleme metodu, yaklaşımıdır. Bir diğer tanıma göre ise düşünme stili, bireyin zihninde olup bitenlerin ve düşünme süreçlerinin farklı şekillerde dışa yansımasıdır (Akt; Palut, 2008).

Kalıtımsal özellikler ve ilk yaşantılar sonucu her birey dünya ile ilişkisinde, onu algılamada, hedeflemiş olduğu amaçlara ulaşmada ve problem çözmede belirli metodlar ve yaklaşımlar geliştirir. Bu süreçte birey farklı türde veriler toplar, bu verileri farklı şekilde düzenler, bunlardan farklı sonuçlar çıkarır, farklı kararlar verir ve bu kararları farklı biçimlerde uygular. Böylece bireyde farkında olsun ya da

olmasın, farklı bilgi işleme biçimleri (stilleri) oluşur (Parlette ve Rae, 1993; Akt. Buluş, 2005).

Bireylerin, her bir stilin miktarında değişiklik gösterdiği bir profili mevcuttur, ancak yalnızca bir profile bağımlı değildir. Farklı görev ve durumlara uyum sağlamak amacıyla düşünme stilleri değişiklik gösterebilir. Yani bireyler bir probleme yönelik olarak birçok düşünme biçimine sahiptir, fakat özel durumlara göre bunlardan bazılarını ağırlıklı olarak kullanmaktadırlar. (Sünbül, 2004). Örneğin akademik yaşantısında kural tanımayan, yeniliklere açık olarak nitelendirilebilen bir kişi, mutfakta yemek yaparken kurallara bağlı kalmayı tercih edebilir; ya da herhangi bir dersteki çoktan seçmeli bir sınavda başarısız olan bir öğrenci, klasik sınavda daha yüksek performans gösterebilir. Bu sebeple iyi ya da kötü olarak sınıflandırılan bir düşünme stili yoktur. Bireyler sadece belirli durumlarda kendilerine en uygun olan ve kendilerini rahat hissettikleri stilleri tercih ederler (Buluş, 2005). Benzer şekilde, kullanılan düşünme stilleri yaşam boyunca değişikliğe uğrayabilir, çeşitlenebilir ve gelişimsel değişimler yaşayabilir. Yaşamın erken dönemlerinde yargı ve yasama gibi düşünme stilleri kullanılmazken, zihinsel gelişimle birlikte sonraki dönemlerde bu stiller daha etkili kullanılabilir veya bir stil bazı durumlarda daha etkili olabilir (Duru, 2004).

Bireylerin akademik ve mesleki alanlarda başarılı olabilmeleri için belirli becerilere sahip olmaları gerektiği vurgulanmaktadır. Ancak Sternberg'e (1997) göre genel olarak yetenekler stillerle karıştırılmakta ve bireyler arası performans farklılıklarının asıl nedenleri olarak stiller yerine yetenekler ele alınmaktadır. Ona göre insanların sahip olduğu yanlış algı şöyledir: bireyin içinde bulunduğu ortamın ve gerçekleştirmesi istenen işlerde bulunan stiller ile bireyin sahip olduğu stiller arasında örtüşme sağlanmadığında ve bir simetri oluşmadığında, bireyin beklenen beceri veya yeteneğe hatta gerekli zeka seviyesine bile sahip olmadığı düşünülmektedir. Oysaki stil yetenek değil bir düşünme biçimidir. Bireyin sahip olduğu yetenek ve becerileri işleme ve kullanma tarzıdır. Yetenek, bireyin bir işi ne derece iyi yaptığını belirlerken, stil kişinin bir şeyi yapmaktan hoşlandığı tarzıdır (Akt. Palut, 2003).

İnsanlar kendilerini rahat hissedebilecekleri stillerini tercih ederler ve durum ve koşullara bağlı olarak insanlar düşünme stilleri açısından farklılaşabilirler. Ayrıca stiller sosyalleşme süreçlerine bağlı olarak edinilir, stiller öğretilabilir ve uygun çevre ve laboratuvar koşullarında ölçülebilir. Bu nedenle insanlar, düşünme stili esnekliği ve gücü açısından birbirlerinden farklılaşırlar. Dolayısıyla bir dönemde işlevsel ve değerli olan bir stil bir diğer dönemde tercih edilmeyebilir, bir alanda etkili olan bir stil diğer bir alanda etkili olmayabilir (Sternberg, 1997; Çubukçu, 2004; Duru, 2004)

Alanla ilgili literatür incelendiğinde, düşünme stilleri konusunu temel alan birçok kuramın geliştirilmiş olduğu görülür. Bu kuramlar, sahip oldukları bakış açıları ve kullandıkları terminoloji bakımından birbirinden büyük farklılıklar göstermektedirler. Ancak hangi terminolojiyi kullanırsa kullansın bütün kuramların genel özelliği insanların nasıl bir düşünce yapısına sahip olduğunu açıklamaya çalışmalarıdır. Düşünme stillerini temel alan, kapsamlı ve sıklıkla çalışılan üç farklı yaklaşım olduğu görülmektedir. Bunlardan ilki Epstein'nin (1973, 1990, 1994) bilişsel özellikleri ağır basan bir düşünme stilleri kuramı olan ve zihinsel fonksiyonların birbirinden bağımsız ancak birbiriyle etkileşim içinde üst düzeyde olarak ayrımını Deneyimsel-Sezgisel ve Rasyonel-Analitik Sistem olarak iki farklı bilgi işleme sisteminde açıklayan Bilişsel Deneyimsel Benlik Kuramıdır. Bir diğer kuram da Myers ve Briggs'e aittir. Bu kuramda, bireylerin kişilik özelliklerine ilişkin kendi gözlemleri ve Jung'un çalışmaları temel alınmış ve buna dayanarak kişilik tipleri sınıflandırılmıştır. Üçüncü kuram ise, günümüzde oldukça geniş bir kullanım alanına sahip olan, 1980'lerin sonu, 1990'lı yılların başlarında Sternberg (1997) tarafından geliştirilen bir düşünme stilleri kuramı olan Zihinsel Özyönetim Kuramı'dır. Bu çalışmada düşünme stilleri ile ilgili olarak bu kuram temel alınmıştır.

2.7. Sternberg'in Zihinsel Öz-Yönetim Kuramı

Düşünme stilleri ile ilgili olarak oluşturulan kuramların en fazla kabul görenlerinden biri, Sternberg'in (1988, 1990, 1994, 1997) öne sürmüş olduğu Zihinsel Özyönetim Kuramı'dır. Bu kuramda Sternberg, bilişsel ve kişilik yaklaşımlarını birleştirici bir eğilim sergilemiştir. Kuramın temel çıkış noktası, insanların toplumlar gibi kendi kendilerini yönetmeye ve günlük aktivitelerini düzenlemeye ihtiyaç duydukları düşüncesine dayanır. Sternberg (1997) kuramı şu

şekilde açıklamıştır: “Herkesin zihninde bir hükümet vardır ve insan tıpkı hükümet gibi kendini farklı yollarla yönetir. Aynı zamanda önceliklerini belirlemeye, dünyadaki değişimlere kendi inanç ve değerleri doğrultusunda tepki vermeye ihtiyacı vardır. Bu çerçevede düşüncelerini ve eylemlerini iç ve dış gereksinimlere uygun bir biçimde organize etmektedir.”

Kurama göre stiller, toplumsal anlam taşırlar. Sosyalleşme süreçlerine bağlı olarak edinilirler ve insanların yaşadığı çevresel faktörlerin etkisiyle değişebilirler. Çünkü stiller okul, ev, iş, sosyal yaşam gibi toplumsal alanlarda kullanılırlar. Bireyler yalnızca bir işi yaparken ya işi stillerine ya da stillerini işe uyumlu hale getirirler (Sternberg, 1997; Sternberg ve Grigersonko, 1997; Zhang ve Sternberg, 2002).

Zihinsel Öz Yönetim Kuramı, biliş, kişilik ve aktivite merkezli yaklaşımların her üçünü de dikkate almaktadır. Bir yandan kişilik ve beceri gibi içsel karakteristiklere, diğer yandan durum ve çevre gibi dışsal karakteristiklere geniş bir perspektiften bakmaktadır. Dolayısıyla kuram, hem kişisel bir şekilde düşünmenin tercih edilen yollarına içgörü geliştirilmesini sağlamaktadır; hem de bilişsel stil yaklaşımlarına benzer olarak bazı ayrımlara gitmektedir (Duru, 2004).

Sternberg (1997), insanların düşünme stillerinin dünyaca yaygın olan yönetim dallar ve şekilleriyle (kuralcı, yetkili, yargısal, monarşik, hiyerarşik ve oligarşik gibi) benzer şekilde olduğunu öne sürmektedir. Kuramdaki stiller, insanların yaş ve cinsiyet gibi bireysel özellikleri ve hobi, liderlik deneyimi ve çalışma deneyimi gibi sosyo-ekonomik statüleriyle yakından ilişkilidir.

Zihinsel Özyönetim Teorisi, sadece tek bir düşünme stiline tanımlanmasından ziyade, her bir birey için düşünme stillerinin profilini gösterir. Düşünme stilleri kendi içlerinde iyi ya da kötü olarak düşünülemez. Etkili düşünme stilleri olarak, bireylerin hem şu anda hem de ileride karşılaşılabileceği problemleri yaratıcı bir biçimde çözebilmesi ve yeni durumlara adapte olabilmesini sağlayacak biçimdeki stiller düşünülmektedir (Çubukçu, 2004).

Bu çalışmada, Sternberg'in (1997) kuramına dayalı olarak önerdiği düşünme stilleri temel alınmıştır. stillerin Türkçe karşılığı olarak da, Buluş (2000)'un kullandığı düşünme stilleri tanımlamaları benimsenmiştir. Kuramda, 13 düşünme stilli 5 boyutta incelenmiştir. Bu boyutlar (Sternberg, 1997);

1. İşlevler (Functions)
2. Biçimler (Forms)
3. Düzeyler (Levels)
4. Etkinlik Alanları
5. Eğilimler (Leanings)

Bu düşünme stillerinin özellikleri aşağıda verilmiştir (Buluş, 2005; Çubukçu, 2004; Duru, 2004; Palut, 2003; Palut, 2008; Sternberg, 1997; Zhang, 2002; Zhang ve Sternberg, 2002)

1. İşlevler: Bu boyutta üç düşünme stilinden bahsedilmiştir. Bunlar yasa yapıcı, yargılayıcı ve yürütmeci düşünme stilleridir.

Yasa yapıcı düşünme (stilline sahip bireyler, kendi kurallarını yaratmaktan hoşlanırlar ve sahip oldukları düşünme yollarını geliştirme ve neyi, nasıl yapacakları konusunda karar vermeyi severler. Yapılandırılmamış problemleri tercih ederler. Bu düşünme stiline sahip bireyler daha çok bilim adamlığı, sanatçılık, bankerlik, yazarlık, politikacılık ve mimarlık gibi meslek dallarında başarılı olular.

Yürütme düşünme stiline sahip bireyler ise kuralları takip etmeyi ve onlara uymayı ve yapılandırılmış problemleri severler. Bu düşünme stiline sahip bireyler uyumlu, düzenli, verilen talimatları yerine getirmeyi seven bireylerdir. Kendi kendilerine bir yapı yaratmaktan ziyade, var olan yapıları kullanmayı severler. Kısacası bu bireyler daha çok yapılacak işin açık bir şekilde ifade edildiği, bir takım rehberlik öncülüğünde işleri uygulamayı ve yapmayı tercih ederler. Problem çözümünde genellikle kurallara başvurur, diğer insanların konuşma ve düşünceleri üzerinde temellendirilmiş konuşmaları severler. Bu insanlar genellikle avukatlık, polislik, subaylık ve asistanlık gibi meslekleri tercih ederler.

Yargısal düşünme biçimine sahip bireyler ise kuralları ve prosedürleri değerlendirmekten, olay ve olguları karşılaştırmaktan ve analiz etmekten hoşlanan

bireylerdir. Birey, diğer bireylerin eylemlerinin sonuçlarını dikkate alır, onları değerlendirmeye odaklanır. Yargı stiline sahip insanlar düşüncelerini açıklama, eleştiri yazma ve program değerlendirmede başarılı olurlar. Yargıçlık, eleştirmenlik, program analistliği, müfettişlik, danışmanlık ve sistem analistliği tercih ettikleri bazı mesleklerdir.

Sternberg (1997)' in de belirttiği gibi yasama, yürütme veya yargı düşünme stillerini kendi içerisinde iyi ya da kötü olarak sınıflandırmak yanlıştır; sadece bazı durumlarda bazı stiller daha çok işe yarayabilir ve daha çok tercih edilir. İçinde bulunan ortama, koşullara uygun olarak birey kendisi için en uygun olan düşünme stil ya da stillerini tercih etme hakkına sahiptir.

2. Biçimler: Zihinsel Benlik Yönetiminin biçimleri bir ülkenin yönetim biçimlerine benzetilmiştir. Bunlar; Monarşik, Hiyerarşik, Oligarşik ve Anarşik düşünme biçimleri olarak adlandırılmıştır. Biçim boyutu, bireyin tek amaca yönelik motive olup olmadığı, ihtiyaç ve gereksinim hiyerarşisi ve sistematik olmayan düşünceleri ile ilgilidir.

Monarşik düşünme stiline sahip bireyler tek bir amaç üzerine yoğunlaşır. Problemlerin çözümlerinde önlerinde bir engelin olmasına izin vermezler. Engellere ya ilgisiz kalır ya da onları görmezden gelirler. Bütün enerji kaynaklarını sarf ederek bir anda bir şeyi yapmayı sever; sanat, bilim, tarih, ticaret vs. sahalarda tek bir projede olmaktan hoşlanırlar.

Hiyerarşik düşünme stilinde birey, birçok işe dikkatini verir ve öncelik sıralarını belirleyerek çalışır. Birden fazla amaç için çaba sarf etmekten hoşlanma, bazı amaçların diğerlerinden daha önemli olduğunu bilme, öncelikleri belirleme yeteneğine sahip olma ve problem çözme yaklaşımlarında sistematik olma eğilimindedirler. Problem çözerken ya da karar verirken sistematik ve organize olma eğilimi gösterirler.

Oligarşik düşünme stilini tercih eden bir birey birden çok amaca motive olmuştur. Bu bireyler eşit düzeyde öneme sahip çoklu ve birbiriyle rekabet eder nitelikte olan amaçlar ile uğraşmaktan zevk alırlar. Fakat değişik konular için öncelikler belirlemek zorunda kaldıklarında çelişki ve gerilim yaşarlar. Aynı düzeyde

önceliğe sahip amaçlar, oligarşik bireyleri, konuları bitirmekten alıkoyar, çünkü söz konusu konular çerçevesinde her şey eşit önemde algırlar. Birbirlerine eşit düzeylerdeki işlere rahatlıkla adapte olabilirler ve harika işler çıkartabilirler; fakat önem dereceleri birbirinden farklı işlerde zorluk çekerler. Bu sebeple öncelik belirleme konusunda dışarıdan yardım alabilirler.

Anarşik düşünme stilini benimseyen bireyler sistemli ve organize bir motivasyona sahip değildirler. Bu nedenle problemlere gelişigüzel yaklaşma eğilimi gösterirler. Sistemleri dikkate almama, katı tutum ve otoriteye direnç gösterme eğilimindedirler. Bu bireyler için, kurallar, prosedürler ve yönergelerin hiçbir değeri-anlamı yoktur. Bu bireyler, genellikle sınıflanması, ayırt edilmesi güç olan gereksinimler ve amaçlarla uğraşmaktan zevk alırlar.

3. Düzeyler: Bu boyutta bireylerin zihinsel özerkliğinde iki temel düşünme stili yer almaktadır. Düzey boyutu, Global ve Lokal düşünme stillerini kapsar.

Global düşünme stiline sahip bireyler görece olarak daha büyük ve soyut konularla ilgilenmeyi, detayları göz ardı etmeyi veya başkalarına bırakmayı tercih ederler. Global birey kavramsallaştırmayı ve düşünceler dünyasında çalışmayı severler. Bir konunun ana fikrini genel olarak kolaylıkla kavrayabilir fakat konu içerisinde geçen detayları tanımlamada zayıf kalabilirler. Örneğin okudukları bir kitabın ya da izlediği bir filmin konusunu ya da ana temasını rahatlıkla söyleyebilirler; fakat konuda geçen karakterlerin özelliklerini, olayların geçtiği mekan, zaman gibi birçok ayrıntıyı gözden kaçırabilirler.

Lokal düşünme stiline sahip bireyler detaylarla ilgili çalışma gerektiren, somut problemlerle uğraşmayı tercih ederler. Bu bireyler genellikle faydacı (pragmatic) amaçlara yönelme eğilimindedirler. Somut problemlerle uğraşmayı soyut problemlere tercih ederler. Küçük detaylar oldukça önemli düzeyde zaman kaybetmelerine neden olur. Parçayla uğraşırken bütünü göremezler. Bu nedenle önemli ve önemsizi birbirinden ayırmada oldukça zorlanırlar. Detaylara yoğunlaşarak çalışmayı gerektiren işlere katılmaktan zevk alırlar.

4. Etkinlik Alanları: Üçüncü boyut olan etkinlik alanları; içsel ve dışsal düşünme stillerini içermektedir. Etkinlik alan boyutu; bireyin ilgilerinin kendi

üzerinde ya da çevreye odaklanması ile ilgilidir. Toplumların ve hükümetlerin yönetimlerinde iç ve dış konularla ilgilenen birilerinin olması gibi, insan zihni de içsel ve dışsal sorunlarla ayrı olarak ilgilenir. Bu yüzden Zihinsel Özyönetim Kuramı'nda içsel ve dışsal düşünme stilleri birbirinden ayrılmıştır.

İçsel düşünme stilini tercih eden bireyler, kendi başına, diğerlerinden bağımsız olarak sürdürebileceği işlere, projelere ya da durumlara izin veren aktivitelerle uğraşmayı severler. İçe dönüktürler ve grup çalışmalarından hoşlanmazlar. Bu bireyler genellikle konu merkezli, soğuk, ilgisiz ve daha az sosyaldirler. Temel olarak tercihleri diğer insanlardan izole edilmiş ilgi ve amaçlar geliştirmektir.

Dışsal düşünme stilini kullanan bireyler dışa dönük, insan merkezli, cana yakın ve daha yüksek düzeyde sosyaldirler. Mümkün olan durumlarda diğer insanlarla çalışmaya ve işbirliğine daha yatkındırlar. Dışa dönük düşünme stilindeki bireyler, kişilerarası ilişkileri geliştirme olanağı sağlayan işlerden zevk alırlar. Bu şekilde çalışmak için çaba gösterirler.

5. Eğilimler: Sternberg (1997) teorisinde devlet, hükümet yönetimleri ile insanın zihinsel süreçleri arasında ortak nokta olarak her ikisinin de yaptıkları işlerde yenilikçi (Liberal) veya tutucu (Muhafazakar) bir tavır içinde olabileceklerini ileri sürmektedir. Kuramında bu noktaları “eğilimler” başlığı altında toplamakta ve iki tür eğilimden söz etmektedir. Bunlar; liberal ve muhafazakâr düşünme stilleridir.

Liberal düşünme stilini tercih eden bir bireyler, mevcut kural ve süreçleri geliştirmekten, üzerinde maksimum değişiklik yapmaktan, belirsiz ve yapılandırılmamış durumları araştırmaktan hoşlanırlar. Bu bireyler değişimin olmadığı ya da çok yavaş olduğu durum ve işlerden sıkılırlar. Yaratıcılıklarını kullanabilecekleri yapılandırılmamış iş ve görevler onlar için oldukça uygundur.

Ağırlıklı olarak muhafazakar düşünme stilinde bulunan bireyler ise var olan kurallara ve prosedürlere uyarak hareket etmeyi, değişime direnmeyi ve mümkün olduğu sürece belirsiz durumlardan uzak durmayı severler. Yaşamlarında bilinenleri, aşinalığı tercih ederler.

Sonuç olarak kişiler bir duruma ya da probleme yönelik olarak tek bir düşünme stiline değil, birden çok düşünme stiline sahip olabilirler; ancak karşılaştıkları özel durumlara göre bunlardan bazılarını ağırlıklı olarak kullanmaktadırlar. İnsanlar düşünme stili bakımından farklılık gösterebilirler.

Şekil 5: Zihinsel Benlik Yönetimi Kuramına Göre Düşünme Stilleri

Düşünme Stilleri	Düşünme Stillерinin Genel Özellikleri	Örnekler
İŞLEVLER (Functions)		
Yasama (Legislative)	Yaratıcı, icat edici, yenilikçi, fikir üreten, işlerinde kendi yollarını kullanmaktan hoşlanan	Fen projeleri yapmayı, şiir, hikaye yazmayı, orijinal sanatsal işler yaratmayı severler.
Yürütme (Executive)	Verilen talimatları izleyen, ne denilirse onu yapmayı tercih eden.	Problem çözmeyi, belirli konulara ilişkin yazı yazmayı, modellerden sanat icra etmeyi severler.
Yargı (Judicial)	Yargılamayı, değerlendirmeyi seven.	Diğerlerinin işlerini eleştirmeyi, eleştirel yazılar yazmayı, dönüt ve tavsiye vermeyi severler.
FORMLAR/BİÇİMLER (Forms)		
Monarşik (Monarchic)	Tüm enerjileriyle aynı anda tek işe ve amaca odaklanan.	Fen bilimleri, tarih, sanat hangi alanda olursa olsun tek bir projeyle ilgilenmeyi severler.
Hiyerarşik (Hiyerarchic)	Zamanı iyi değerlendirerek birçok işi aynı anda yapan.	Enerjilerini önem dereceleri aynı olan farklı işlere yönleltmeyi severler, böylece tüm işlerine zaman ayırabilirler.
Oligarşik (Oligarchic)	Bir kerede birçok işi yapan ve öncelik belirlemede sorun yaşayan.	Okuma anlamaya sorularına yeterli zamanı ayarlamayı severler fakat standart sözel-yetenek testini bitiremeyebilirler.
Anarşik (Anarchic)	Problemlere rastgele bir yaklaşım sergileyen, sistemlerden ve rehberlikten kaçınan.	Konuşmalarında, bir noktadan diğerine atlar, işlere başlar fakat bitiremezler.

Düşünme Stilleri	Düşünme Stillerinin Genel Özellikleri	Örnekler
DÜZEYLER (Levels)		
Global (Global)	Resmin bütünüyle, genel çerçeve ve soyut düşünceyle uğraşan.	Bütünsel mesaj veren yazılar yazmayı, sanat eserleri oluşturmayı severler.
Lokal (Yerel)	Detaylar, özel ve somut düşüncelerle uğraşan.	Sanatın detaylarını tarif edici ve birbirleriyle ilişkilerini tarif eden yazılar yazmayı severler.
KONU/ALANLAR (Scope)		
İçsel (Internal)	Yalnız çalışmayı seven, içe dönük, kendine yeten.	Kendi kendine yapabileceği fen bilimleri ya da sosyal bilimlerde yapmayı severler.
Dışsal (External)	Diğerleriyle çalışmayı seven, sosyal, dışadönük, karşılıklı bağımlı.	Takım arkadaşlarıyla çalışabileceği projeleri tercih ederler.
EĞİLİMLER(Leanings)		
Liberal (Liberal)	Yeni yöntemleri denemeyi seven, geleneklere karşı koyan	Önerilen yol olmasa da yeni bir aletin nasıl çalıştırılacağıyla uğraşmayı severler.
Muhafazakar (Conservative)	Denenmiş ve doğru yolları kullanmayı seven, gelenekçi.	Geleneksel, denemiş yolla bir aleti çalıştırmayı, geleneksel sınıf ortamlarında çalışmayı tercih ederler.

(Sternberg, 1994; Park ve ark., 2005; Fer, 2005; Akt. Dinçer, 2009)

Düşünme stillerinin gelişimini etkilemesi muhtemel bazı değişkenler vardır. Bu değişkenleri yaş, cinsiyet, anne-baba tutumları, alınan eğitim, meslek ve kültür olarak sıralayabiliriz (Sternberg, 1997). Yaşam boyunca kullanılan düşünme stilleri

bu değişkenler nedeniyle değişebilir, çeşitlenebilir ve gelişimsel değişimlere uğrayabilir. Örneğin yaşamın erken dönemlerinde yargı ve yasama gibi düşünme stilleri işlevsel olarak kullanılmazken, zihinsel gelişimle birlikte sonraki dönemlerde daha etkili kullanılabilir veya bir stil bazı durumlarda daha etkili olabilir (Duru, 2004).

Bireyler düşünme stillerini kullanmada belli bir ölçüde esnek davranırlar ve belirli bir durumda kendilerini gerekli olan stile adapte etmeyi denerler. Duruma ve olaylara göre belli bir stili diğerlerine oranla daha çok tercih edebilirler. Bireyin hangi düşünme stilini daha yoğun kullandığının bilinmesi, etkili olmayan düşünme stillerinin zamanla daha fonksiyonel olanlarla değiştirilmesi ve düşünme stillerinde duruma göre esnek olabilme becerisinin kazandırılması ile bireyin üretkenliği, verimi ve uyumu arttırılabilir (Balgalmış, 2007). Böylece etkili ve verimli psikolojik danışma ortamının oluşturulabilmesi için gerekli olan psikolojik danışmanlık becerileri geliştirilebilir.

2.8. Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerinde Duygusal Zeka ve Düşünme Stilleri

Yirmi birinci yüzyılın koşullarında internet, bilgisayar, televizyon ve telefon gibi iletişim sistemlerinin, dünyadaki güncel olayların ve değişen teknolojilerin toplumsal değişime etkileri olmaktadır. Hızla değişen toplumsal koşullarda, bireylerin karşılaştıkları “bireysel, eğitimsel ve mesleksi sorunların” çözümü ve bu konularda kararlar verebilmeleri için profesyonel anlamda yardım sağlama hizmeti, psikolojik danışmanlarla gerçekleşmektedir (Ültanır, 2005).

Psikolojik danışman, gelişim süreci içinde kendini tanıma, kabul etme ve kendini gerçekleştirme isteği gösteren kişilere bireysel olarak ya da grupla düzenli ve sürekli yardım etme yetki ve yeterliliğine sahip olan uzmandır. Bütün danışmanlar kendilerini, danışanların karar vermelerinde, plan yapmalarında veya sorunlarını çözmelerinde yardımcı olan birer kaynak olarak görmektedir ve danışanlara düşüncelerini belirginleştirebilmelerinde, farklı amaçlara ulaşmak için duygularından yararlanmalarında ve içine düştükleri gerginlik, hayal kırıklığı, şüphe, korku gibi durumlarla baş edebilmelerinde yardımcı olmaktadır (Kepçeoğlu, 1999).

Hem bir sanat hem de bilim olarak değerdendirilebilen psikolojik danışma hizmeti, hem yardım alan danışanın hem de yardım eden danışmanın bir arada gelişip değıştiğı bir yardım sürecidir (Carkhuff, 2011). Psikolojik danışma hizmetinin etkililiğı, psikolojik danışmanın hem teknik hem de kişilik açısından yetişmişliğine ve yetkinliğine bağlıdır. Psikolojik danışmanın mesleki bilgi ve donanımını kendi kişilik özellikleri, düşünme stilleri, kendini ve duygularını yönetebilme becerileri ile harmanlaması, hem mesleki yeterlilik hem de karşısındaki bireyin istediğı değışimi gerçekleştirmesi açısından önem taşımakta olduğu varsayılmaktadır.

Kuşkusuz, psikolojik danışmanın verdiği hizmetlerin yeterliliğı, onun niteliğı ile paralel olacaktır. Bir danışmada bulunması gereken nitelikler şöyle sıralanabilir (Kuzgun, 1991):

1. Kendini zayıf ve güçlü yönleriyle tanır ve kabul eder.
2. İnsan davranışlarının nedenlerini bilir ve yordayabilir.
3. Güvenilir, kararlı bir kişiliğe sahiptir.
4. Kişilerle yan tutmadan, duyarlı, normal boyutlarda yakın ve sıcak ilişkiler kurabilir.
5. Kişileri olduğu gibi kabul eder, onları değerdendirmeye, yargılamaya kalkışmaz.
6. Kendini anlatmakta güçlük çekmez.
7. Kendi duygu ve gereksinimlerine de başka kişilerininki kadar ilgi ve saygı duyar.
8. Başkalarının duygularının etki alanına girmeyecek, kendini onlardan bağımsız tutacak kadar güçlü olduğunu gösterir.
9. İnsanlara; onların gelişmeleri ve uyum sağlamaları için gerekli olan gizil güce sahip olduklarına inanır.
10. Danışmanlığın gerektirdiğı bilişsel yeterliğe ve ilgiye sahiptir.
11. Danışmanlık için gerekli olan eğitimden geçmiştir.

Psikolojik danışma, son yıllarda oldukça hızla gelişen ve toplumumuz tarafından kabul gören yardım mesleklerinden biri haline gelmiştir. Psikolojik danışma yardımı genellikle okul ve endüstriyel kurumlar ve diğer sosyal kurumlarda verilmektedir (Karahan ve Sardoğan, 2004).

Psikolojik danışma, teknik özellikleri olan profesyonel bir hizmet alanı olduğu için psikolojik danışma hizmetlerinin etkinliği çoğunlukla danışmanların bu alanda iyi yetişmiş olmalarına bağlıdır. Hizmet içinde sürekli olarak kendilerini yenilemeleri önemlidir (Kepçeoğlu, 1999).

Psikolojik danışman eğitiminde etkili olan faktörler göz önüne alındığında; eğitim veren kurumlardaki program farklılıkları, danışman adayı ve süpervizör iletişimi, dersi veren öğretim elemanlarının yeterlilikleri ve etik standartlar, teorik ve uygulamalı derslerin yeterli dağılımı, staj olanakları, yeterli süpervizör alabilmeleri, ders araç ve gereçlerindeki yeterlilik, uygulama odaları vs. sayılabilir (Uslu, 2005).

Danışmaya yeni başlayacak danışmanlar için ve danışmanların yetiştirilmesinde izlenmesi gereken programla ilgili olarak ilk ciddi adımı Traux ve Carkhuff (1967)'un attığı görülmektedir. Daha sonra Carkhuff'un geliştirdiği bu yöntemi Berenson (1990) ve Ivey (1971; 1990)'in geliştirdiği gözlenmektedir. Bu yazarların, danışmanların yetiştirilmesinde paylaştıkları ortak nokta “sistematik eğitim” programına bağlı öğretim yöntemlerinin geliştirilmesidir. Savunulan ortak görüş;

- A. Bir modele uyulması,
- B. Denetçinin (süpervizör) öğrenciye anında geri bildirim vermesi
- C. Danışman ve danışanların duygusal tepkilerinin ve danışmanların becerilerinin ölçülmesidir (Carkhuff, 2011).

Verilen bilgiler ışığında; psikolojik danışmanın; öz bilinç, duyguları yönetme, empati, motivasyon ve sosyal beceriler boyutlarını içeren duygusal zeka becerilerinin ve içinde bulunduğu duruma, karşılaştığı probleme uygun düşünce yapısına sahip olmasının ve bunları mesleğinde kullanabilme düzeyinin, psikolojik danışma hizmet alanları ile ilgili faaliyetlerin ne derece etkin, verimli ve amaca uygun şekilde yürütülebileceğini yordamada önemli bir etken olduğu düşünülmektedir. Nitekim psikolojik danışmanların tercih ettikleri düşünme stillerinin, danışanlarla kuracakları etkileşimde etkili olabileceğini gösteren bir takım araştırmalar mevcuttur. Barrio Minton ve Myers (2008) tarafından yapılan bir çalışmada, psikolojik danışmanların tercih ettikleri düşünme stilleri ile psikolojik danışmadaki müdahale biçimleri arasında yakın bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ayrıca psikolojik danışmanların tercih

ettikleri düşünme stilleri ile cinsiyetleri, kolay uygulayabileceklerini düşündükleri yaklaşımlar ve kendilerini yakın hissettikleri müdahale yöntemleri arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmalar (Arıcıoğlu, 2008) da mevcuttur. (Akt. Çivitci ve Arıcıoğlu, 2012).

Psikolojik danışman adaylarının yeterli duygusal becerilere sahip olması ve düşünme biçimi tercihlerindeki farklılıkların, bütün sosyal ortamlarda özellikle de psikolojik danışma ortamlarında, olumlu terapötik ilişkinin kurulabilmesi açısından, oldukça önem taşıdığı düşünülmektedir. Bu doğrultuda psikolojik danışman adaylarının düşünme stillerinin ve bazı sosyo-demografik değişkenlerin (cinsiyet, sınıf düzeyi, anne-babanın eğitim düzeyi, bireyin sosyo-ekonomik durum algısı) duygusal zeka düzeylerini yordayıp yordamadığını, yorduyor ise ne derece yordadığını araştırmanın önemli olduğu düşünülmüştür.

2.9. İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde duygusal zeka ve düşünme stilleri kavramları üzerine yapılmış araştırmalara yer verilmektedir.

2.9.1. Duygusal Zeka İle İlgili Yapılmış Araştırmalar

Duygusal zekanın etkileşimlerini ortaya çıkarmak için yapılan araştırmalar, genellikle duygusal zekanın, yaşam memnuniyeti, sağlıklı psikolojik adaptasyon, aile ve sosyal çevreyle olumlu ilişkileri ve ebeveynlerin yakınlık seviyesini yordayabildiğini göstermektedir. Duygusal zeka seviyesinin düşüklüğü ise saldırgan davranışlar, uyuşturucu madde ve alkol kullanımı, suç olaylarına karışma ile bağlantılı bulunmaktadır (Stys ve Brown, 2004).

Göçet (2006), üniversite öğrencilerinin sahip oldukları duygusal zeka düzeyleri ile stresle başa çıkma tutumları arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla bir çalışma yapmıştır. 419 üniversite öğrencisi üzerinde gerçekleştirilen araştırmada, Duygusal Zekanın ölçümü için Schutte ve arkadaşları (1998) tarafından geliştirilen “Schutte Duygusal Zeka Ölçeği” nin daha sonra Austin ve arkadaşları tarafından modifiye edilmiş versiyonu Göçet tarafından Türkçe’ye uyarlama çalışması yapılarak kullanılmıştır. Stresle başa çıkma tutumlarını belirlemek amacıyla, Özbay ve Şahin

(1997) tarafından Türkçe'ye uyarlanmış olan stresle başa çıkma yolları ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda duygusal zeka ile stresle başa çıkma tutumları arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur. Elde edilen bulgulara göre, duygusal zeka düzeyi yüksek olan bireylerin stresle daha iyi başa çıkabildikleri görülmüştür. Cinsiyet değişkeni ile duygusal zeka düzeyi arasındaki ilişki sonucunda ise kız öğrencilerle erkek öğrencilerin duygusal zekalarında anlamlı fark bulunmuştur. Kız öğrencilerin her üç boyutta ve toplamda erkeklere göre daha yüksek puan aldıkları belirlenmiştir.

Üniversite öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri ile stresle başa çıkma stilleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir diğer araştırma Deniz ve Yılmaz (2006) tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırmada duygusal zeka düzeyini belirlemek için Acar (2001) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Bar-On Duygusal Zeka Ölçeği kullanılmıştır. Stresle başa çıkma stillerini belirlemek amacıyla ise Türküm (2002) tarafından geliştirilen Stresle Başa Çıkma Ölçeği kullanılmıştır. Selçuk Üniversitesi'nde öğrenim gören öğrenciler arasından rastgele seçilen toplam 428 öğrenciye anket uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, üniversite öğrencilerinin duygusal zeka ile kişisel beceriler, kişiler arası beceriler, uyumluluk boyutu, stresle başa çıkma boyutu ve genel ruh durumu boyutu, stresle başa çıkma stillerinden problem odaklı başa çıkma alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Kişiler arası beceriler ve genel ruh durumu alt boyutları ile sosyal destek arama alt ölçeği arasında da pozitif yönde anlamlı bir ilişki ortaya çıkmıştır.

Furnham ve Petrides 2003 yılında, bireylerin duygusal zeka, mutluluk, kişilik ve bilişsel yeteneklerini ölçtükleri araştırma sonucunda, nevroitik kişilik özellikleri ile mutluluk arasında negatif bir ilişki olduğunu, ayrıca; dışa dönüklük ve açıklığın mutlulukla ilişki içinde olduğunu, bunun yanında mutlulukla duygusal zeka arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır.

Chan (2003), Hong Kong'da, 158 ortaokul öğretmeni üzerinde yaptığı araştırmasında, algılanan duygusal zeka ile başkalarına yardım etme yeterlilikleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Öğretmenler, empatik hassasiyet ve pozitif düzenleme tarafından izlenen duygusal değerlendirme ve bunun pozitif kullanımı

konusunda oldukça yüksek puanlar elde etmişlerdir. Çalışmada yer alan okul psikolojik danışmanların, genel duygusal zeka düzeylerinin beklenen aksine diğer öğretmenlerden yüksek olmadığı görülmüştür. Okul psikolojik danışmanların başkalarına yardım etmeye yönelik yetkinlik inançları, diğer öğretmenlere göre anlamı şekilde yüksek bulunmuştur.

Gundlach, Martinko ve Douglas (2003), duygusal zekanın öz yeterlik düşüncesi gelişimi üzerindeki rolünü incelemişler, bireyin öz yeterlik düşünceleri gelişimi üzerinde duygusal zekanın önemli rolü olduğunu bulmuşlardır (Akt; Dicle, 2006).

Bender (2006), Resim-iş eğitimi öğrencilerinin duygusal zekaları ile yaratıcı düşünce yetileri arasında ilişki olup olmadığını belirleyebilmek amacıyla bir çalışma gerçekleştirmiştir. Dokuz Eylül, Gazi ve Pamukkale Üniversitelerinin resim-iş eğitimi anabilim dalı öğrencilerinden toplam 360 kişiye, Bar-On Duygusal Zeka Ölçeği ve Torrance Yaratıcı Düşünce Testi uygulamıştır. Elde edilen bulgulara göre, öğrencilerin toplam duygusal zekaları ile yaratıcı düşünceleri arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunduğu ortaya çıkmıştır. Bu araştırma sonucunda duygusal zeka arttıkça yaratıcılığın da artmakta olduğunu ve yaratıcılıktaki toplam varyansın (değişkenliğin) %7'sinin duygusal zekadan kaynaklandığını göstermiştir.

Lenaghan ve arkadaşlarının (2007) duygusal zekanın, iş ve aile yaşantısındaki çatışmalar üzerindeki etkilerini inceledikleri araştırma sonuçlarına göre duygusal zeka ile iş ve ailedeki çatışmalar arasında $r = -.27$ oranında anlamlı korelasyon bulunmuştur. Genel iyilik durumu ile ise $r = .36$ oranında korelasyon tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre, duygusal zekanın, iş-aile çatışmalarını etkileyerek, bireyin iyilik durumunu yordayabileceği ileri sürülmektedir.

Zee, Thjis ve Schakel (2002), 116 öğrenci üzerinde benlik ve duygusal zeka ile akademik zeka ve kişilik arasındaki ilişkileri incelemek için yaptıkları çalışmada üniversite öğrencilerinde duygusal zeka ile dışa dönüklük arasında önemli bir ilişki olduğunu ayrıca duygusal zekanın boyutlarının akademik zekayı ve kişiliği belirlemede önemli bir rol oynadığını saptamışlardır.

Caruso, Mayer ve Salovey (2002), duygusal zekanın basit bir kişilik teorisi mi yoksa zekanın bir formu mu olduğu konusunu inceleyen bir çalışma yapmışlardır. Veri toplama aracı olarak Çok Faktörlü Duygusal Zeka Ölçeği kullanılmıştır. Duygusal zeka geleneksel biçimde tanımlanan kişilik özelliklerinden oldukça bağımsız ve güvenilir olarak ölçülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre duygusal zeka çeşitli standart kişilik özelliklerinden bağımsız olarak nitelendirilmektedir (Akt; Yılmaz, 2007).

Bülbüloğlu (2001), duygusal zekanın liderlik üzerine etkilerini incelemiş olduğu bir çalışma yapmıştır. Çalışma sonucunda, araştırma yapılan işletmedeki liderlerin, duygusal zeka yetilerini oluşturan öz bilinç, öz denetim, empati, motivasyon ve sosyal ilişkilerin farkında olduğu görülmüştür. Fakat bu farkındalığın uygulama aşamasında yeterince yansıtılmadığı saptanmıştır. Araştırma sonuçlarından biri de liderlerin davranışlarına daha çok dikkat etmeleri ve duygularını çalışanların da hissedebileceği ölçüde paylaşmaları gerektiği yönündedir.

Petrides, Furnham ve Martin (2004), bir grup öğrencinin kendilerinin ve ailelerinin IQ'larını ve duygusal zekalarını incelemişlerdir. Araştırmacılar erkeklerin kadınlardan daha yüksek IQ; ancak daha düşük EQ ortalamasına sahip olduklarını ve cinsiyete bakılmaksızın tüm deneklerin anne babaları için aynı durumun geçerli olacağı hipotezini öne sürmüşlerdir. Sonuçlar hipotezleri doğrular nitelikte bulunmuştur.

California Üniversitesi'nden psikolog Jack Block, ergenlik çağında ve yirmili yaşların başındaki 100 kadar kadın ve erkek üzerinde yıllar boyu süren deneysel çalışmanın verilerini analiz etmiş ve istatistiki yöntemlerle duygusal zekadan bağımsız olarak yüksek IQ düzeylerinin kişilik ve davranışlarla ilişkisini, IQ'dan bağımsız olarak da duygusal zekayı değerlendirmiştir. Sonuçlara göre, yüksek IQ'lu erkek, geniş bir entelektüel ilgi ve yetenekler dizisine sahiptir. Azim ve sebat gösteren, üretken, istikrarlı ve kendi sorunlarını dert etmeyen birisidir. Ayrıca eleştirici, tepeden bakan, titiz, duygularını kontrol eden, cinsellik ve duygusal deneyimler konusunda tutuk, kendini açmayan, mesafeli, duygusallık açısından ise kayıtsız ve soğuktur. Buna karşılık duygusal zekası yüksek erkekler, sosyal açıdan dengeli, dışa dönük ve neşeli; korkaklığa ya da derin düşünmeye yatkınlığı olmayan

kimselerdir. İnsanlara ve davalara bağlanma, sorumluluk alma ve etik görüşe sahip olma özellikleri dikkat çeker. İlişkilerinde başkalarına karşı sevecen ve ilgilidirler. Zengin ama yerli yerinde bir duygusal yaşamları vardır. Kendileriyle, başkalarıyla ve yaşadıkları sosyal dünyayla barışıktırlar. Kadınlar boyutuna bakıldığında ise, yüksek IQ'lu kadınların kendilerinden beklenen entelektüel güvene sahip oldukları belirlenmiştir. Düşüncelerini akılcı bir şekilde belirtme, entelektüel konulara değer verme ve geniş bir entelektüel ve estetik ilgi alanına sahip olma özellikleri vardır. Bu tip kadınlar aynı zamanda kendi kendilerini tahlil edebilen, kaygıya, derin düşünmeye, suçluluk duymaya yatkın, ayrıca öfkelerini açıkça belli etmekten kaçınan kişilerdir. Duygusal zekası yüksek olan kadınlar ise, kendini ortaya koyabilen, duygularını doğrudan dile getiren, kendi kendilerine olumlu bakan, hayatta bir anlam bulan insanlardır. Ayrıca erkekler gibi onlar da dışa dönük, neşeli, duygularını uygun bir biçimde ifade edebilen, strese kolay uyarlanabilen kimselerdir. Kendileri ile barışık olmaları, neşeli, içten ve duygusal deneyime açık olmalarına yol açar (Akt. Goleman, 1998).

2.9.2. Düşünme Stilleri ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Sternberg ve Grigorenko (1993) tarafından, düşünme stillerinin okullarla ilişkisini araştırmak amacıyla araştırma yapılmıştır. Çalışmaya 85 ortaokul öğretmeni katılmış ve araştırmanın sonucunda alt sınıf öğretmenlerinin üst sınıftakilere oranla daha az yürütmeci ve daha çok yasamacı oldukları görülmüştür. Bu sonuca göre, alt sınıf öğretmenlerinin çalışmalarında öğrencilerin yaratıcılıkla ilişkili düşünme stillerine teşvik ettiklerini, üst sınıf öğretmenlerinin ise müfredatın ve kuralların uygulanmasıyla ilgili prosedürlerde daha katı bir tutuma sahip olma eğilimde olduklarını söylemek mümkündür. Ayrıca yaşı daha fazla olan öğretmenlerin genç öğretmenlere oranla daha çok yürütmeci, lokal ve muhafazakar düşünme stillerini kullandıkları da elde edilen bir diğer sonuç olmuştur (Akt; Sternberg ve Grigorenko, 1997).

Sternberg ve Grigorenko (1995) tarafından yapılan bir diğer çalışma da öğrencilerin düşünme stilleri ile demografik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmıştır. Öğrencilerin sahip oldukları düşünme stillerinin sosyo-ekonomik düzey, yaş, doğum sırası ve cinsiyetin yanı sıra, öğrenme çevreleri gibi

kişisel karakteristiklere göre farklılık gösterdiği ileri sürülmüştür. 124 öğrencinin katıldığı araştırma bulgularına göre, baba mesleği ve mesleki seviyenin yargı, lokal, muhafazakar ve içsel stillerle negatif yönde bir ilişki bulunmuştur. Bununla birlikte yüksek ekonomik düzeydeki öğrencilerin yasama puanları ekonomik düzeyi düşük olanlarından daha yüksek çıkmıştır. Ayrıca bu çalışma ile öğrencilerin kendi stillerini öğretmenlerin stilleriyle eşleştirme eğiliminde oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Zhang tarafından 1999 yılında yapılan çalışmada düşünme stilleri ile bazı demografik özelliklerin (yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi, iş tecrübesi) ilişkisi incelenmiştir. 151 kişi üzerinde yapılan çalışma sonuçlarına göre yaş, seyahat tecrübesi, çalışma yaşantısı ve düşünme stilleri arasında anlamlı pozitif ilişki bulunurken, düşünme stilleri ile evlilik statüsü, cinsiyet, öğrenim görülen okul ve anne-babanın eğitim düzeyi arasında anlamlı ilişkiler bulunamamıştır. Bulgular bir bütün olarak düşünüldüğünde yaş, iş ve seyahat tecrübesi arttıkça Hiyerarşik, Dışsal, Global, Yasamacı ve Liberal düşünme stillerinin daha fazla kullanılma eğiliminde olduğu görülmüştür (Zhang, 2002).

Zhang ve Sternberg (1998) tarafından yapılan çalışmada, 662 üniversite öğrencisinin düşünme stilleri ile akademik başarıları arasındaki ilişki araştırılmıştır. Bulgular incelendiğinde, düşünme stillerinin akademik başarıyı yordayıcı bir gösterge olarak kullanılabileceği bulunmuştur. Muhafazakar, içsel ve hiyerarşik stillerin ileri seviye başarı testiyle pozitif yönde ilişkili olduğunu; diğer yandan yaratıcılığı temel alan yasama ve liberal stiller ile grupla çalışmayı tercih eden dışsal stille negatif yönde korelasyon olduğu saptanmıştır. Bu çalışmada ayrıca cinsiyet farklılığı da ortaya konmuştur. Erkek öğrencilerin akademik başarı puanlarının yargı stiliyle pozitif yönde korelasyonu bulunmuştur. Fakat kız öğrencilerin yargı stiliyle akademik başarı arasında negatif yönde bir ilişki tespit edilmiştir.

Zhang (2001) yine bir çalışmada düşünme stilleri, benlik saygısı ve her iki değişkenin okul dışı tecrübelerle ilişkisini araştırmıştır. Çalışmaya 794 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, Yargı stili, Anarşik Stil, Liberal Stil, İçsel Stil ve Dışsal Stil düşünme alt boyutlarıyla cinsiyet arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca yaratıcılıkla ilişki düşünme stilleri

özsaygıyla pozitif şekilde ilişkili bulunmuştur. Bu ilişki her iki cinsiyet için de geçerlidir. Diğer yandan her iki cinsiyet için muhafazakar düşünme stili ile özsaygı arasında negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin iş, liderlik ve seyahat gibi tecrübeleri; düşünme stilleri ve özsaygıyla pozitif ilişkili bulunmuştur. Özetlemek gerekirse, düşünme stilleri, özsaygı ve iş dışı tecrübeler arasında pozitif ve anlamlı ilişkiler vardır. Yaratıcı ve kompleks düşünme stilleri, özsaygı ve iş dışı tecrübelerle pozitif; kural ve prosedürlere uymaya yönelik düşünme stilleri özsaygı ve iş dışı tecrübelerle negatif şekilde ilişkilidir. Bir diğer deyişle, iş dışı tecrübeleri fazla, özsaygıları yüksek bireyler daha çok yaratıcılık ve kompleks düşünme stillerini tercih etmektedirler (Akt; Zhang, 2002).

Balkıs (2003) “Üniversite Öğrencilerinin Düşünme Stilleri ile Kişilik Tipleri Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” başlıklı araştırmasında üniversite öğrencilerinin düşünme stilleri ile kişilik tipleri arasındaki ilişkileri ele almış, bu değişkenlerin öğrencilerin cinsiyet ve öğrenim gördükleri alan ile ilişkilerini incelenmiştir. Elde edilen bulgular sonucunda Sanatçı kişilik tipinin yasama, liberal ve anarşik düşünme stilleri ile ilişkili olduğu; Geleneksel kişilik tipinin ise muhafazakar düşünme stili ile pozitif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Sosyal ve Girişken kişilik tipleri ile dışsal düşünme stili ile ilişkili olup; Araştırmacı kişilik tipi; yargısal ve lokal düşünme stilleri ile ilişkili bulunmuştur.

Saracaoğlu, Yenice ve Karasakaloğlu (2008) “Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Düşünme Stillerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Karşılaştırılması” adlı çalışmalarında, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilgiler, Fen Bilgisi ve Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalında öğrenim gören öğrencilerin düşünme stilleri profillerini ortaya koymayı ve akademik başarı, anabilimdalı, cinsiyet, yaş, mezun oldukları lise bölümü ve sosyo-ekonomik düzey gibi değişkenler açısından karşılaştırmayı amaçlamışlardır. Araştırma bulgularına göre, öğretmen adaylarının düşünme stillerinin anabilim dallarına, lise bölümlerine, sosyo-ekonomik düzeylere ve üniversite not ortalamalarına göre bazı farklılıklar olduğu ortaya konulmuştur. Sosyo-ekonomik düzeylerine göre öğrencilerin düşünme stili puanlarının içsel ve muhafazakar düşünme stillerinde farklılaştığı; buna karşın düşünme stili puanlarının

cinsiyete göre farklılaşmadığı görülmektedir. Katılımcıların daha çok yasama, hiyerarşik, yürütme ve yargı düşünme stillerine sahip oldukları saptanmıştır.

Duru (2002), Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi 3. 4. Sınıflarda öğrenim gören 402 öğretmen adayının düşünme stillerinin, empati düzeyleri ve yardım etme eğilimleri açısından farklılaşıp farklılaşmadıklarını incelemiştir. Çalışmada geçerlik ve güvenirlik çalışmaları Buluş (2000) tarafından yapılan Rasyonel-Yaşantısal Düşünme Stilleri Ölçeği kullanılmıştır. Ayrıca geçerlik ve güvenirlik çalışmaları Duru (2000) tarafından yapılan Yardım Etme Eğilimleri Ölçeği ve Kişilerarası Tepki Verme Ölçeği de kullanılan diğer ölçekler olmuştur. Araştırma sonuçlarına bakıldığında, bağımlı değişkenler arası ilişkilere bakıldığında empatinin, yardım etme davranışı ile düşük düzeyde fakat anlamlı pozitif ilişkili olduğu, empatinin alt boyutlarından empatik ilginin, düşünme stilleri ile düşük, yardım etme davranışı ile orta düzeyde ve anlamlı pozitif ilişkili olduğu, empatinin alt boyutlarından perspektif almanın yardım etme davranışı ve rasyonel analitik düşünme stili ile orta düzeyde pozitif ilişkili olduğu, empatinin alt boyutlarından olan kişisel sıkıntı duygusunun rasyonel düşünme stili ile negatif anlamlı ilişkili olduğu görülmüştür. Ayrıca, düşünme stillerinin bağımsız değişkenlerle ilişkisine yönelik olarak, rasyonel düşünme stilinin öğrenim görülen alan ve diğer insanlara güven düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı, sezgisel düşünme stilinin ise problemlerle başa çıkma düzeyine göre farklılaştığı gözlenmiştir.

Dinçer (2009), öğretmen adaylarının düşünme stillerinin, öğrenim görülen program, sınıf, cinsiyet, yaş ve sosyo-ekonomik düzey algısı gibi değişkenler açısından karşılaştırmayı amaçladığı bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak Sternberg ve Wagner tarafından geliştirilen ve Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışmaları Buluş (2005) tarafından yapılan Düşünme Stilleri Ölçeği ile öğretmen adayların demografik özelliklerine ilişkin bilgi toplamayı amaçlayan kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; öğretmen adaylarının yasama, hiyerarşik, yargı ve liberal düşünme stillerini sıklıkla tercih ettikleri görülmüştür. Bunun yanı sıra muhafazakar, oligarşik, lokal ve global düşünme stillerini en az tercih ettikleri saptanmıştır. Öğretmen adaylarının tercih ettikleri düşünme stillerinin sınıflara göre içsel düşünme stilinde anlamlı bir

şekilde farklılaştığı görülmüştür. 4. Sınıf öğrencilerinin 1. Sınıflara oranla daha çok içsel düşünme stilini tercih ettikleri saptanmıştır. Elde edilen bir diğer sonuca göre, erkek öğrencilerin kızlara oranla muhafazakar ve dışsal düşünme stillerini daha çok tercih ettikleri görülmüştür. Ayrıca kendilerini üst sosyo-ekonomik düzeyde algılayan öğretmen adaylarının liberal ve anarşik düşünme stilini alt ve orta sosyo-ekonomik düzeydeki öğretmen adaylarından daha sık kullandıklarının saptanması da bir diğer önemli sonuçtur.

Akboy, Argun ve İkiz (2003), “Pdr lisans ve lisansüstü programında öğrenim gören öğrencilerin düşünme stilleri ve benlik saygılarının farklı değişkenler açısından incelenmesi” adlı çalışmalarıyla, psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanında uzmanlaşmayı tercih edenlerin davranış, düşünce ve duygularının bu programdan etkilenip etkilenmediğini, eğer etkilendiyse ne kadar etkilendiğini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Araştırmada veri toplama araçları olarak, Epstein ve arkadaşları ((1996) tarafından geliştirilen ve Buluş (2000) tarafından geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılan ve Türkçe’ye uyarlanan Rasyonel-Yaşantısal Düşünme Stilleri Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ve öğrencilerin demografik özelliklerini yansıtan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, erkek öğrencilerin ve evli olan öğrencilerin benlik saygılarının diğerlerine göre daha yüksek olduğu, lisans öğrencilerinin rasyonel düşünme stilleri ve sezgisel düşünme stilleri ile benlik saygıları arasında pozitif yönde bir ilişkinin olduğu sonuçları saptanmıştır. Kız öğrencilerin erkeklere oranla sezgisel düşünme stilini daha çok tercih ettikleri, sosyo-ekonomik düzeylerini orta olarak tanımlayan öğrencilerin, yüksek olarak tanımlayan öğrencilere göre sezgisel düşünme stilini daha çok tercih ettikleri ortaya çıkan diğer sonuçlardan bazılarıdır.

Bu çalışmada, araştırmacı tarafından yapılan geniş literatür taramasında, psikolojik danışman adaylarının duygusal zeka düzeyleri ile düşünme stilleri arasındaki ilişkinin ve birbirlerini yordayıcı etkisinin araştırılmadığı görülmektedir. Bu çalışmanın, psikolojik danışma alanındaki çalışmalar arasında bu anlamda ilk çalışma olduğu anlaşılmaktadır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırmanın katılımcıları, araştırmada kullanılan ölçme araçları ve araştırma verilerinin analizinde kullanılan istatistiksel yöntemlere ilişkin açıklamalar yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada korelasyonel araştırma türlerinden biri olan yordayıcı korelasyon modeli kullanılmaktadır. Yordayıcı korelasyon araştırmalarında değişkenler arasındaki ilişkiler incelenerek değişkenlerin birinden yola çıkarak diğeri yordamaya çalışılır. Yordama işleminde bir değişkenin, bilinen bir diğerinden yola çıkarak diğeri değişkenin bilinmeyen değeri belirlenmeye çalışılır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2011). “Düşünme stilleri duygusal zeka düzeyini yordamakta mıdır?” sorusuna cevap arandığı için araştırma, yordayıcı korelasyonel araştırma desenine uygunluk göstermektedir.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın Evreni: Bu çalışmanın evrenini Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde öğrenim görmekte olan öğrenciler oluşturmaktadır.

Araştırmanın Örneklemi: Bu çalışmanın örneklemini Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Fakültesi ile Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı’nda öğrenim görmekte olan 2. 3. ve 4. sınıf düzeyinde öğrenimini sürdüren öğrencilerden tesadüfi küme örnekleme yöntemiyle seçilen 300 kişi oluşturmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak Bar-On Duygusal Zeka Ölçeği ve Düşünme Stilleri Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

3.3.1. Bar-On Duygusal Zeka Ölçeği

Bu araştırmada Reuven Bar-On'un geçerlik ve güvenirlik çalışmalarını yaptığı Bar-on Duygusal Zeka Ölçeği kullanılmıştır (Bar-On, 1997). Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışmaları Acar (2001) tarafından yapılmıştır. Bu ölçek toplam 5 boyut ve onların da altında yer alan 15 boyutu ölçen 88 ifadeden oluşmaktadır. Anketin ana boyutları "Kişisel Beceriler", "Kişilerarası Beceriler", "Uyumluluk", "Stresle Başa Çıkma", "Genel Ruh Durumu" dur. "Kişisel Beceriler" boyutunun altında "Duygusal Benlik Bilinci", "Kendine Güven", "Kendine Saygı", Kendini Gerçekleştirme" ve "Bağımsızlık" alt boyutları yer almaktadır. "Kişilerarası Beceriler" boyutunun altında "Empati", "Kişilerarası ilişkiler", "Sosyal sorumluluk" alt boyutları bulunmaktadır. "Uyumluluk" boyutunun altında "Problem Çözme", "Gerçekçilik", "Esneklik" alt boyutları yer almaktadır. "Stres Yönetimi" boyutunun altında "Strese Toleransı" ve "Dürtü Kontrolü", "Genel Ruh Durumu" boyutunun altında ise "Mutluluk" ve "İyimserlik" alt boyutları bulunmaktadır (Acar, 2002).

Bar-On Duygusal Zeka Anketi'nin Türkçe'ye uyarlama çalışması 2002 yılında Özlem Mumcuoğlu tarafından yapılmıştır. Anketin İngilizce formu ile Türkçe formu arasında dil eşdeğerliği çalışması gerçekleştirilmiştir. Anketin Türkçeye uyarlama çalışması sırasında Acar (2001) tarafından anketin temel boyutlarının Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları kişisel beceriler boyutunda .84, kişiler arası beceriler boyutunda .78, uyumluluk boyutunda .65, stresle başa çıkma boyutunda .73 ve genel ruh durumu boyutunda .75 olarak hesaplanmıştır. Her alt ölçeği kapsayan 7 ila 11 madde yer almakta ve yanıt seçenekleri 1- tamamen katılmıyorum, 2- Katılmıyorum, 3- Kararsızım, 4- Katılıyorum ve 5- Tamamen Katılıyorum şeklinde belirlenmiştir. Anketin 88. maddesinde yer alan "yukarıdaki ifadelere samimi ve doğru şekilde cevap verdim" ifadesine "Tamamen katılıyorum" seçeneği dışında cevap verenlerin anketleri değerlendirmeye alınmamıştır.

Her madde cevaplayıcıların yanıtlarına dayalı olarak birden beşe kadar puanlanır. Bazı maddeler olumlu, bazıları olumsuz olarak puanlanır. Alt boyutların puanları kendi içlerinde toplanarak değerlendirmeye alınabildiği gibi anketin toplam puanı da değerlendirmelerde kullanılabilir. Ölçekte tüm değişkenler için en olumlu şık 1, en olumsuz şık 5 ile kodlanmıştır. Ancak, analizler yapılırken dönüşüm yapılmıştır. 3, 6, 9, 11, 12, 13, 16, 17, 21, 22, 24, 29, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 44, 47, 51, 56, 58, 59, 60, 64, 65, 66, 67, 70, 71, 73, 77, 79, 80, 82, 83, 85 ve 86'ncı maddeler ters puanlanmıştır. Anketten alınan yüksek puanlar ilgili alanlarda cevaplayıcının üst düzeyde yeterliğinin olduğunu, tam tersi olarak alınan düşük puanlar ise cevaplayıcının ilgili alanlarda alt düzeyde yeterliğinin olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca anketin toplam puanı da alınarak genel duygusal zekâyı ölçen bir boyut elde edilebilmektedir.

3.3.2. Düşünme Stilleri Ölçeği

Sünbül (2004) tarafından, bireyin genel olarak düşünme biçimlerini belirlemek amacıyla geliştirilen bu ölçek 94 maddeden oluşmaktadır. Bu ölçeğin her bir maddesinde kişinin karşılaştığı bir bilgi ve sorun durumunda zihinsel olarak hangi düşünce kalıplarını ve biçimlerini ortaya koyan bir durum sunulmakta, bireylerin bu durumu ne sıklıkla gerçekleştirdiklerini ölçek üzerinde belirtmeleri istenmektedir. Ölçek beş ana başlık altında toplam 13 alt boyuttan oluşmaktadır. Orijinalinde her bir alt boyut 8 maddeden oluşmaktadır. Bireyin bir boyuta giren maddelerden aldığı puanlar toplanarak, her bir birey için 13 boyutta ölçek puanı elde edilmektedir. Bu 13 boyut sırasıyla: A) İşleve göre: özerk, kuralcı, yargılayıcı; B) Biçime göre: tekil, aşamalı, es değerici, kuralsız; C) Düzeye göre: bütüncül, ayrıntıcı; D) Kapsama göre: içe dönük, dışa dönük, E) Eğilime göre: yenilikçi ve gelenekçi düşünme stilleridir (Sünbül, 2004).

Olumlu yöndeki ifadeleri içeren ölçek maddeleri: Her zaman: 5, sık sık: 4, bazen: 3, nadiren: 2, Hiçbir zaman: 1 şeklinde puanlanmaktadır. Kuramsal olarak her bir madde için puanlama 1 ile 5 arasında değiştiği için ölçeğin bir alt boyutundan elde edilebilecek toplam puan en yüksek 40, en düşük 8'dir. Puan arttıkça adı geçen alt boyutta düşünme stili yüksek düzeyde olduğu kabul edilmektedir. Yüksek puan, ilgili düşünme stili yüksek düzeyde olduğunun bir göstergesidir (Sünbül, 2004).

Ölçeğin alt boyutları ile ilgili hesaplanan güvenirlik katsayıları sırasıyla; Özerk 0,709, Kuralcı 0,743, Yargılayıcı 0,783, Tekilci 0,701, Aşamalı 0,786, Es değerci 0,713, Kuralsız 0,72, Bütüncül 0,713, Ayrıntıcı 0,722, Kendine Özgü 0,821, Dışa dönük 0,861, Yenilikçi 0,832, Gelenekçi 0,854,. Literatürde beşli derecelendirme ölçeklerine ilişkin güvenirlik çalışmalarında 0,60 ile 0,70 düzeyindeki katsayıların yeterli olduğu ileri sürülmektedir (Cronbach, 1990 Akt.: Çatalbaş, 2006). Bu açıdan bu envanterin alt boyutlarından elde edilen güvenirlik katsayılarının yeterli ve yüksek olduğu söylenebilir.

Güvenirlik ve geçerlik analizleri yapılmış olan ölçeğin boyutlarına göre ortaya çıkan madde dağılımları aşağıda verilmiştir:

Öznel düşünme: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8. maddeler. Kuralcı düşünme: 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17. maddeler. Yargılayıcı düşünme: 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25. maddeler. Tekilci düşünme: 26, 27, 28, 29, 30,31, 32. maddeler. Aşamalı düşünme: 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39. maddeler. Eş değerci düşünme: 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46. maddeler. Kuralsız düşünme: 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53. maddeler. Bütüncül düşünme: 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60. maddeler. Ayrıntıcı düşünme: 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67. maddeler. Kendine özgü düşünme: 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74. maddeler. Dışa dönük düşünme : 10, 75, 76, 77, 78, 79, 80. maddeler. Yenilikçi düşünme: 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87. maddeler. Gelenekçi düşünme: 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94. maddeler.

3.3.3. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan katılımcılara ait kişisel bilgileri elde etmek amacıyla araştırmacı tarafından uzman görüşleri doğrultusunda kişisel bilgi formu geliştirilmiştir. Anket şeklinde düzenlenen bu form ile katılımcıların cinsiyeti, sınıf düzeyi, bireyin algıladığı sosyo-ekonomik durumu, anne babanın eğitim durumu gibi kişisel bilgileri belirlenmeye çalışılacaktır.

3.4. Verilerin Toplanması

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nden Etik Kurul izni alınmıştır. Ardından Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı başkanlarından randevu alınarak anketlerin ne zaman uygulanabileceği konusu görüşülmüştür.

Kararlaştırılan zamanlarda, ilgili bölüm ve sınıflara gidilerek bizzat araştırmacının kendisi tarafından öğrencilere gerekli görülen açıklamalar yapılarak öğrencilerin anketleri doldurmaları sağlanmıştır. Gönüllük ve gizlilik ile ilgili bilgiler sunulmuş, ölçekleri nasıl dolduracaklarına dair yönerge okunmuştur. Uygulama yaklaşık 25 dakika sürmüştür.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırma sürecinde elde edilen veriler, SPSS 21.0 istatistik paket programı aracılığıyla çözümlenmiştir. Örneklemi oluşturan psikolojik danışman adaylarının demografik özelliklerini özetlemek açısından değişkenlerin tanıtıcı frekans (n) ve yüzde dağılımları (%) hesaplanmıştır. Geçerliliği daha önce Türkçe'ye uyarlanma aşamasında kanıtlanmış olan ölçeklerin faktör yapılarına sadık kalınmış ve araştırma kapsamında ayrıca bir faktör analizine yer verilmemiştir. Ölçeklerin orijinalleri için uygulanmış olan faktör analizi sonuçları kendi başlıkları altında detaylı biçimde anlatılmıştır. Böylece bu araştırmada orijinal ölçeklerin boyutları kullanılarak verilerin analizine devam edilmiştir.

Araştırmanın örneklemi oluşturan psikolojik danışman adaylarının duygusal zeka düzeylerinin ve tercih ettikleri düşünme stillerinin aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları belirlenmiş, duygusal zeka ile düşünme stillerinin ilişkisini belirlemek üzere “Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı” kullanılmıştır.

Araştırmaya katılan psikolojik danışman adaylarının duygusal zeka düzeylerinin cinsiyet bakımından farklılaşıp farklılaşmadığını araştırmak için bağımsız örneklem *t* –testi; sınıf düzeyi, anne-baba eğitim düzeyi, ailenin gelir düzeyi ve algılanan ekonomik durumları bakımından farklılaşıp farklılaşmadığını araştırmak amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Grup ortalamalarının anlamlı olduğu durumlarda ($p < .05$), homojen dağılımlarda farklılıkların kaynağını bulmak için ise “Tukey” testi kullanılmıştır.

Psikolojik danışman adaylarının düşünme stilleri ile bazı sosyo-demografik özelliklerinin duygusal zeka düzeylerinin alt boyutlarını ne derece yordadığını belirlemek amacıyla ise Çoklu Regresyon Analizi tekniği kullanılmıştır. Çalışmada analizler SPSS 21 programı aracılığıyla ve 0,05 anlam düzeyinde gerçekleştirilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde örnekleme tanıtıcı bulgulara ve araştırmanın alt problemlerine ilişkin bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

4.1. Örneklemin Tanıtılmasına İlişkin Bulgular:

Tablo 1

Psikolojik Danışman Adaylarının Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	f	%
Kadın	181	60,3
Erkek	119	39,7
Toplam	300	100,0

Tablo 1’de psikolojik danışman adaylarının cinsiyetlerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları verilmiştir. Grubun 181’i (%60,3) kız, 119’u (%39,7) erkektir. Bu durum örnekleme alınan kız ve erkek psikolojik danışman adayları sayıları arasında farklılık olduğunu göstermektedir.

Tablo 2

Psikolojik Danışman Adaylarının Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı

Sınıf Düzeyi	f	%
2. Sınıf	105	35,0
3. Sınıf	114	38,0
4. Sınıf	81	27,0
Toplam	300	100,0

Tablo 2’de psikolojik danışman adaylarının sınıf düzeylerine göre dağılımı görülmektedir. Katılımcıların 105’i (%35) 2. Sınıf, 114’ü (%38) 3. Sınıf ve 81’i (%27) 4. Sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır.

Tablo 3
Psikolojik Danışman Adaylarının Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

Annenin eğitim düzeyi	f	%
Okur-yazar değil	13	4,4
İlkokul mezunu	152	50,7
Ortaokul mezunu	58	19,3
Lise mezunu	46	15,3
Üniversite mezunu	31	10,3
Toplam	300	100,0

Tablo 3’de psikolojik danışman adaylarının annelerinin eğitim düzeylerine göre dağılımı verilmiştir. Elde edilen bulgulara göre katılımcıların 13’ü (%4,4) annelerinin okur-yazar olmadığını, 152’si (%50,7) annelerinin ilkokul mezunu olduğunu, 58’i (%19,3) annelerinin ortaokul mezunu olduğunu, 46’sı (%15,3) annelerinin lise mezunu olduğunu ve 31’i (%10,3) annelerinin üniversite mezunu olduğunu belirtmişlerdir. Tablo 3 incelendiğinde annelerinin eğitim düzeyi ilkokul mezunu olan psikolojik danışman adaylarının, diğerlerine oranla yüksek bir farklılık oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 4
Psikolojik Danışman Adaylarının Babalarının Eğitim Düzeylerine
Göre Dağılımı

Babanın Eğitim Düzeyi	f	%
Okur-Yazar Değil	2	0,7
İlkokul Mezunu	99	33,0
Ortaokul mezunu	65	21,7
Lise mezunu	76	25,3
Üniversite mezunu	58	19,3
Toplam	300	100,0

Tablo 4’de psikolojik danışman adaylarının babalarının eğitim düzeylerine göre dağılımı verilmiştir. Tabloya bakıldığında psikolojik danışman adaylarının 2’sinin (%0,7) babalarının okur-yazar olmadığını, 99’unun (%33) babalarının ilkokul mezunu olduğunu, 65’inin (%21,7) babalarının ortaokul mezunu olduğunu, 76’sının (%25,3) babalarının lise mezunu olduğunu ve 58’inin (%19,3) babalarının üniversite mezunu olduğunu belirttikleri görülmektedir.

Tablo 5
Psikolojik Danışman Adaylarının Ailelerinin Gelir Düzeylerine Göre Dağılımı

Gelir Düzeyi	f	%
1000 TL’den az	48	16,0
1000-3000 TL	197	65,7
3000 TL’den fazla	55	18,3
Toplam	300	100,0

Tablo 5’de psikolojik danışman adaylarının ailelerinin gelir düzeylerine göre dağılımı görülmektedir. Tablo incelendiğinde psikolojik danışman adaylarının

48'inin (%16) ailelerinin gelir düzeylerinin 1000 TL'den az, 197'sinin (%65,7) ailelerinin gelir düzeylerinin 1000-3000 TL arası ve 55'inin (%18,3) ailelerinin gelir düzeylerinin 3000 TL'den fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 6
Psikolojik Danışman Adaylarının Algıladıkları Ekonomik Durumlarına
Göre Dağılımı

Algılanan Düzey	f	%
Düşük	46	15,3
Orta	241	80,3
Yüksek	13	4,3
Toplam	300	100,0

Tablo 6'da psikolojik danışman adaylarının algıladıkları ekonomik durumlarına göre dağılımı verilmiştir. Psikolojik danışman adaylarının 46'sı (%15,3) ailesinin ekonomik durumunu düşük, 241'i (%80,3) orta ve 13'ü (%4,3) yüksek olarak algılamaktadır.

4.2. Alt Problemlere İlişkin Bulgular:

Bu bölümde araştırmanın alt problemlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Araştırmanın birinci alt problemi; "Psikolojik danışman adaylarının düşünme stilleri alt boyutları birlikte, duygusal zeka alt boyutlarını anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?" şeklinde ifade edilmektedir.

Tablo 7
Psikolojik Danışman Adaylarının Duygusal Zeka Düzeyleri ve Düşünme Stilleri Arasındaki İlişki
Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu

Alt Ölçekler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33
Bağımsızlık	1																																
Kendini gerçekleştirme	,501**	1																															
Kararlılık	,498**	,433**	1																														
Kendine saygı	,414**	,386**	,494**	1																													
Duyusal benlik bilinci	,392**	,513**	,612**	,626**	1																												
Kişisel Farkındalık	,718**	,718**	,815**	,759**	,824**	1																											
Sosyal Sorumluluk	,087	,334**	,125*	,110	,175**	,211**	1																										
Kişilerarası ilişkiler	,283**	,469**	,365**	,476**	,486**	,537**	,212**	1																									
Empati	,322**	,469**	,386**	,375**	,466**	,523**	,409**	,398**	1																								
Kişilerarası ilişkiler	,311**	,572**	,399**	,451**	,517**	,580**	,677**	,791**	,762**	1																							
Esneklik	,342**	,271**	,428**	,416**	,386**	,484**	,128*	,382**	,217**	,345**	1																						
Gerçekçilik	,261**	,252**	,138*	,166**	,233**	,267**	,126*	,212**	,143*	,222**	,169**	1																					
Problem Çözme	,357**	,482**	,281**	,292**	,347**	,449**	,311**	,289**	,412**	,440**	,333**	,162**	1																				
Şartlara ve çevreye uyum	,461**	,480**	,409**	,422**	,465**	,578**	,269**	,426**	,368**	,483**	,732**	,640**	,708**	1																			
Strese dayanıklılık	,393**	,204**	,288**	,320**	,265**	,381**	-,028	,229**	,141**	,171**	,340**	,376**	,237**	,459**	1																		
Dürtü kontrol	,140*	,230**	,038	,161**	,177**	,186**	,189**	,145*	,220**	,240**	,141*	,381**	,307**	,396**	,330**	1																	
Stres yönetimi	,342**	,264**	,215**	,304**	,276**	,359**	,084	,234**	,216**	,247**	,306**	,463**	,328**	,527**	,855**	,771**	1																
Mutluluk	,295**	,512**	,407**	,576**	,465**	,583**	,254**	,554**	,359**	,545**	,440**	,198**	,300**	,452**	,255**	,207**	,286**	1															
İyimserlik	,521**	,596**	,422**	,500**	,522**	,657**	,268**	,492**	,486**	,565**	,474**	,259**	,440**	,564**	,378**	,240**	,387**	,519**	1														
Genel ruh hali	,434**	,619**	,470**	,622**	,553**	,695**	,295**	,604**	,463**	,629**	,515**	,251**	,401**	,563**	,343**	,250**	,369**	,929**	,798**	1													
Özel düşünme	,236**	,310**	,171**	,108	,218**	,266**	,155**	,167**	,180**	,221**	,241**	,141*	,264**	,310**	,159**	,070	,146*	,131*	,309**	,226**	1												
Kurallı düşünme	-,118*	,060	,078	-,064	,001	-,006	,239**	-,026	,069	,107	-,006	-,077	,239**	,071	-,163**	-,010	-,115*	,064	,031	,059	,220**	1											
Yargılayıcı düşünme	,249**	,141*	,299**	,348**	,343**	,363**	-,065	,246**	,233**	,198**	,364**	-,038	,243**	,275**	,311**	,001	,211**	,218**	,337**	,300**	,215**	,057	1										
Tekilci düşünme	-,222**	,044	-,072	-,041	-,025	-,083	-,022	,073	-,141*	-,023	,060	-,002	,038	,046	,012	,005	,011	,078	,031	,068	,173**	,338**	-,051	1									
Aşamalı düşünme	,225**	,145*	,174**	,137*	,191**	,226**	,071	,122*	,259**	,195**	,287**	,198**	,239**	,349**	,260**	,171**	,270**	,115*	,290**	,207**	,335**	,191**	,214**	,150**	1								
Eş değerci düşünme	,010	-,039	,203**	,134*	,205**	,144*	-,026	,109	,000	,051	,158**	-,046	,011	,061	,008	-,089	-,043	,126*	,176**	,165**	,133*	,136*	,353**	,122*	,131*	1							
Kuralsız düşünme	,024	-,086	,056	-,040	-,045	-,019	-,031	,012	-,068	-,030	,103	-,093	,037	,024	,067	-,153**	-,039	,068	,052	,071	,040	,078	,262**	,120*	-,030	,503**	1						
Bütüncül düşünme	-,166**	-,034	-,138*	-,133*	-,204**	-,178**	,029	-,040	-,212**	-,094	,056	,029	,029	,055	,013	-,029	-,007	-,015	-,043	-,030	,056	,012	-,155**	,331**	-,124*	-,090	,001	1					
Ayrıntıcı düşünme	,167**	,071	,201**	,148*	,173**	,202**	,112	,121*	,284**	,220**	,231**	-,019	,129*	,165**	,093	-,006	,059	,212**	,310**	,284**	,163**	,150**	,322**	-,035	,365**	,385**	,355**	-,314**	1				
Kendine özgü düşünme	,201**	,026	,100	,232**	,121*	,176**	-,084	,026	,033	-,004	,110	-,060	,118*	,080	,212**	-,147*	,062	,063	,115*	,094	,174**	,015	,260**	,030	,147*	,289**	,326**	-,133*	,315**	1			
Dışa dönük düşünme	-,028	,173**	,206**	,088	,099	,145*	,194**	,198**	,169**	,252**	,288**	,050	,163**	,243**	,110	,104	,131*	,208**	,287**	,271**	,168**	,131*	,221**	,152**	,180**	,171**	,114*	,238**	,103	-,330**	1		
yenilikçi düşünme	,219**	,273**	,090	,224**	,160**	,242**	,045	,214**	,086	,170**	,341**	,103	,271**	,345**	,286**	,108	,252**	,245**	,456**	,370**	,409**	,017	,445**	,156**	,336**	,116*	,065	,113	,261**	,165**	,259**	1	
Celenekeçi düşünme	-,206**	-,192**	-,061	-,094	-,158**	-,178**	-,027	-,159**	-,079	-,131*	-,229**	,043	-,183**	-,178**	-,044	-,148*	-,111	-,102	-,251**	-,180**	-,226**	,075	-,142*	,066	-,107	,230**	,317**	,177**	,066	,154**	,041	-,344**	1

Psikolojik danışman adaylarının duygusal zeka düzeyleri ve düşünme stilleri arasındaki ilişkiye ilişkin elde edilen bulgular incelendiğinde, duygusal zekanın kişisel beceriler alt ölçeği ile özerk düşünme $r = .266$ ($p < .01$); yargılayıcı düşünme $r = .363$ ($p < .01$); aşamalı düşünme $r = .226$ ($p < .01$); eş değerci düşünme $r = .144$ ($p < .05$); ayrıntıcı düşünme $r = .202$ ($p < .01$); içe dönük düşünme $r = .176$ ($p < .01$); dışa dönük düşünme $r = .145$ ($p < .01$); yenilikçi düşünme $r = .242$ ($p < .05$) arasında pozitif yönde; gelenekçi düşünme $r = -.178$ ($p < .01$) ve bütüncül düşünme $r = -.178$ ($p < .01$) arasında negatif yönde ve anlamlı düzeyde bir ilişkinin olduğu görülmektedir.

Duygusal zekanın kişilerarası ilişkiler alt ölçeği ile özerk düşünme $r = .221$ ($p < .01$); yargılayıcı düşünme $r = .198$ ($p < .01$); aşamalı düşünme $r = .195$ ($p < .01$); ayrıntıcı düşünme $r = .220$ ($p < .01$); dışa dönük düşünme $r = .252$ ($p < .01$); yenilikçi düşünme $r = .170$ ($p < .01$) arasında pozitif yönde; gelenekçi düşünme $r = -.131$ ($p < .05$) arasında negatif yönde ve anlamlı düzeyde bir ilişkinin olduğu görülmektedir.

Duygusal zekanın şartlar ve çevreye uyum alt ölçeği ile özerk düşünme $r = .310$ ($p < .01$); yargılayıcı düşünme $r = .275$ ($p < .01$); aşamalı düşünme $r = .249$ ($p < .01$); ayrıntıcı düşünme $r = .165$ ($p < .01$); dışa dönük düşünme $r = .243$ ($p < .01$); yenilikçi düşünme $r = .345$, ($p < .01$) arasında pozitif yönde; gelenekçi düşünme $r = -.178$ ($p < .01$) arasında negatif yönde ve anlamlı düzeyde bir ilişkinin olduğu görülmektedir.

Duygusal zekanın stres yönetimi alt ölçeği ile özerk düşünme $r = .146$ ($p < .05$); yargılayıcı düşünme $r = .211$ ($p < .01$); aşamalı düşünme $r = .270$ ($p < .01$) ve yenilikçi düşünme $r = .252$ ($p < .01$) arasında pozitif yönde; kuralcı düşünme $r = -.115$ ($p < .01$) ve dışa dönük düşünme $r = -.131$ ($p < .05$) arasında negatif yönde ve anlamlı düzeyde bir ilişkinin olduğu görülmektedir.

Duygusal zekanın genel ruh hali alt ölçeği ile özerk düşünme $r = .266$ ($p < .01$); yargılayıcı düşünme $r = .300$, ($p < .01$); aşamalı düşünme $r = .207$ ($p < .01$); eş değerci düşünme $r = .165$ ($p < .01$); ayrıntıcı düşünme $r = .284$ ($p < .01$); dışa dönük düşünme $r = .271$, ($p < .01$); yenilikçi düşünme $r = .370$ ($p < .01$) arasında pozitif yönde; gelenekçi düşünme $r = -.180$ ($p < .01$) arasında negatif yönde ve anlamlı düzeyde bir ilişkinin olduğu görülmektedir.

Tablo 8

Psikolojik Danışman Adaylarının Kişisel Beceriler ve Düşünme Stillerine İlişkin Çoklu Regresyon Analiz Sonuçları

	B	Standart Hata	β	t	p
Sabit	69,98	10,50		6,66	,000**
Özerk düşünme	,662	,269	,150	2,46	,014*
Kuralcı düşünme	-,174	,161	-,062	-1,07	,283
Yargılayıcı düşünme	,558	,154	,238	3,60	,000**
Tekilci düşünme	-,193	,221	-,053	-,871	,385
Aşamalı düşünme	,196	,227	,053	,865	,388
Eş değerci düşünme	,165	,196	,055	,840	,401
Kuralsız düşünme	-,509	,208	-,162	-2,44	,015*
Bütüncül düşünme	-,306	,172	-,114	-1,77	,077
Ayrıntıcı düşünme	,079	,194	,028	,409	,683
İçe dönük düşünme	,441	,183	,163	2,40	,017*
Dışa dönük düşünme	,516	,202	,169	2,54	,011*
Yenilikçi düşünme	-,075	,227	-,024	-,331	,741
Gelenekçi düşünme	-,201	,160	-,081	-1,25	,210
R= .494 R²= .244 *p< .05 **p< .01 ***p< .001					

Tablo 8’de psikolojik danışman adaylarının düşünme stilleri alt boyutlarının duygusal zekanın kişisel beceriler alt ölçeğini yordayıp yordamadığına ilişkin verilen çoklu regresyon analizi sonuçları incelendiğinde, düşünme stilleri alt boyutlarının kişisel beceriler alt ölçeğinin yaklaşık toplam varyansın % 24’ünü ($R = .494$, $R^2 = .244$, $p < .05$) açıkladığı görülmektedir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t testi sonuçları incelendiğinde düşünme stilleri alt boyutlarından özerk düşünme ($\beta = .150$, $p < .05$); yargılayıcı düşünme ($\beta = .238$, $p < .001$); kuralsız düşünme ($\beta = -.162$, $p < .05$); içe dönük düşünme ($\beta = .163$, $p < .05$) ve dışa dönük düşünmenin ($\beta = .169$, $p < .05$) duygusal zeka alt ölçeklerinden kişisel becerilerin önemli yordayıcıları olduğu görülmektedir.

Tablo 9

Psikolojik Danışman Adaylarının Kişiler Arası Beceriler ve Düşünme Stillerine İlişkin Çoklu Regresyon Analiz Sonuçları

	B	Standart Hata	β	t	p
Sabit	51,31	5,97		8,59	,000**
Özerk düşünme	,308	,153	,130	2,01	,045*
Kuralcı düşünme	,070	,091	,046	,766	,444
Yargılayıcı düşünme	,108	,088	,086	1,22	,220
Tekilci düşünme	-,085	,126	-,043	-,677	,499
Aşamalı düşünme	,040	,129	,020	,313	,754
Eş değerci düşünme	-,081	,111	-,051	-,732	,465
Kuralsız düşünme	-,176	,118	-,103	-1,48	,138
Bütüncül düşünme	-,085	,098	-,058	-,865	,388
Ayrıntıcı düşünme	,268	,110	,172	2,42	,016*
İçe Dönük düşünme	,054	,104	,037	,520	,603
Dışa dönük düşünme	,415	,115	,252	3,60	,000***
Yenilikçi düşünme	-,078	,129	-,046	-,609	,543
Gelenekçi düşünme	-,101	,091	-,076	-1,11	,267
R= .407 R²= .165 *p< .05 **p< .01 ***p< .001					

Tablo 9’da psikolojik danışman adaylarının düşünme stilleri alt boyutlarının duygusal zekanın kişiler arası beceriler alt ölçeğini yordayıp yordamadığına ilişkin verilen çoklu regresyon sonuçları incelendiğinde, düşünme stilleri alt boyutlarının kişilerarası ilişkiler alt ölçeğinin yaklaşık toplam varyansın % 16’sını ($R = .407$, $R^2 = .165$, $p < .05$) açıkladığı görülmektedir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t testi sonuçları incelendiğinde düşünme stillerinden özerk düşünme ($\beta = .130$, $p < .05$); ayrıntıcı düşünme ($\beta = .172$, $p < .05$) ve dışa dönük düşünmenin ($\beta = .252$, $p < .001$) kişiler arası ilişkiler boyutunun önemli yordayıcıları olduğu görülmektedir.

Tablo 10

**Psikolojik Danışman Adaylarının Şartlar ve Çevreye Uyum Düzeyleri ve
Düşünme Stillerine İlişkin Çoklu Regresyon Analiz Sonuçları**

	B	Standart Hata	β	t	p
Sabit	24,95	4,75		5,25	,000***
Özerk düşünme	,231	,122	,116	1,89	,059
Kuralcı düşünme	,002	,073	,002	,028	,978
Yargılayıcı düşünme	,140	,070	,133	2,00	,046*
Tekilci düşünme	-,092	,100	-,056	-,920	,358
Aşamalı düşünme	,383	,103	,230	3,72	,000***
Eş değerci düşünme	-,063	,089	-,047	-,707	,480
Kuralsız düşünme	-,003	,094	-,002	-,029	,977
Bütüncül düşünme	,116	,078	,096	1,49	,136
Ayrıntıcı düşünme	,016	,088	,012	,183	,855
İçe Dönük Düşünme	,076	,083	,063	,923	,357
Dışa dönük düşünme	,204	,091	,148	2,22	,027*
Yenilikçi düşünme	,110	,103	,076	1,06	,286
Gelenekçi düşünme	-,117	,072	-,105	-1,61	,108
R= .491 R²= .241 *p< .05 **p< .01 ***p< .001					

Tablo 10’da psikolojik danışman adaylarının düşünme stilleri alt boyutlarının duygusal zekanın şartlar ve çevreye uyum alt ölçeğini yordayıp yordamadığına ilişkin verilen çoklu regresyon sonuçları incelendiğinde, düşünme stilleri alt boyutlarının şartlar ve çevreye uyum alt ölçeğinin yaklaşık toplam varyansın % 24’ünü ($R=.491$, $R^2=.241$, $p<.05$) açıkladığı görülmektedir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t testi sonuçları incelendiğinde psikolojik danışman adaylarının düşünme stillerinden yargılayıcı düşünme ($\beta=.133$, $p<.05$); aşamalı düşünme ($\beta=.230$, $p<.001$) ve dışa dönük düşünme ($\beta=.148$, $p<.05$) alt boyutlarının duygusal zekanın şartlar ve çevreye uyum alt ölçeğinin önemli yordayıcıları olduğu görülmektedir.

Tablo 11
Psikolojik Danışman Adaylarının Stres Yönetim Düzeyleri ve Düşünme
Stillerine İlişkin Çoklu Regresyon Analiz Sonuçları

	B	Standart Hata	β	t	p
Sabit	24,39	5,86		4,15	,000***
Özerk düşünme	,067	,150	,029	,444	,657
Kuralcı düşünme	-,261	,090	-,175	-2,89	,004**
Yargılayıcı düşünme	,207	,086	,167	2,39	,017*
Tekilci düşünme	,065	,124	,034	,525	,600
Aşamalı düşünme	,458	,127	,234	3,60	,000***
Eş değerci düşünme	-,191	,110	-,121	-1,74	,083
Kuralsız düşünme	-,055	,116	-,033	-,469	,640
Bütüncül düşünme	-,040	,096	-,028	-,412	,681
Ayrıntıcı düşünme	-,099	,109	-,065	-,914	,362
İçe Dönük düşünme	,068	,102	,047	,662	,509
Dışa dönük düşünme	,146	,113	,090	1,29	,197
Yenilikçi düşünme	,165	,127	,097	1,30	,195
Gelenekçi düşünme	,026	,089	,020	,287	,775
R= .405 R²= .164 *p< .05 **p< .01 ***p< .001					

Tablo 11’de psikolojik danışman adaylarının düşünme stilleri alt boyutlarının duygusal zekanın stres yönetimi alt ölçeğini yordayıp yordamadığına ilişkin verilen çoklu regresyon sonuçları incelendiğinde, düşünme stilleri alt boyutlarının stres yönetimi alt ölçeğinin yaklaşık toplam varyansın % 16’sını ($R = .405$, $R^2 = .164$, $p<.05$) açıkladığı görülmektedir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t testi sonuçları incelendiğinde psikolojik danışman adaylarının düşünme stillerinden kuralcı düşünme ($\beta = -.175$, $p<.01$); yargılayıcı düşünme ($\beta = .167$, $p<.05$) ve aşamalı düşünme ($\beta = .234$, $p<.001$) alt boyutlarının psikolojik danışman adaylarının stres yönetimi düzeylerinin önemli yordayıcıları olduğu görülmektedir.

Tablo 12
Psikolojik Danışman Adaylarının Genel Ruh Hali Düzeyleri ve Düşünme
Stillerine İlişkin Çoklu Regresyon Analiz Sonuçları

	B	Standart Hata	β	t	p
Sabit	20,93	4,70		4,44	,000***
Özerk düşünme	,057	,121	,029	,476	,634
Kuralcı düşünme	-,015	,072	-,012	-,208	,836
Yargılayıcı düşünme	,087	,069	,084	1,25	,210
Tekilci düşünme	,056	,099	,034	,559	,576
Aşamalı düşünme	-,030	,102	-,018	-,295	,768
Eş değerci düşünme	,060	,088	,045	,681	,497
Kuralsız düşünme	-,094	,093	-,067	-1,00	,314
Bütüncül düşünme	-,009	,077	-,007	-,111	,912
Ayrıntıcı düşünme	,233	,087	,181	2,67	,008**
İçe Dönük düşünme	,103	,082	,085	1,25	,211
Dışa dönük düşünme	,302	,091	,222	3,33	,001**
Yenilikçi düşünme	,222	,102	,156	2,18	,030*
Gelenekçi düşünme	-,148	,072	-,135	-2,06	,040*
R= .484 R²= .234 *p< .05 **p< .01 ***p< .001					

Tablo 12’de psikolojik danışman adaylarının düşünme stilleri alt boyutlarının duygusal zekanın genel ruh hali alt boyutunu yordayıp yordamadığına ilişkin verilen çoklu regresyon sonuçları incelendiğinde, düşünme stilleri alt boyutlarının genel ruh hali alt ölçeğinin yaklaşık toplam varyansın % 23’ünü ($R=.484$, $R^2=.234$, $p<.05$) açıkladığı görülmektedir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t testi sonuçları incelendiğinde düşünme stillerinden ayrıntıcı düşünme ($\beta =.181$, $p<.01$), dışa dönük düşünme ($\beta=.222$, $p<.01$), yenilikçi düşünme ($\beta=.156$, $p<.01$) ve gelenekçi düşünme ($\beta =-.135$, $p<.05$) alt boyutlarının psikolojik danışman adaylarının genel ruh halinin önemli yordayıcıları olduğu görülmektedir.

Araştırmanın ikinci alt problemi; “Psikolojik Danışman adaylarının cinsiyetleri, duygusal zeka alt boyutlarını anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?” şeklinde ifade edilmektedir.

Psikolojik danışman adaylarının duygusal zeka düzeyleri ile cinsiyetleri arasındaki ilişki ortaya koymak amacıyla yapılan *t*-testi analizi sonuçları Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13
Psikolojik Danışman Adaylarının Cinsiyet ve Duygusal Zeka İlişkisi
Bağımsız Örneklemeler İçin t-Testi

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	Ss	t	sd	p
Bağımsızlık	Kadın	180	19,00	3,32	2,87	297	,00**
	Erkek	119	18,72	3,62			
Kendini gerçekleştirme	Kadın	180	24,40	3,20	-1,02	297	,307
	Erkek	119	23,68	3,42			
Kararlılık	Kadın	180	22,83	4,09	,959	297	,338
	Erkek	119	21,34	4,79			
Kendine saygı	Kadın	180	21,88	3,53	1,46	297	,145
	Erkek	119	22,32	3,77			
Duygusal benlik bilinci	Kadın	180	22,35	3,60	2,67	297	,00**
	Erkek	119	21,92	4,08			
Kişisel Beceriler	Kadın	180	110,47	13,12	,199	297	,842
	Erkek	119	108,00	16,00			
Sosyal sorumluluk	Kadın	180	23,96	2,98	2,02	297	,04*
	Erkek	119	22,97	3,30			
Kişilerarası ilişkiler	Kadın	180	28,27	3,77	1,95	297	,05*
	Erkek	119	28,17	5,00			
Empati	Kadın	180	20,95	2,61	,95	297	,341
	Erkek	119	20,26	3,25			
Kişilerarası beceriler	Kadın	180	73,18	7,06	1,77	297	,077
	Erkek	119	71,41	8,59			
Esneklik	Kadın	180	16,78	3,31	,066	297	,947
	Erkek	119	16,42	3,07			
Gerçekçilik	Kadın	180	17,98	3,33	1,35	297	,176
	Erkek	119	17,33	2,75			
Problem çözme	Kadın	180	19,85	2,88	-,767	297	,444
	Erkek	119	19,83	3,22			
Şartlara ve çevreye uyum	Kadın	180	54,62	6,76	-,032	297	,974
	Erkek	119	53,58	6,03			
Strese dayanıklılık	Kadın	180	20,89	5,30	-,534	297	,593
	Erkek	119	21,36	4,91			

Dürtü kontrol	Kadın	180	19,22	4,17	,824	297	,411
	Erkek	119	19,24	4,24			
Stres yönetimi	Kadın	180	40,12	7,75	1,15	297	,249
	Erkek	119	40,60	7,48			
Mutluluk	Kadın	180	28,02	4,46	1,08	297	,281
	Erkek	119	27,58	4,58			
İyimserlik	Kadın	180	15,68	2,68	2,87	297	,00**
	Erkek	119	15,31	2,89			
Genel ruh hali	Kadın	180	43,71	6,31	-1,02	297	,307
	Erkek	119	42,89	6,53			
* p< .05 **p< .01 ***p< .001							

Psikolojik danışman adaylarının duygusal zeka düzeyleri ve cinsiyete ilişkin elde edilen bulgular incelendiğinde, duygusal zekanın bağımsızlık ($t = 2.87$, $p < .01$), duygusal benlik bilinci ($t = 2.67$, $p < .01$), sosyal sorumluluk ($t = 2.02$, $p < .05$), kişiler arası ilişkiler ($t = 1.95$, $p < .05$) ve iyimserlik ($t = 2.87$, $p < .01$) alt boyutlarında cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmanın olduğu görülmektedir.

Tablo 13’de görüldüğü gibi bağımsızlık (kadın $\bar{X} = 19.0$, erkek $\bar{X} = 18.72$), duygusal benlik bilinci (kadın $\bar{X} = 22.35$, erkek $\bar{X} = 21.92$), sosyal sorumluluk (kadın $\bar{X} = 19.0$, erkek $\bar{X} = 18.72$), kişilerarası ilişkiler (kadın $\bar{X} = 19.0$, erkek $\bar{X} = 18.72$) ve iyimserlik (kadın $\bar{X} = 19.0$, erkek $\bar{X} = 18.72$) duygusal zeka alt boyutlarında kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla anlamlı düzeyde daha yüksek puan ortalamalarına sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın üçüncü alt problemi; “Psikolojik Danışman adaylarının sınıf düzeyleri, duygusal zeka alt boyutlarını anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?” şeklinde ifade edilmektedir.

Psikolojik danışman adaylarının duygusal zeka düzeylerinin sınıf düzeylerine göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin yapılan tek yönlü varsans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14
Psikolojik Danışman Adaylarının Sınıf Düzeyi ve Duygusal Zeka İlişkisi
Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Bağımsızlık	Gruplar arası	46,35	3	15,45	1,30	,272
	Grup içi	3488,99	295	11,82		
	Toplam	3535,35	298			
Kendini gerçekleştirme	Gruplar arası	15,39	3	5,13	,466	,706
	Grup içi	3246,74	295	11,00		
	Toplam	3262,13	298			
Kararlılık	Gruplar arası	35,04	3	11,68	,590	,622
	Grup içi	5837,61	295	19,78		
	Toplam	5872,66	298			
Kendine saygı	Gruplar arası	78,37	3	26,12	2,00	,114
	Grup içi	3849,41	295	13,04		
	Toplam	3927,79	298			
Duygusal benlik bilinci	Gruplar arası	77,64	3	25,88	1,80	,147
	Grup içi	4235,23	295	14,35		
	Toplam	4312,88	298			
Kişisel beceriler	Gruplar arası	579,53	3	193,17	,935	,424
	Grup içi	60937,19	295	206,56		
	Toplam	61516,72	298			
Sosyal sorumluluk	Gruplar arası	91,813	3	30,60	3,15	,02*
	Grup içi	2863,53	295	9,70		
	Toplam	2955,34	298			
Kişilerarası ilişkiler	Gruplar arası	83,54	3	27,84	1,51	,211
	Grup içi	5430,59	295	18,40		
	Toplam	5514,14	298			
Empati	Gruplar arası	19,61	3	6,53	,776	,508
	Grup içi	2485,91	295	8,42		
	Toplam	2505,53	298			
Kişilerarası beceriler	Gruplar arası	486,53	3	162,17	2,75	,04*
	Grup içi	17380,11	295	58,91		
	Toplam	17866,64	298			
Esneklik	Gruplar arası	49,75	3	16,58	1,60	,188
	Grup içi	3043,23	295	10,31		
	Toplam	3092,99	298			

Gerçekçilik	Gruplar arası	43,43	3	14,47	1,48	,218
	Grup içi	2873,62	295	9,74		
	Toplam	2917,05	298			
Problem çözme	Gruplar arası	36,92	3	12,30	1,35	,256
	Grup içi	2673,99	295	9,06		
	Toplam	2710,92	298			
Şartlara ve çevreye uyum	Gruplar arası	122,32	3	40,77	,967	,409
	Grup içi	12437,97	295	42,16		
	Toplam	12560,30	298			
Strese dayanıklılık	Gruplar arası	235,24	3	78,41	3,01	,03*
	Grup içi	7666,83	295	25,98		
	Toplam	7902,07	298			
Dürtü kontrol	Gruplar arası	76,77	3	25,59	1,46	,225
	Grup içi	5160,84	295	17,49		
	Toplam	5237,61	298			
Stres yönetimi	Gruplar arası	250,46	3	83,48	1,43	,232
	Grup içi	17129,98	295	58,06		
	Toplam	17380,44	298			
Mutluluk	Gruplar arası	102,91	3	34,30	1,69	,168
	Grup içi	5962,61	295	20,21		
	Toplam	6065,52	298			
İyimserlik	Gruplar arası	26,05	3	8,68	1,13	,336
	Grup içi	2262,25	295	7,66		
	Toplam	2288,30	298			
Genel ruh hali	Gruplar arası	156,54	3	52,18	1,27	,283
	Grup içi	12064,67	295	40,89		
	Toplam	12221,21	298			
* p< .05 **p< .01 ***p< .001						

Psikolojik danışman adaylarının duygusal zeka düzeylerinin sınıf düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları incelendiğinde, duygusal zekanın alt ölçeklerinden sosyal sorumluluk ($F_{3-298}=3.15$) ve strese dayanıklılık ($F_{3-298}=3.01$) alt boyutlarının sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir.

Farkın kaynağını görmek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, farkın sosyal sorumluluk ve strese dayanıklılık alt boyutunda ikinci ve dördüncü sınıflar arasında olduğu görülmüştür. Sosyal sorumluluk alt boyutunda dördüncü sınıf ($\bar{X} = 24.20$) öğrencilerinin almış oldukları puan ortalamasının ikinci sınıfta ($\bar{X} = 22.92$) öğrenim gören psikolojik danışmanlık adayı öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek puan ortalamasına, strese dayanıklılık alt boyutunda ikinci sınıfta ($\bar{X} = 19.95$) öğrenim gören psikolojik danışman adaylarının almış oldukları puan ortalamasının dördüncü sınıfta ($\bar{X} = 22.03$) öğrenim gören adaylara göre anlamlı düzeyde daha düşük olduğu görülmüştür. Psikolojik danışman adaylarının sınıf düzeyleri arttıkça sosyal sorumluluk ve strese dayanıklılık alt boyutunda almış oldukları puan ortalamalarının da arttığı sonucu elde edilmiştir.

Araştırmanın dördüncü alt problemi; “Psikolojik Danışman adaylarının anne-babalarının öğrenim durumu, duygusal zeka alt boyutlarını anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?” şeklinde ifade edilmektedir.

Psikolojik danışman adaylarının duygusal zeka düzeylerinin annelerinin öğrenim durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 15’de verilmiştir.

Tablo 15
Psikolojik Danışman Adaylarının Anne Eğitim Düzeyleri İle
Duygusal Zeka İlişkisi

Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Bağımsızlık	Gruplar arası	64,74	4	16,18	1,37	,244
	Grup içi	3470,60	294	11,80		
	Toplam	3535,35	298			
Kendini gerçekleştirme	Gruplar arası	112,21	4	28,05	2,61	,03*
	Grup içi	3149,92	294	10,71		
	Toplam	3262,13	298			
Kararlılık	Gruplar arası	99,30	4	24,82	1,26	,284
	Grup içi	5773,36	294	19,63		
	Toplam	5872,66	298			
Kendine saygı	Gruplar arası	30,65	4	7,66	,578	,679
	Grup içi	3897,13	294	13,25		
	Toplam	3927,79	298			
Duygusal benlik bilinci	Gruplar arası	72,63	4	18,16	1,25	,286
	Grup içi	4240,24	294	14,42		
	Toplam	4312,88	298			
Kişisel beceriler	Gruplar arası	778,18	4	194,54	,942	,440
	Grup içi	60738,54	294	206,59		
	Toplam	61516,72	298			
Sosyal sorumluluk	Gruplar arası	91,92	4	22,98	2,36	,05*
	Grup içi	2863,42	294	9,74		
	Toplam	2955,34	298			
Kişilerarası ilişkiler	Gruplar arası	96,64	4	24,16	1,31	,266
	Grup içi	5417,50	294	18,42		
	Toplam	5514,14	298			
Empati	Gruplar arası	48,98	4	12,24	1,46	,213
	Grup içi	2456,54	294	8,35		
	Toplam	2505,53	298			
Kişilerarası beceriler	Gruplar arası	459,93	4	114,98	1,94	,103
	Grup içi	17406,71	294	59,20		
	Toplam	17866,64	298			
Esneklik	Gruplar arası	79,59	4	19,89	1,94	,104
	Grup içi	3013,39	294	10,25		

	Toplam	3092,99	298			
Gerçekçilik	Gruplar arası	150,05	4	37,51	3,98	,00**
	Grup içi	2767,00	294	9,41		
	Toplam	2917,05	298			
Problem çözme	Gruplar arası	55,65	4	13,91	1,54	,190
	Grup içi	2655,27	294	9,03		
	Toplam	2710,92	298			
Şartlara ve çevreye uyum	Gruplar arası	666,80	4	166,70	4,12	,00**
	Grup içi	11893,49	294	40,45		
	Toplam	12560,30	298			
Strese dayanıklılık	Gruplar arası	227,09	4	56,77	2,17	,072
	Grup içi	7674,97	294	26,10		
	Toplam	7902,07	298			
Dürtü kontrol	Gruplar arası	265,39	4	66,34	3,92	,00**
	Grup içi	4972,21	294	16,91		
	Toplam	5237,61	298			
Stres yönetimi	Gruplar arası	534,43	4	133,61	2,33	,056
	Grup içi	16846,00	294	57,29		
	Toplam	17380,44	298			
Mutluluk	Gruplar arası	290,11	4	72,52	3,69	,00**
	Grup içi	5775,40	294	19,64		
	Toplam	6065,52	298			
İyimserlik	Gruplar arası	8,19	4	2,04	,264	,901
	Grup içi	2280,11	294	7,75		
	Toplam	2288,30	298			
Genel ruh hali	Gruplar arası	344,33	4	86,08	2,13	,077
	Grup içi	11876,88	294	40,39		
	Toplam	12221,21	298			
* p< .05 **p< .01 ***p< .001						

Psikolojik danışman adaylarının duygusal zeka düzeyleri ve anne eğitim düzeylerine ilişkin elde edilen bulgular incelendiğinde, duygusal zeka alt boyutlarından kendini gerçekleştirme ($F_{4-298}=2.61$), sosyal sorumluluk ($F_{4-298}=2.36$), gerçekçilik ($F_{4-298}=3.98$), dürtü kontrol ($F_{4-298}=3.92$) ve mutluluk ($F_{4-298}=3.69$) alt boyutlarında psikolojik danışman adaylarının annelerinin eğitim düzeylerine göre anlamlı düzeyde bir farklılaşmanın olduğu görülmektedir.

Farkın kaynağını görmek amacıyla yapılan Tukey testi sonuçları incelendiğinde, kendini gerçekleştirme alt boyutunda anne eğitim düzeyini okur yazar değil olarak belirten psikolojik danışman adayları ile ortaokul mezunu olarak belirten adaylar arasında, sosyal sorumluluk alt boyutunda anne eğitim düzeyi açısından annesi ilkokul mezunu olan öğrenciler ile annesi ortaokul mezunu olan öğrenciler arasında, gerçekçilik alt boyutunda annesi ortaokul mezunu olan öğrenciler ile lise mezunu olan öğrenciler arasında, dürtü kontrol alt boyutunda annesi ortaokul mezunu olan öğrenciler ile üniversite mezunu olan öğrenciler arasında ve mutluluk alt boyutunda ise annesi ilkokul mezunu olan öğrenciler ile annesi ortaokul mezunu olan öğrenciler arasında anlamlı düzeyde bir farklılaşmanın olduğu görülmüştür.

Anne eğitim düzeyi açısından kendini gerçekleştirme alt boyutunda anne eğitim düzeyini okur yazar değil ($\bar{X}=23.82$) olarak belirten psikolojik danışman adaylarının almış oldukları puan ortalamasının anne eğitim düzeyini ortaokul ($\bar{X}=24.71$) mezunu olarak belirten adaylara göre anlamlı düzeyde daha düşük puan ortalamasına sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal sorumluluk alt boyutunda anne eğitim düzeyini ilkokul mezunu ($\bar{X}=23.17$) olarak belirten adayların almış oldukları puan ortalamasının anne eğitim düzeyini ortaokul mezunu ($\bar{X}=24.78$) olarak belirten adaylara göre anlamlı düzeyde daha düşük, mutluluk alt boyutunda ise anne eğitim düzeyini ilkokul mezunu ($\bar{X}=27.23$) olarak belirten adayların almış oldukları puan ortalamasının anne eğitim düzeyini ortaokul mezunu ($\bar{X}=29.34$) olarak belirtenlere göre anlamlı düzeyde daha düşük, gerçekçilik alt boyutunda anne eğitim düzeyi ortaokul mezunu ($\bar{X}=18.65$) olan öğrenciler, anne eğitim düzeyini lise mezunu ($\bar{X}=16.66$) olarak belirten adaylara göre anlamlı düzeyde daha yüksek puan ortalamasına sahip olmuşlardır. Dürtü kontrol alt boyutunda ise anne eğitim düzeyini ortaokul mezunu ($\bar{X}=20.44$) olarak belirten öğrencilerin almış oldukları puan ortalamasının anne eğitim düzeyini üniversite mezunu ($\bar{X}=18.44$) olarak belirten psikolojik danışman adaylarına göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür.

Psikolojik danışman adaylarının duygusal zeka düzeylerinin babalarının öğrenim durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yapılan tek yönlü varsayns analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16
Psikolojik Danışman Adaylarının Baba Eğitim Düzeyleri İle
Duygusal Zeka İlişkisi

Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Bağımsızlık	Gruplar arası	41,59	4	10,39	,875	,479
	Grup içi	3493,76	294	11,88		
	Toplam	3535,35	298			
Kendini gerçekleştirme	Gruplar arası	131,22	4	32,80	3,08	,01**
	Grup içi	3130,90	294	10,64		
	Toplam	3262,13	298			
Kararlılık	Gruplar arası	72,12	4	18,03	,914	,456
	Grup içi	5800,53	294	19,73		
	Toplam	5872,66	298			
Kendine saygı	Gruplar arası	17,35	4	4,33	,326	,860
	Grup içi	3910,44	294	13,30		
	Toplam	3927,79	298			
Duygusal benlik bilinci	Gruplar arası	56,66	4	14,16	,979	,420
	Grup içi	4256,21	294	14,47		
	Toplam	4312,88	298			
Kişisel beceriler	Gruplar arası	367,10	4	91,77	,441	,779
	Grup içi	61149,62	294	207,99		
	Toplam	61516,72	298			
Sosyal sorumluluk	Gruplar arası	40,30	4	10,07	1,01	,399
	Grup içi	2915,03	294	9,91		
	Toplam	2955,34	298			
Kişilerarası ilişkiler	Gruplar arası	86,75	4	21,68	1,17	,322
	Grup içi	5427,38	294	18,46		
	Toplam	5514,14	298			
Empati	Gruplar arası	70,16	4	17,54	2,11	,079
	Grup içi	2435,36	294	8,28		
	Toplam	2505,53	298			
Kişilerarası beceriler	Gruplar arası	332,61	4	83,15	1,39	,236
	Grup içi	17534,03	294	59,64		
	Toplam	17866,64	298			
Esneklik	Gruplar arası	131,48	4	32,87	3,26	,01**
	Grup içi	2961,50	294	10,07		
	Toplam	3092,99	298			

Gerçekçilik	Gruplar arası	97,84	4	24,46	2,55	,03*
	Grup içi	2819,21	294	9,58		
	Toplam	2917,05	298			
Problem çözme	Gruplar arası	39,41	4	9,85	1,08	,364
	Grup içi	2671,50	294	9,08		
	Toplam	2710,92	298			
Şartlara ve çevreye uyum	Gruplar arası	482,78	4	120,69	2,93	,02*
	Grup içi	12077,51	294	41,08		
	Toplam	12560,30	298			
Strese dayanıklılık	Gruplar arası	168,12	4	42,03	1,59	,175
	Grup içi	7733,94	294	26,30		
	Toplam	7902,07	298			
Dürtü kontrol	Gruplar arası	290,30	4	72,57	4,31	,00**
	Grup içi	4947,30	294	16,82		
	Toplam	5237,61	298			
Stres yönetimi	Gruplar arası	806,23	4	201,55	3,57	,00**
	Grup içi	16574,21	294	56,37		
	Toplam	17380,44	298			
Mutluluk	Gruplar arası	410,78	4	102,69	5,33	,00**
	Grup içi	5654,73	294	19,23		
	Toplam	6065,52	298			
İyimserlik	Gruplar arası	40,16	4	10,04	1,31	,265
	Grup içi	2248,14	294	7,64		
	Toplam	2288,30	298			
Genel ruh hali	Gruplar arası	679,18	4	169,79	4,32	,00**
	Grup içi	11542,03	294	39,25		
	Toplam	12221,21	298			
* p< .05 **p< .01 ***p< .001						

Baba eğitim düzeyi açısından psikolojik danışman adaylarının duygusal zeka düzeylerine ilişkin elde edilen bulgular incelendiğinde, baba eğitim düzeyleri açısından psikolojik danışman adaylarının duygusal zeka düzeylerinin kendini gerçekleştirme ($F_{4-298}=3.08$), esneklik ($F_{4-298}=3.26$), gerçekçilik ($F_{4-298}=2.55$), dürtü kontrol ($F_{4-298}=4.31$) ve mutluluk ($F_{4-298}=5.33$) alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir.

Farkın kaynağını görmek için yapılan Tukey testi sonuçları incelendiğinde, farkın kendini gerçekleştirme alt boyutunda baba eğitim düzeyini ilkökul mezunu olarak belirten psikolojik danışman adayları ile baba eğitim düzeyini ortaokul mezunu olarak belirten adaylar arasında, esneklik alt boyutunda baba eğitim düzeyini

ilkokul mezunu olarak belirten adaylar ile baba eğitim düzeyini ortaokul mezunu olarak belirten adaylar arasında, gerçekçilik ve dürtü kontrol alt boyutlarında baba eğitim düzeyini ortaokul mezunu olarak belirtenler ile üniversite mezunu olarak belirten adaylar arasında, mutluluk alt boyutunda ise baba eğitim düzeyini ilkokul mezunu olarak belirten adaylar ile ortaokul ve lise mezunu olarak belirten adaylar arasında anlamlı düzeyde bir farklılaşmanın olduğu görülmüştür.

Baba eğitim düzeyine göre, duygusal zekanın kendini gerçekleştirme alt boyutunda baba eğitim düzeyini ilkokul ($\bar{X}=23.22$) olarak belirten psikolojik danışman adaylarının almış oldukları puan ortalamasının eğitim düzeyini ortaokul mezunu ($\bar{X}=24.81$) olarak belirten adaylara göre, yine benzer şekilde esneklik alt boyutunda baba eğitim düzeyini ilkokul mezunu ($\bar{X}=15.96$) olarak belirten psikolojik danışman adaylarının almış oldukları puan ortalamasının eğitim düzeyini ortaokul mezunu ($\bar{X}=17.78$) olarak belirten adaylara göre anlamlı düzeyde daha düşük, mutluluk alt boyutunda baba eğitim düzeyini ilkokul mezunu ($\bar{X}=26.29$) olarak belirten psikolojik danışman adaylarının almış oldukları puan ortalamasının baba eğitim düzeyini ortaokul ($\bar{X}=29.09$) ve lise ($\bar{X}=28.59$) olarak belirten adaylara göre anlamlı düzeyde daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gerçekçilik alt boyutunda baba eğitim düzeyini ortaokul mezunu ($\bar{X}=18.66$) olarak belirten adayların almış oldukları puan ortalamasının baba eğitim düzeyini üniversite mezunu ($\bar{X}=16.96$) olarak belirten öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek, dürtü kontrol alt boyutunda ise baba eğitim düzeyini ortaokul mezunu ($\bar{X}=20.73$) olarak belirten adayların almış oldukları puan ortalamasının baba eğitim düzeyini üniversite mezunu ($\bar{X}=17.77$) olarak belirten öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür.

Araştırmanın beşinci alt problemi; “Psikolojik Danışman adaylarının ailelerinin gelir düzeyleri, duygusal zeka alt boyutlarını anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?” şeklinde ifade edilmektedir.

Psikolojik danışman adaylarının duygusal zeka düzeylerinin ailelerinin gelir düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17
Psikolojik Danışman Adaylarının Ailelerinin Gelir Düzeyleri ve
Duygusal Zeka İlişkisi
Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Bağımsızlık	Gruplar arası	43,17	2	21,58	1,83	,162
	Grup içi	3492,18	296	11,79		
	Toplam	3535,35	298			
Kendini gerçekleştirme	Gruplar arası	28,29	2	14,14	1,29	,275
	Grup içi	3233,83	296	10,92		
	Toplam	3262,13	298			
Kararlılık	Gruplar arası	9,96	2	4,98	,251	,778
	Grup içi	5862,70	296	19,80		
	Toplam	5872,66	298			
Kendine saygı	Gruplar arası	48,69	2	24,34	1,85	,158
	Grup içi	3879,10	296	13,10		
	Toplam	3927,79	298			
Duygusal benlik bilinci	Gruplar arası	14,29	2	7,14	,492	,612
	Grup içi	4298,58	296	14,52		
	Toplam	4312,88	298			
Kişisel beceriler	Gruplar arası	478,05	2	239,02	1,15	,315
	Grup içi	61038,67	296	206,21		
	Toplam	61516,72	298			
Sosyal sorumluluk	Gruplar arası	67,85	2	33,93	3,47	,03*
	Grup içi	2887,48	296	9,75		
	Toplam	2955,34	298			
Kişilerarası ilişkiler	Gruplar arası	99,75	2	49,87	2,72	,067
	Grup içi	5414,38	296	18,29		
	Toplam	5514,14	298			
Empati	Gruplar arası	10,91	2	5,45	,648	,524
	Grup içi	2494,61	296	8,42		
	Toplam	2505,53	298			
Kişilerarası beceriler	Gruplar arası	362,17	2	181,08	3,06	,04*
	Grup içi	17504,47	296	59,13		
	Toplam	17866,64	298			
Esneklik	Gruplar arası	1,43	2	,719	,069	,933
	Grup içi	3091,55	296	10,44		
	Toplam	3092,99	298			
Gerçekçilik	Gruplar arası	2,80	2	1,40	,142	,868
	Grup içi	2914,25	296	9,84		
	Toplam	2917,05	298			
Problem çözme	Gruplar arası	60,05	2	30,02	3,35	,03*
	Grup içi	2650,87	296	8,95		
	Toplam	2710,92	298			

Şartlara ve çevreye uyum	Gruplar arası	29,52	2	14,76	,349	,706
	Grup içi	12530,77	296	42,33		
	Toplam	12560,30	298			
Strese dayanıklılık	Gruplar arası	8,17	2	4,08	,153	,858
	Grup içi	7893,89	296	26,66		
	Toplam	7902,07	298			
Dürtü kontrol	Gruplar arası	141,79	2	70,89	4,11	,01**
	Grup içi	5095,82	296	17,21		
	Toplam	5237,61	298			
Stres yönetimi	Gruplar arası	128,71	2	64,35	1,10	,333
	Grup içi	17251,72	296	58,28		
	Toplam	17380,44	298			
Mutluluk	Gruplar arası	161,78	2	80,89	4,05	,01**
	Grup içi	5903,74	296	19,94		
	Toplam	6065,52	298			
İyimserlik	Gruplar arası	16,20	2	8,10	1,05	,349
	Grup içi	2272,10	296	7,67		
	Toplam	2288,30	298			
Genel ruh hali	Gruplar arası	211,98	2	105,99	2,61	,075
	Grup içi	12009,23	296	40,57		
	Toplam	12221,21	298			
* p< .05 **p< .01 ***p< .001						

Psikolojik danışman adaylarının duygusal zeka ve ailelerinin gelir düzeylerine ilişkin elde edilen bulgular incelendiğinde, duygusal zekanın sosyal sorumluluk ($F_{2-298}=3.47$), problem çözme ($F_{2-298}=3.35$), dürtü kontrol ($F_{2-298}=4.12$) ve mutluluk ($F_{2-298}=4.06$) alt boyutlarında psikolojik danışman adayların ailelerinin gelir durumuna göre anlamlı düzeyde bir farklılaşmanın olduğu görülmektedir.

Farkın kaynağına bakmak amacıyla yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, gelir durumuna göre sosyal sorumluluk alt boyutunda ailelerinin gelir durumunu 1000'den az ile 1000-3000 aralığında belirten psikolojik danışman adayları arasında, problem çözme, dürtü kontrol alt boyutlarında gelir durumunu 1000-3000 aralığında belirtenler ile 3000'den çok olarak belirtenler arasında ve mutluluk alt boyutunda ise gelir durumunu 1000'den az ile 1000-3000 aralığında ve 3000'den çok olarak belirten psikolojik danışman adayları arasında anlamlı bir farkın olduğu görülmüştür.

Sosyal sorumluluk alt boyutunda gelir durumunu 1000'den az ($\bar{X}=22.47$) olarak belirten adayların almış oldukları puan ortalamasının 1000-3000 aralığında ($\bar{X}=23.77$) belirten adaylara göre anlamlı düzeyde daha düşük, problem çözme alt

boyutunda gelir durumunu 1000-3000 aralığında ($\bar{X}$ =20.15) belirtenlerin almış oldukları puan ortalamasının 3000’den çok olarak belirtenlere ($\bar{X}$ =19.05) göre, dürtü kontrol alt boyutunda gelir durumunu 1000-3000 aralığında ($\bar{X}$ =19.70) belirtenlerin almış oldukları puan ortalamasının 3000’den çok olarak belirtenlere ($\bar{X}$ =17.98) göre anlamlı düzeyde daha yüksek ve son olarak mutluluk alt boyutunda ise gelir durumunu 1000’den az olarak belirten ($\bar{X}$ =26.29) adayların almış oldukları puan ortalamasının gelir durumunu 1000-3000 aralığında ($\bar{X}$ =27.99) ve 3000’den çok ($\bar{X}$ =28.72) olarak belirten psikolojik danışman adaylarına göre anlamlı düzeyde daha düşük olduğu görülmüştür.

Araştırmanın altıncı alt problemi; “Psikolojik Danışman adaylarının algıladıkları ekonomik düzeyleri, duygusal zeka alt boyutlarını anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?” şeklinde ifade edilmektedir.

Psikolojik danışman adaylarının duygusal zeka düzeylerinin algıladıkları ekonomik düzeylerine ilişkin farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18
Psikolojik Danışman Adaylarının Algıladıkları Ekonomik Durumları İle
Duygusal Zeka İlişkisi
Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Bağımsızlık	Gruplar arası	73,55	3	24,51	2,08	,102
	Grup içi	3461,80	295	11,73		
	Toplam	3535,35	298			
Kendini gerçekleştirme	Gruplar arası	46,75	3	15,58	1,43	,234
	Grup içi	3215,38	295	10,90		
	Toplam	3262,13	298			
Kararlılık	Gruplar arası	117,60	3	39,20	2,00	,113
	Grup içi	5755,05	295	19,50		
	Toplam	5872,66	298			
Kendine saygı	Gruplar arası	42,84	3	14,28	1,08	,356
	Grup içi	3884,95	295	13,16		
	Toplam	3927,79	298			

Duygusal benlik bilinci	Gruplar arası	20,24	3	6,74	,464	,708
	Grup içi	4292,64	295	14,55		
	Toplam	4312,88	298			
Kişisel beceriler	Gruplar arası	728,23	3	242,74	1,17	,318
	Grup içi	60788,49	295	206,06		
	Toplam	61516,72	298			
Sosyal sorumluluk	Gruplar arası	6,50	3	2,16	,217	,885
	Grup içi	2948,83	295	9,99		
	Toplam	2955,34	298			
Kişilerarası ilişkiler	Gruplar arası	81,54	3	27,18	1,47	,221
	Grup içi	5432,59	295	18,41		
	Toplam	5514,14	298			
Empati	Gruplar arası	30,38	3	10,12	1,20	,307
	Grup içi	2475,14	295	8,39		
	Toplam	2505,53	298			
Kişilerarası beceriler	Gruplar arası	44,90	3	14,96	,248	,863
	Grup içi	17821,74	295	60,41		
	Toplam	17866,64	298			
Esneklik	Gruplar arası	65,40	3	21,80	2,12	,097
	Grup içi	3027,58	295	10,26		
	Toplam	3092,99	298			
Gerçekçilik	Gruplar arası	33,12	3	11,04	1,13	,337
	Grup içi	2883,92	295	9,77		
	Toplam	2917,05	298			
Problem çözme	Gruplar arası	15,14	3	5,04	,552	,647
	Grup içi	2695,78	295	9,13		
	Toplam	2710,92	298			
Şartlara ve çevreye uyum	Gruplar arası	278,56	3	92,85	2,23	,085
	Grup içi	12281,74	295	41,63		
	Toplam	12560,30	298			
Strese dayanıklılık	Gruplar arası	191,15	3	63,71	2,43	,065
	Grup içi	7710,92	295	26,13		
	Toplam	7902,07	298			
Dürtü kontrol	Gruplar arası	50,79	3	16,93	,963	,410
	Grup içi	5186,81	295	17,58		
	Toplam	5237,61	298			
Stres yönetimi	Gruplar arası	131,09	3	43,70	,747	,525
	Grup içi	17249,35	295	58,47		
	Toplam	17380,44	298			

Mutluluk	Gruplar arası	169,64	3	56,54	2,82	,039
	Grup içi	5895,88	295	19,98		
	Toplam	6065,52	298			
İyimserlik	Gruplar arası	31,23	3	10,41	1,36	,255
	Grup içi	2257,07	295	7,65		
	Toplam	2288,30	298			
Genel ruh hali	Gruplar arası	333,39	3	111,13	2,75	,043
	Grup içi	11887,82	295	40,29		
	Toplam	12221,21	298			
* p< .05 **p< .01 ***p< .001						

Psikolojik danışman adaylarının algılamış oldukları ekonomik düzeyleri açısından duygusal zekaya ilişkin elde edilen bulgular, duygusal zekanın mutluluk ($F_{3-298}=2.82$) alt boyutunun psikolojik danışmanlık adaylarının algılamış oldukları ekonomik düzeye göre anlamlı şekilde farklılaştığını göstermektedir.

Farkın kaynağını görmek için yapılan Tukey testi sonuçları incelendiğinde, farkın mutluluk alt boyutunda ailesinin ekonomik düzeyini düşük algılayan psikolojik danışman adayları ile ailesinin ekonomik düzeyini orta olarak algılayan adaylar arasında olduğu görülmektedir.

Algılanan ekonomik düzeye göre mutluluk alt boyutunda ailesinin ekonomik düzeyini düşük ($\bar{X}=27.70$) algılayan psikolojik danışman adaylarının almış oldukları puan ortalamasının orta ($\bar{X}=31.36$) düzeyde algılayan adaylara göre anlamlı düzeyde daha düşük olduğu görülmektedir.

Psikolojik danışman adaylarının sosyo-demografik özelliklerinin duygusal zeka alt boyutlarını yordayıp yordamadığını, yorduyorsa ne derece yordadığı sonucuna ulaşmak için yapılan Çoklu Regresyon Analiz sonuçları Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19
Psikolojik Danışman Adaylarının Duygusal Zeka Düzeyleri ve
Sosyo-demografik Değişkenlere İlişkin Çoklu Regresyon Analiz Sonuçları

	B	Standart Hata	β	t	p
Sabit	356,19	48,56		7,33	,000***
Cinsiyet	-5,21	4,24	-,076	-1,22	,221
Sınıf düzeyi	4,46	3,53	,107	1,26	,207
Anne eğitim düzeyi	1,13	2,16	,040	,522	,602
Baba eğitim düzeyi	-,388	2,28	-,013	-,170	,865
Gelir düzeyi	3,20	4,40	,056	,728	,467
Algılanan ekon. düzey	-,584	5,06	-,008	-,115	,908
R= .125 R²= .026 *p< .05 **p< .01 ***p< .001					

Sosyo-demografik değişkenlerin psikolojik danışman adaylarının duygusal zeka düzeylerini yordamasına ilişkin yapılan çoklu regresyon analiz sonuçları, cinsiyet, sınıf düzeyi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, gelir düzeyi ve algılanan ekonomik düzey değişkenlerinin duygusal zekanın yaklaşık toplam varyansın % 3'ünü ($R = .125$, $R^2 = .026$, $p < .05$) açıkladığı görülmektedir. Yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, ailelerin gelir düzeyi ve algılanan ekonomik düzey değişkenlerinin psikolojik danışman adaylarının duygusal zeka düzeylerinin önemli yordayıcıları olmadığı görülmektedir.

Psikolojik danışman adaylarının duygusal zeka düzeylerine ilişkin betimleyici istatistik sonuçları Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 20
Psikolojik Danışman Adaylarının Duygusal Zeka Düzeylerine İlişkin
Betimleyici İstatistikler

	N	Minimum	Maksimum	$\bar{x}$	Ss
Kişisel beceriler	300	48,00	137,00	109,49	14,34
Kişilerarası beceriler	300	29,00	108,00	72,48	7,74
Şartlara ve çevreye uyum	300	32,00	70,00	54,19	6,49
Stres yönetimi	300	19,00	58,00	40,33	7,63
Genel ruh hali	300	19,00	55,00	43,38	6,39

Psikolojik danışman adaylarının duygusal zeka düzeylerine ilişkin betimleyici istatistikler incelendiğinde psikolojik danışman adaylarının kişisel farkındalık alt ölçeğinde $\bar{x} = 109.49$, kişilerarası ilişkiler alt ölçeğinde $\bar{x} = 72.48$, şartlara ve çevreye uyum alt ölçeğinde $\bar{x} = 54.19$, stres yönetimi alt ölçeğinde $\bar{x} = 40.33$ ve genel ruh hali alt ölçeğinde $\bar{x} = 43.38$ puan ortalamasına sahip oldukları görülmektedir. Psikolojik danışman adayları en yüksek puan ortalamasına kişisel beceriler alt ölçeğinde sahipken, en düşük puan ortalamasına stres yönetimi alt ölçeğinde sahip oldukları görülmektedir.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulguların ışığında sonuçlar verilmekte, tartışılmakta ve konuya ilişkin öneriler sunulmaktadır.

5.1.Sonuçlar ve Tartışma

5.1.1. Psikolojik Danışman Adaylarının Duygusal Zeka Düzeylerine İlişkin Betimleyici Sonuçlar

Araştırmaya katılan psikolojik danışman adaylarının Bar-On Duygusal Zeka Ölçeği'nden aldıkları puanlar sonucunda kişisel beceriler, kişilerarası beceriler, uyumluluk, stres yönetimi ve genel ruh hali ana boyutlarından en yüksek puanı kişisel beceriler boyutunda aldıkları ortaya çıkmıştır.

Goleman (1999), neredeyse bütün meslek alanlarında mükemmelliğe ulaşmada duygusal zekanın çok önemli bir rol oynadığına işaret etmektedir. Bu meslek alanlarının en önemlilerinden biri olan psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinde de duygusal zekanın geliştirilmesi önemli bir gerekliliktir. Psikolojik danışmanın, danışma sürecindeki etkililiğinde ve veriminde sahip olduğu kişisel beceriler yani kendi duygularının farkına varma ve onları anlama yetisi, kendine güven ve özsaygı, kişinin potansiyel kapasitesinin farkına varma yetisi, kendi düşünce ve hareketlerinde eylemlerini kontrol etme, duygusal olarak bağımsız olma yetisi önemli rol oynamaktadır. Kuşkusuz, psikolojik danışmanın verdiği hizmetlerin yeterliliği, onun niteliği ile paralel olacaktır. İyi bir psikolojik danışmanın sahip olması gereken niteliklerin arasında ise bu kişisel becerilere sahibi olması gelmektedir (Kuzgun, 1999). Psikolojik danışman adaylarının duygusal zeka alt boyutlarından biri olan kişisel beceriler alt boyutunda yüksek puan alması mesleki açıdan umut verici olarak nitelendirilebilir.

Araştırma sonuçlarına göre psikolojik danışman adaylarının en düşük puan ortalamasına sahip olduğu duygusal zeka alt boyutu ise stres yönetimi alt boyutu olmuştur. Stres yönetiminde iki önemli yeti vardır. Bunlardan ilki strese dayanıklılıktır. Bu, kötü olaylara karşı dayanma ve gergin durumlarda dağılmadan, etkin ve olumlu bir şekilde stresle baş etme yetisini içerir. Diğeri ise dürtü kontrolüdür. Bir dürtüye karşı koyma ya da onu erteleme ve duygularını kontrol etme yetisini gerektirir (Bar-On, 2000).

Stresin temelinde insanların algılamaları ve değerlendirmeleri yatar. Bireylerin olayları anlamlandırışı, değerlendirişi ve yönlendirişi stresi azaltma veya çoğaltmada temel faktördür. Örneğin aynı fiziksel ve sosyal ortamda bazı kişiler son derece gergin ve stresli, bazıları ise daha rahat ve mutlu olabilirler. Aynı zamanda sosyal destek, ailenin tutumu, geleceğe yönelik düşünceler, ekonomik düzey gibi değişkenler de stres düzeyini ve stresle başa çıkma stratejilerini etkileyen faktörlerdir (Cüceloğlu, 1991). İşlerine ve sosyal hayata daha aktif katılanlar, yaptıkları işten ve katıldıkları sosyal aktivitelerden zevk alanlar, gelecekle ilgili olumlu beklenti içinde olanlar, yakın çevreleriyle olumlu duygusal ilişki içinde bulunan bireyler strese daha dayanıklı olmakta ve etkili olarak stresle başa çıkabilmektedirler (Baltaş ve Baltaş, 1996). Ancak yaşanan uyum sorunları, akademik sorunlar, gelecek kaygısı, sosyal ilişkilerinde yaşadıkları sorunlar psikolojik danışman adaylarının stresle başa çıkma yetilerini olumsuz yönde etkilemiş olabileceği düşüncesini oluşturmuştur.

5.1.2. Psikolojik Danışman Adaylarının Duygusal Zeka Düzeyleri ve Cinsiyetleri Arasındaki İlişki

Psikolojik danışman adaylarının duygusal zeka düzeyleri ve cinsiyet arasındaki ilişkiyi ortaya koyan sonuçlara göre, duygusal zekanın bağımsızlık, duygusal benlik bilinci, sosyal sorumluluk, kişiler arası ilişkiler ve iyimserlik alt boyutlarıyla cinsiyet arasında anlamlı düzeyde farklılaşmanın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu alt boyutların hepsinde kız öğrenciler erkek öğrencilere göre daha fazla puan ortalamasına sahip olmuşlardır. Bu sonuçlar doğrultusunda kız öğrencilerin duygusal olarak bağımsız olma, kendi duygularını fark etme ve anlama, duygusal yakınlık olarak nitelendirilen karşılıklı memnuniyete dayalı ilişkiler kurma ve sürdürme, kendini sosyal grubun işbirlikçi, yardımcı ve yapıcı bir parçası olarak

ispat etme, bardağın dolu tarafını görme ve bir güçlkle karşılaştığında dahi olumlu tutumunu sürdürme yetilerine erkek öğrencilere göre daha fazla sahip olduklarını söylemek mümkündür.

Austin ve diğ.'nin (2005), tıp fakültesi I. sınıf öğrencilerinin duygusal zeka ve empatik becerilerini belirlemeye çalıştıkları araştırmada kız öğrencilerin duygusal zekalarının erkek öğrencilere oranla anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirtilmiştir. Yüksel'in (2006) duygusal zeka ve performans arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yaptığı araştırmasında duygusal zekanın stres yönetimi, şartlara ve çevreye uyum, kişilerarası ilişkiler alt boyutlarında bayan çalışanların erkek çalışanlara göre daha yüksek puanlar aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Goleman (2000) ve Yeşilyaprak (2001)'a göre araştırma bulguları kadınların erkeklere göre ortalama olarak kendi duygularından daha haberdar olduğunu, daha fazla empati gösterdiğini ve kişiler arası ilişkilerde daha becerikli olduğunu ortaya koymaktadır. Erkeklerin ise, kendinden daha emin ve iyimser, daha kolay uyum sağlayan ve stresle başa çıkmada daha başarılı olduğu sonuçları elde edilen diğer sonuçlar olmuştur. Titrek (2004) tarafından yapılan çalışmada öğretim üyelerinin duygusal zekâ yeterliklerini kullanma düzeyleri açısından cinsiyete göre duygusal zekâ boyutlarından öz bilinç ve empati boyutlarında kadın öğretim üyeleri lehine anlamlı fark bulunmuştur. Ergin (2000)'nin, üniversite öğrencilerinin duygusal zeka becerilerini cinsiyet değişkeni açısından incelediği araştırmanın sonucunda duyguları yönetme ve kendini motive etme erkeklerde yüksek, empati ise kızlarda yüksek bulunmuştur. İşmen'in (2001), lisans ve tezsiz yüksek lisans öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmanın sonucunda kız öğrencilerin üç boyutta erkek öğrencilerden daha fazla puan almalarına rağmen duygusal zekanın cinsiyete göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Özerbaş (2004) ve Güler (2006) yaptığı araştırmalarda cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Baltaş (2006), yaptığı araştırmasında aile ve iş ilişkilerinde kadınların, diğerlerini anlama ve ilişki yönetiminde erkeklerden daha başarılı olduklarını, duygusal zeka düzeylerinde ise kadınlarla erkeklerin genel olarak aynı puan ortalamalarına sahip oldukları sonucunu elde etmiştir. Bu sonuçlara göre duygusal zekâ düzeyinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermemesinin, örneklem grubuna göre değiştiği söylenebilir.

5.1.3. Psikolojik Danışman Adaylarının Duygusal Zeka Düzeyleri ve Sınıf Düzeyleri Arasındaki İlişki

Araştırmada psikolojik danışman adaylarının duygusal zeka düzeylerinin sınıf düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişki yapılan analiz sonuçlarına göre, duygusal zekanın alt boyutlarından sosyal sorumluluk ve strese dayanıklılığın sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu farkın her iki alt boyutta da ikinci ve dördüncü sınıflar arasında olduğu görülmüştür. Dördüncü sınıfta öğrenim gören psikolojik danışman adaylarının ikinci sınıfta öğrenim gören psikolojik danışman adaylarına göre sosyal sorumluluk ve strese dayanıklılık alt boyutlarında daha yüksek puan ortalamalarına sahip olduğu sonucu elde edilmiştir.

Duygusal zekanın sosyal sorumluluk alt boyutu kişinin sahip olduğu yetenekleri, içinde bulunduğu gruba katkıda bulunmak için kullanması özelliğini içermektedir. Kendini bir sosyal grupla özdeşleştirme, diğerleriyle iş birliği yapma ve çalışma, herhangi bir sosyal ortamda katılımcı paylaşımcı bir tutum sergileme yeteneğidir. Strese dayanıklılık alt boyutu ise, kişinin stresli ve üzücü durumlarda sakin kalabilme, umutsuzluğa kapılmadan bu durumların üstesinden gelebilme becerilerini içerir (Bar-On ve diğ., 2000; Bar-On, 2006; Deniz ve Yılmaz, 2006). Araştırma sonuçlarına göre psikolojik danışman adaylarının sınıf düzeyleri arttıkça bu becerilere daha çok sahip olduklarını söylemek mümkündür.

Yılmaz ve Şahin (2004)'nin okul öncesi öğretmen adaylarının duygusal zeka düzeylerini çeşitli değişkenlere göre incelediği araştırmalarında öğrencilerin duygusal zeka düzeylerinin sınıf düzeylerine göre farklılaştığı sonucuna ulaşmışlardır. Araştırmada 1. ve 4. sınıf öğrencileri, 2. ve 4. sınıf öğrencileri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Ünsar ve diğ. (2009)'nin Edirne Sağlık Yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerin duygusal zeka düzeylerini inceledikleri araştırmada, duygusal zeka puan ortalamalarının en düşük 3. sınıfta, en yüksek ortalamanın ise 4. sınıfta olduğu görülmüştür. Aynı çalışmada duygusal zeka alt boyutlarındaki ortalamaların sınıflara göre dağılımı incelendiğinde; duyguların farkında olma, duygularını kontrol etme, kendini motive etme, empati ve sosyal beceriler alt boyutlarındaki ortalamalarının ve toplam puan ortalamalarının 3. sınıf öğrencilerinde diğer sınıflardaki öğrencilere göre anlamlı düzeyde düştüğü, 4. sınıfta

ise ortalamaların tekrar yükseldiği belirlenmiştir. Tutuk ve diğ. (2002)'nin yaptığı bir çalışmada ise hemşirelik bölümü öğrencilerinin duygusal zekanın alt boyutlarından biri olan empatik eğilim puan ortalamalarının 3. ve 4. sınıfta en yüksek olduğu ve sınıflar yükseldikçe empatik eğilimin arttığı belirtilmiştir. Bu araştırmanın sonuçları yapılan diğer araştırmaların sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

Sınıf düzeyinin artmasıyla birlikte lisans programlarının içeriği mesleki bilgi ve beceriler ile duygusal becerileri arttırmaya yönelik olarak yoğunlaşmaktadır. Duygusal zeka becerilerini geliştirmeye yönelik derslerin özellikle 3. ve 4. Sınıfta verilmeye başlanması ve öğrencilerin bu konuda daha donanımlı hale gelmeye başlaması duygusal zeka düzeyinin sınıf düzeyi ile birlikte artmasına neden olduğunu söylemek mümkündür. Aynı zamanda duygusal zekanın artan yaşla, kazanılan deneyimlerle, öğrenilenlerle gelişebildiği gerçeğinden (Mayer, 2001 ve Goleman, 2006) yola çıkacak olursak, bu araştırmanın sonuçları doğrultusunda sosyal sorumluluk ve strese dayanıklılık duygusal zeka alt boyutlarından alınan puan ortalamaları ile sınıf düzeyleri arasında olumlu yönde anlamlı ilişki olduğu sonucunun elde edilmesinin muhtemel olduğu düşünülmektedir. Ancak, sınıf düzeyi ile diğer duygusal zeka alt boyutları arasında anlamlı bir ilişkinin ortaya çıkmaması, sınıf düzeyinin bu alt boyutlar üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı sonucuna bizi götürmez. Çünkü yapılan bu çalışmada her sınıf düzeyinde farklı öğrencilere ölçek uygulanmıştır. Sınıf düzeyinin duygusal zeka üzerindeki asıl etkisini ölçebilmek için, ölçeği aynı öğrencilere her sınıf düzeyinin sonunda (birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıflarda) tekrar uygulayarak değerlendirmek daha doğru bir yöntem olacaktır.

5.1.4. Psikolojik Danışman Adaylarının Duygusal Zeka Düzeyleri ve Anne Eğitim Düzeyleri Arasındaki

Psikolojik danışman adaylarının duygusal zeka düzeyleri ile anne eğitim düzeyleri arasındaki ilişkiye yönelik elde edilen bulgular incelendiğinde, duygusal zekanın kendini gerçekleştirme, sosyal sorumluluk, gerçekçilik, dürtü kontrol ve mutluluk alt boyutlarında, psikolojik danışman adaylarının annelerinin eğitim düzeylerine göre anlamlı düzeyde bir farklılaşmanın olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Farkın kaynağını görmek için yapılan analizler sonucunda kendini gerçekleştirme alt boyutunda anne eğitim düzeyini okuryazar değil olarak belirtenlerin puan ortalamaları, anne eğitim düzeyini ortaokul mezunu olarak belirtenlere göre anlamlı düzeyde daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal sorumluluk alt boyutunda anne eğitim düzeyini ilkokul mezunu olarak belirtenlerin puan ortalamaları, anne eğitim düzeyini ortaokul mezunu olarak belirtenlere göre anlamlı düzeyde daha düşük bulunmuştur. Mutluluk alt boyutunda anne eğitim düzeyini ilkokul mezunu olarak belirten psikolojik danışman adaylarının, anne eğitim düzeyini ortaokul mezunu olarak belirten psikolojik danışman adaylarına göre anlamlı düzeyde daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gerçekçilik alt boyutunda anne eğitim düzeyini ortaokul mezunu olarak belirten psikolojik danışman adaylarının puan ortalamaları, anne eğitim düzeyini lise mezunu olarak belirtenlere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dürtü kontrol alt boyutunda ise anne eğitim düzeyini ortaokul mezunu olarak belirtenlerin puan ortalamaları, anne eğitim düzeyini üniversite mezunu olarak belirtenlere göre anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.

Kendini gerçekleştirme, sosyal sorumluluk ve mutluluk duygusal zeka alt boyutlarında anne eğitim düzeyi daha yüksek olan psikolojik danışman adaylarının bu alt boyutlardan daha yüksek puanlar aldıkları; gerçekçilik ve dürtü kontrol duygusal zeka alt boyutlarında ise anne eğitim düzeyi daha düşük olan psikolojik danışman adaylarının bu alt boyutlardan daha yüksek puanlar aldıkları elde edilen sonuçlardan biridir.

Özellikle kendini gerçekleştirme, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinde ulaşılması istenen önemli hedeflerden biridir. Psikolojik danışman eğitimi programı içeriği öğrencilerin hem mesleki hem kişisel gelişimlerini desteklemek üzere oluşturulmuştur. Elde edilen sonuçlar, aldıkları eğitimin bir yansıması olarak değerlendirebilir. Bunun yanı sıra katılımcıların özellikleri dikkate alındığında 300 psikolojik danışman adayının 31'inin (% 10,3) annesinin üniversite mezunu olduğu, 152'sinin (%50'sinin) annesinin ilkokul mezunu olduğu, sonuç olarak yaklaşık %90'ının annesinin eğitim düzeyinin düşük olduğu bilinmektedir. Bu kadar açık bir fark bulunmakta iken, anne eğitim düzeyi arttıkça psikolojik danışman

adaylarının kendini gerçekleştirme, sosyal sorumluluk ve mutluluk düzeylerinin arttığı anlaşılmaktadır. Bu sonuç sınıf düzeyinin yarattığı sonuç ile paralel olarak da ele alınabilir. Bu durumda psikolojik danışma ve rehberlik eğitiminin öğrencilerin duygusal zeka gelişimlerine olumlu yönde katkı sağladığı söylenebilir.

Yılmaz ve Şahin (2004)'nin okul öncesi öğretmen adaylarının duygusal zeka düzeylerini çeşitli değişkenlere göre incelediği araştırmalarında öğretmen adaylarının annelerinin eğitim düzeyleri ile duygusal zeka düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı araştırmada duygusal zeka düzeylerine göre anneleri okur-yazar, ilkokul ve ortaokul mezunu olan öğrencilerle anneleri üniversite ve üstü eğitim alan öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Anneleri üniversite ve üstü eğitim alan öğrencilerin Duygusal zeka düzeylerinin daha düşük olduğu belirlenmiştir. İşmen (2004) ve Harrod ve Scheer (2005)'nin çalışmalarında ise anne ve baba eğitim düzeyinin arttıkça duygusal zeka puan ortalamalarının da anlamlı düzeyde arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan bu ve diğer çalışmalarda farklı sonuçların ortaya çıkması duygusal zeka gelişiminin belirli bir eğitim düzeyiyle sınırlı kalmaması ve daha birçok farklı değişkenin duygusal zeka gelişimi üzerindeki etkisi olabilir.

5.1.5. Psikolojik Danışman Adaylarının Duygusal Zeka Düzeyleri ve Baba Eğitim Düzeyleri Arasındaki İlişki

Psikolojik danışman adaylarının duygusal zeka düzeyleri ile baba eğitim düzeyleri arasındaki ilişkiye yönelik elde edilen bulgular incelendiğinde, duygusal zekanın kendini gerçekleştirme, esneklik, gerçekçilik, dürtü kontrol ve mutluluk alt boyutlarının, psikolojik danışman adaylarının babalarının eğitim düzeylerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır.

Farkın kaynağını görmek için yapılan analizler sonucunda, kendini gerçekleştirme alt boyutunda babaları ilkokul mezunu olan psikolojik danışman adaylarının puan ortalamalarının ortaokul mezunu olanlara göre anlamlı düzeyde daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Esneklik alt boyutunda baba eğitim düzeyi ilkokul mezunu olanların puan ortalamaları ortaokul mezunu olanlara göre anlamlı düzeyde daha düşük bulunmuştur. Gerçekçilik alt boyutunda baba eğitim düzeyi

ortaokul mezunu olan psikolojik danışman adaylarının puan ortalamaları baba eğitim düzeyi üniversite mezunu olan psikolojik danışman adaylarına göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir. Dürtü kontrol alt boyutunda baba eğitim düzeyi ortaokul mezunu olanların puan ortalamaları baba eğitim düzeyi üniversite olanlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Son olarak mutluluk alt boyutunda ise baba eğitim düzeyi ilkokul mezunu olan psikolojik danışman adaylarının puan ortalamaları baba eğitim düzeyi ortaokul ve lise mezunu olan psikolojik danışman adaylarına göre anlamlı düzeyde daha düşük bulunmuştur.

Bu sonuçlara göre; kendini gerçekleştirme, esneklik ve mutluluk duygusal zeka alt boyutlarında baba eğitim düzeyi daha düşük olan psikolojik danışman adaylarının bu alt boyutlardan daha düşük puanlar aldıkları; gerçekçilik ve dürtü kontrol duygusal zeka alt boyutlarında ise baba eğitim düzeyi daha yüksek olan psikolojik danışman adaylarının bu alt boyutlardan daha düşük puanlar aldıkları görülmektedir.

Kendini gerçekleştirme, bireyin potansiyelinin farkında olması, kişisel amaçlara ulaşmak için çabalaması ve kendi potansiyelini gerçekleştirerek hem iş hem de özel yaşamında gösterdiği başarıdan memnun olması yeteneğidir. Esneklik becerisine sahip bireyler farklı fikir ve düşüncelere açıktırlar ve gerektiğinde fikirlerini değiştirebilme yetisine sahiptirler. Mutluluk ise bireyin genel olarak yaşamdan ve kendi hayatından memnun ve tatminkar olması, kendini ve başkalarını olduğu gibi kabul etme ve yaşam etkinliklerinin tadını çıkartma becerisidir (Goleman, 2006; Deniz ve Yılmaz, 2006). Duygusal zeka eğitiminin verilmeye başlandığı ilk ortam olan aile ortamında bireylerin bahsedilen bu becerileri kazanmasında kuşkusuz bireyin anne ve babasıyla kurduğu iletişimin niteliği oldukça önemlidir. Babanın almış olduğu eğitimle, çocuğuna karşı sergilemiş olduğu tutum ve davranışlarında daha yapıcı, demokratik, anlayışlı ve hoşgörülü olması ve çocuğun duygusal zeka gelişimini olumlu yönde etkilemesi beklenebilir bir durumdur.

Baba eğitim düzeyi ile duygusal zeka arasındaki ilişkilerin incelendiği araştırmalarda duygusal zeka ile baba eğitim düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmış ve babası üniversite mezunu olan öğrencilerin duygusal

zeka puanları daha yüksek bulunmuştur (Harrod ve Scheer 2005; Yılmaz ve Şahin 2004; Yılmaz 2007). Özdemir (2009), ergenlik döneminde benlik kurgusu gelişimini ana-babanın çocuk yetiştirme stilleri açısından incelediği araştırmasında, ergenlerin babaları için bildirdikleri kabul ve ilgi düzeyinin babalarının eğitim düzeylerine göre farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışma sonucu elde edilen bulguların, yapılan diğer çalışmaların bulgularıyla kısmen paralellik gösterdiği söylenebilir.

5.1.6. Psikolojik Danışman Adaylarının Duygusal Zeka Düzeyleri ve Ailelerinin Gelir Düzeyleri Arasındaki İlişki

Bu araştırmada psikolojik danışman adaylarının duygusal zeka düzeyleri ile ailelerinin gelir düzeylerine ilişkin elde edilen bulgulara göre duygusal zekanın sosyal sorumluluk, problem çözme, dürtü kontrol ve mutluluk alt boyutlarında psikolojik danışman adaylarının ailelerinin gelir durumlarına göre anlamlı düzeyde bir farklılaşmanın olduğu sonucu elde edilmiştir. Sosyal sorumluluk duygusal zeka alt boyutunda gelir düzeyi 1000'den az olan psikolojik danışman adaylarının puan ortalamaları, gelir düzeyi 1000-3000 arası olan psikolojik danışman adaylarına göre anlamlı düzeyde daha düşüktür. Problem çözme duygusal zeka alt boyutunda gelir düzeyi 1000-3000 olan psikolojik danışman adaylarının puan ortalamaları, gelir düzeyi 3000'den çok olan psikolojik danışman adaylarına göre anlamlı düzeyde daha yüksektir. Dürtü kontrol duygusal zeka alt boyutunda gelir düzeyi 1000-3000 olan psikolojik danışman adaylarının puan ortalamaları, gelir düzeyi 3000'den çok olan psikolojik danışman adaylarına göre anlamlı düzeyde daha yüksektir. Mutluluk duygusal zeka alt boyutunda ise gelir düzeyi 1000'den az olan psikolojik danışman adaylarının puan ortalamaları, gelir düzeyi 1000-3000 ve 3000'den çok olan psikolojik danışman adaylarına göre anlamlı düzeyde daha düşüktür. Yapılan korelasyon analizi sonuçlarına bakıldığında sosyal sorumluluk ve mutluluk alt boyutları ile psikolojik danışman adaylarının gelir düzeyleri pozitif yönde anlamlı bir ilişki içerisindeyken; problem çözme ve dürtü kontrol duygusal zeka alt boyutları ile psikolojik danışman adaylarının gelir düzeyleri arasında negatif yönde bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir.

Anne-baba eğitim düzeyi ve ailenin gelir düzeyi ile duygusal zekanın mutluluk alt boyutundan alınan puan ortalamaları arasında pozitif yönde anlamlı bir

ilişki olduğu araştırmadan elde edilen sonuçlardan birisi olmuştur. Belli bir sosyo-ekonomik düzeyde bulunan bireylerin sahip oldukları ortak özelliklerin arasında çocuk yetiştirme biçimleri bulunmaktadır. Örneğin alt sosyo-ekonomik düzeyden anne babalar çocuklarına daha katı bir eğitim uygulamakta, eğitimde daha çok cezaya, özellikle fiziksel cezaya başvurmakta (Elder, 1965), çocukları ile daha az sözel etkileşimde bulunmaktadırlar. Buna karşılık orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyden olan anne babalar daha çok ödül vererek, sevgiden yoksun bırakarak ya da mantıki gerekçelerini açıklayarak istedik davranışları geliştirme yolunu tercih etmektedir (Liebert ve diğ. 1977; Akt. Kuzgun, 1988). Bu aile ortamı içinde bireyin genel olarak yaşamından memnun olması, kendini ve başkalarını olduğu gibi kabul etmesi özelliklerini kapsayan mutluluk alt boyutundan yüksek puan, dürtü kontrol boyutundan ise düşük puanlar alması olası bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle günümüzde okullarda yaşanan şiddet olaylarının, çocuk ve gençlerde suçluluk oranlarının artmasının altında ailenin sosyo ekonomik düzeylerinin etkisinin olabileceğini söylemek mümkündür. Bu yüzden çocukların ve gençlerin zamanlarının büyük bir kısmını geçirdikleri okullarda öfke yönetimi, dürtü kontrolü gibi eğitimlerin verilmesinin ülkemizdeki şiddet olaylarının önüne geçilmesi bakımından oldukça önemli olduğu düşünülmektedir.

Harrod ve Scheer (2005), gençlerin duygusal zekaları ile demografik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmalarında, duygusal zekanın ailenin geliri ile pozitif yönde ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Yılmaz ve Özkan (2011)'ın hemşirelik öğrencilerinin duygusal zeka düzeylerini bazı değişkenler açısından inceledikleri araştırmalarında, gelir düzeyi düşük aileye sahip olan öğrencilerin kişiler arası beceri puan ortalamasının daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir. Yapılan bu araştırmaların sonuçları bu araştırmada elde edilen bulgularla farklılık göstermektedir.

5.1.7. Psikolojik Danışman Adaylarının Duygusal Zeka Düzeyleri ve Algıladıkları Ekonomik Düzeyleri Arasındaki İlişki

Araştırmada psikolojik danışman adaylarının mutluluk alt boyutundan aldıkları puan ortalamalarının algıladıkları ekonomik düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı sonucu elde edilmiştir.

Farkın kaynağını görmek için yapılan analizler incelendiğinde, mutluluk alt boyutunda ailesinin ekonomik düzeyini düşük algılayan psikolojik danışman adayları ile ailesinin ekonomik düzeyini orta olarak algılayan psikolojik danışman adayları arasında olduğu görülmektedir. Mutluluk alt boyutunda ailesinin ekonomik durumunu orta olarak algılayanların, düşük olarak algılayanlara göre daha yüksek puan ortalamalarına sahip oldukları sonucu elde edilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre, ailesinin ekonomik durumu orta olarak algılayan psikolojik danışman adaylarının, düşük olarak algılayan psikolojik danışman adaylarına göre, genel olarak yaşamdan ve kendi hayatından memnun ve tatminkar olduğunu, başkalarını olduğu gibi kabul etme ve yaşam etkinliklerinin tadını çıkarma becerilerinin daha gelişmiş olduğunu (Goleman ve diğ., 2000; Goleman, 2006) söylemek mümkündür. Bir başka açıdan bakıldığında algılanan ekonomik durumu orta ve yüksek olan ailelerin çocuklarının bilişsel ve duygusal gelişimlerini olumlu yönde etkileyerek, yeterli aile ve çevresel ortamları oluşturabildikleri şeklinde düşünülebilir.

Koçak ve İçmenoğlu (2012)'nin üstün yetenekli öğrencilerin duygusal zeka ve yaratıcılık düzeylerinin yaşam doyumlarını yordayıcı rolünü araştırdıkları araştırmalarında, iyimserlik ve duyguların ifadesi alt boyutundan alınan puanlar ile algılanan ekonomik durum arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Üst gelir grubunda yer alan öğrencilerin iyimserlik ve duyguların ifadesi alt ölçeklerinden aldıkları puanların, alt gelir grubu öğrencilerin puanından daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu sonuçlar, bu araştırmanın sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

5.1.8. Psikolojik Danışman Adaylarının Duygusal Zeka Düzeyleri ve Düşünme Stilleri Arasındaki İlişki

Psikolojik danışman adaylarının duygusal zeka düzeyleri ve düşünme stilleri arasındaki ilişkiye dair elde edilen sonuçlar incelendiğinde, duygusal zekanın kişisel beceriler alt boyutu ile düşünme stillerinin özerk düşünme, yargılayıcı düşünme, aşamalı düşünme, eş değerci düşünme, ayrıntıcı düşünme, içe dönük düşünme, dışa

dönük düşünme ve yenilikçi düşünme arasında pozitif yönde; gelenekçi düşünme ve bütüncül düşünme arasında negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir.

Gelenekçi düşünme stilini tercih eden bireyler, işleri denenmiş doğru yöntemlerle yapmayı ve gelenekleri izlemeyi tercih ederler. Yeni fikirlere, yöntemlere katı bir tutumla yaklaşırlar. Özerk düşünenler ise işleri kendi yöntemleriyle üretmeyi, oluşturmayı ve yapmayı severler. Yargılayıcı ve yenilikçi düşünenler benzer şekilde koşulsuz kabulden ziyade başkalarını değerlendirmeyi, yargılamayı, işleri yeni yöntemlerle ya da kendi yöntemleriyle yapmayı tercih ederler (Sternberg, 1997). Kişisel beceriler duygusal zeka alt boyutu ise, kendine güvenme, kendini gerçekleştirme isteğine sahip olma ve bağımsızlık gibi yetileri içerir (Bar-On, 2006). Bu boyuttan yüksek puan alan bireylerin gelenekçi düşünenlerin aksine kendi duygu ve düşüncelerine daha çok güvendiğini ve kendi yöntemlerini daha çok tercih ettiklerini, yeniliklere açık olduğunu ve daha fazla özgüvene sahip olduklarını söylemek mümkündür. Kişisel beceriler duygusal zeka alt boyutu ile özerk düşünme, yargılayıcı ve gelenekçi düşünme stilleri arasında pozitif; gelenekçi düşünme stilleri ile negatif yönde anlamlı bir ilişkinin çıkmasının beklenen bir durum olduğunu söyleyebiliriz.

Duygusal zekanın kişiler arası ilişkiler alt boyutu ile düşünme stilleri alt boyutlarından özerk düşünme, yargılayıcı düşünme, aşamalı düşünme, ayrıntıcı düşünme, dışa dönük düşünme ve yenilikçi düşünme arasında pozitif yönde; gelenekçi düşünme arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Kişiler arası beceriler, diğerlerinin duygularının farkına varabilme ve onları anlama, kendini bir başkasının yerine koyabilme, insanlara genel anlamda önem verme, herhangi bir sosyal ortama etkin bir biçimde katılabilme, etkili kişilerarası ilişkiler kurup, sürdürebilme becerisidir (Bar-On, 2006; Deniz ve Yılmaz, 2006). Araştırmada kişiler arası beceriler boyutu ile dışa dönük düşünme stili arasında pozitif yönde bir ilişkinin çıkması beklenen bir durumdur. Dışa dönük düşünenlerin, başkalarıyla çalışmayı sevmeyi, topluma faydalı olma amacını gütmeyi ve diğerleriyle iletişime girmekten hoşlanma gibi özellikleri kişiler arası becerilerin gerektirdiği özelliklerle benzerlik göstermektedir.

Duygusal zekanın şartlar ve çevreye uyum alt boyutu ile düşünme stilleri alt boyutlarından özerk düşünme, yargılayıcı düşünme, aşamalı düşünme, ayrıntıcı düşünme, dışa dönük düşünme ve yenilikçi düşünme arasında pozitif; gelenekçi düşünme arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Şartlar ve çevreye uyum duygusal zeka alt boyutu, kişinin içinde bulunduğu durumu doğru değerlendirebilme, duruma göre kendi duygu ve düşüncelerinde değişiklik yapabilme, sorunlara yapıcı bir şekilde yaklaşma ve problemlerin üstesinden gelebilme gibi yetileri kapsamaktadır (Bar-On ve diğ., 2000; Bar-On, 2006)). Özerk düşünen kişi, problemlere çözüm odaklı yaklaşır ve çözümler üretmeye elverişlidir. Yargısal düşünenler, içinde bulunduğu durumun koşullarını sorgular ve yargılar, bu süreç şartlar ve çevreye uyumu kolaylaştırabilir. Dışa dönük kişiler, başkalarıyla iletişim kurma konusunda istekli ve cesaretli oldukları için kolayca çevreye uyum sağlayabilirler. Yenilikçi düşünenler ise yeniliklere açık, yaşamında değişiklik yapmaya elverişli kişilerdir (Sternberg, 1997). Bu düşünme stillerini tercih eden psikolojik danışman adaylarının şartlar ve çevreye daha kolay uyum sağlayabilecekleri söylenebilir.

Duygusal zekanın stres yönetimi alt boyutu ile düşünme stilleri alt boyutlarından özerk düşünme, yargılayıcı düşünme, aşamalı düşünme ve yenilikçi düşünme arasında pozitif yönde; kuralcı düşünme ve dışa dönük düşünme arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir.

Stresle başa çıkma duygusal zeka alt boyutu, güçlü duyguları kontrol edebilme ve onları düzenleyebilme yetilerini içerir. Bu alt boyuttan yüksek puan kişiler, umutsuzluğa kapılmadan ya da kontrollerini kaybetmeden stresle baş edebilirler. Bu kişiler genellikle soğukkanlı, nadiren fevridirler ve baskı altında daha iyi çalışırlar (Bar-On, 2006). Bu alt boyutla pozitif yönde anlamlı ilişki içinde olduğu bulunan özerk düşünme stilini tercih eden bireyler kendi yöntemleriyle, kendi duygu ve düşüncelerine güvenerek problemlerle baş edebilirler. Yargılayıcı düşünenler, problemlerin altında yatan nedenleri araştırırlar, olası çözüm yollarını sorgulayarak çözüme ulaşabilirler. Aşamalı düşünenler, stresle başa çıkma yolunda adım adım ilerler ve sistemli bir yöntemi tercih ederler. Yenilikçi düşünenler ise işleri yeni yöntemlerle yapmayı, geleneklere meydan okumayı sevdikleri için stresle başa

çıkma kendilerine özgü yolları deneyerek başarılı olabilirler. Kuralcı düşünme stili tercih eden bireyler ise kendisine denileni yapmaktan ve yönergeleri izlemekten hoşlanan bireylerdir. Bu düşünme stili ile stresle başa çıkma boyutu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişkinin elde edilmesi dolayısıyla kendi duygu, düşünce ve yetilerine güvenmenin stresle başa çıkmada daha etkili olabileceği düşünülmektedir.

Bireyin diğerleriyle etkili iletişim kurabilmesi ve sürdürebilmesi, başkalarıyla işbirliğine yatkın olması, hissedeceği sosyal desteğin de daha fazla olmasını sağlayabilir. Yapılan araştırmalar sonucu sosyal desteğin olumsuz yaşantıların ve stresin yarattığı olumsuzluklara karşı bir tampon görevi üstlendiğini söyleyebiliriz (Cohen ve Wills, 1985; Cohen, 2004; Akt; Duru, 2008). Bu yüzden dışa dönük düşünme stili ile stres yönetimi duygusal zeka alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılması şaşırtıcı olmuştur.

Duygusal zekanın genel ruh hali alt boyutu ile düşünme stilleri alt boyutlarından özerk düşünme, yargılayıcı düşünme, aşamalı düşünme, eş değerci düşünme, ayrıntıcı düşünme, dışa dönük düşünme ve yenilikçi düşünme arasında pozitif; gelenekçi düşünme arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Duygusal zekanın genel ruh hali boyutu, iyimser olma, kendinden ve diğerlerinden hoşlanma, mutluluğu hissetme ve dışa vurma ve öz motivasyona sahip olma yetilerini içerir. Bu boyuttan yüksek puan alan kişiler yaşamdan nasıl zevk alınacağını bilen neşeli, olumlu, umutlu ve iyimser kişilerdir (Bar-On ve diğ., 2000; Bar-On, 2006; Deniz ve Yılmaz, 2006). Gelenekçi düşünme stili tercih eden yani yeniliklere açık olamayan, denenmiş yöntemleri tercih eden, kendi duygu ve düşüncelerine güveni az olan kişilerin (Sternberg, 1997; Sünbül, 2004) genel ruh halinin olumsuz etkilendiği söylenebilir.

5.1.9. Psikolojik Danışman Adaylarının Düşünme Stillerinin Duygusal Zeka Alt Boyutlarını Yordamasına İlişkin Sonuçlar

Araştırmada düşünme stillerinin psikolojik danışman adaylarının duygusal zeka alt boyutlarından kişisel beceriler boyutunun yaklaşık dörtte birini (%24)

açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır. Düşünme stilleri alt boyutlarından özerk düşünme, yargılayıcı düşünme, kuralsız düşünme, içe dönük düşünme ve dışa dönük düşünmenin duygusal zeka alt boyutlarından kişisel becerilerin önemli yordayıcıları olduğu görülmüştür. Bu sonuç doğrultusunda özerk, yargılayıcı, kuralsız, içe dönük ve dışa dönük düşünme stillerini tercih eden psikolojik danışman adaylarının kişisel beceriler duygusal zeka alt boyutundan yüksek puanlar aldıklarını söyleyebiliriz. Bireylerin kendi yetilerine güvenip, kendi yöntemlerini oluşturmaları, herhangi bir kurala bağlı kalmadan özgürce hareket etmeyi tercih etmeleri, olaylara ve durumlara sorgulayıcı yaklaşımları, yeri geldiğinde kendi içine dönüp yeri geldiğinde başkalarıyla işbirliği içine girmeyi tercih etmeleri, öz saygı, kararlılık, kendini gerçekleştirme ve bağımsızlık yetilerini güçlendirdiği söylenebilir.

Psikolojik danışman adaylarının düşünme stillerinin duygusal zeka alt boyutlarından kişiler arası ilişkiler boyutunun toplam varyansın %16'sını açıkladığı sonucu elde edilmiştir. Düşünme stilleri alt boyutlarından özerk düşünme, ayrıntıcı düşünme ve dışa dönük düşünmenin kişiler arası ilişkiler boyutunun önemli yordayıcıları olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özerk düşünen bireyler, kendi yöntemlerini oluşturmayı, yönergelerden ve kurallardan bağımsız hareket etmeyi tercih ederler. Ayrıntıcı düşünenler, ayrıntılarla, özel şeylerle ve somut örneklerle ilgilenmeyi severler. Dışa dönük düşünenler ise başkalarıyla çalışmayı seven, başkalarıyla iletişime geçmekten hoşlanan bireylerdir (Sternberg, 1997; Sünbül, 2004). Elde edilen sonuçlar doğrultusunda bu bilişsel özelliklere sahip kişilerin empati becerisinin gelişmiş, insanlara değer veren, herhangi sosyal bir ortama etkin bir biçimde katılabilen, etkili kişiler arası ilişkiler kurabilen kişiler olduğu söylenebilir.

Lisans eğitimleri süresince psikolojik danışman adaylarının kendilerinin hangi düşünme stillerini hangi durumlarda daha çok tercih ettikleri konusunda farkındalık kazanmaları, hangi düşünme stillerinin duygusal zeka düzeylerini ne kadar açıkladığı konusunda bilgi sahibi olmaları, tercih ettikleri düşünme stillerinde olumlu ve yapıcı değişikliklere gidebilmeleri açısından bu araştırmanın sonuçlarının önem taşıdığı düşünülmektedir. Kişiler arası beceriler boyutu empati, kişiler arası ilişkiler ve sosyal sorumluluk alt boyutlarını içerir. Bu alt boyutlardan özellikle

empati becerisi psikolojik danışmanların sahip olması gereken temel becerilerin başında gelmektedir. Empati, danışmanın, kendini danışanın yerine koyarak, danışanın fenomenolojik dünyasına girerek, onun duygu ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, onun hissettiklerini hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi sürecidir. (Dökmen, 1988). Psikolojik danışmada empati çok önemli bir terapötik koşul olarak görülmektedir. Empatik anlayış, etkili bir psikolojik danışma için, günümüz psikolojik danışma görüşlerinden bir çoğunda önemli görülmekte, bazılarında ise psikoterapinin önemli ve gerekli koşullarından biri olarak kabul edilmektedir (Kepçeoğlu,1992). Özerk, ayrıntıcı ve dışa dönük düşünme stillerinin empati becerilerinin önemli yordayıcıları oldukları sonucunun dikkate alınması psikolojik danışman adaylarının empati becerilerini geliştirmeleri açısından önem taşıdığı düşünülmektedir.

Psikolojik danışman adaylarının düşünme stillerinin duygusal zeka alt boyutlarından şartlar ve çevreye uyum boyutunun yaklaşık dörtte birini (%24) açıkladığı görülmüştür. Düşünme stilleri alt boyutlarından yargılayıcı düşünme, aşamalı düşünme ve dışa dönük düşünmenin şartlar ve çevreye uyum boyutunun önemli yordayıcıları olduğu sonucu elde edilmiştir.

İçinde bulunulan durumu doğru değerlendirme, kendi duygu ve düşüncelerini esnek bir şekilde değiştirme, sorunları çözme ve değişiklikleri yönetme becerilerini içeren şartlar ve çevreye uyum boyutunda kendini geliştirmek isteyen psikolojik danışman adaylarının bu düşünme stillerinin özelliklerine dikkat etmeleri önerilebilir. Yargısal düşünme stilini tercih eden bireyler kuralları ve prosedürleri değerlendirmekten, olay ve olguları karşılaştırmaktan ve analiz etmekten hoşlanan bireylerdir. İçinde bulunduğu ortamın koşullarını, özelliklerini koşulsuz kabul etmekten ziyade daha sorgulayıcı yaklaşırlar (Sternberg, 1997; Sünbül, 2004). Aşamalı düşünme stilini tercih eden bireyler, önünde çözmek zorunda olduğu birçok konu olmasına rağmen, bunları önem sıralarına göre ele alır, öncelikleri belirleme yeteneğine sahiptir. Problem çözerken ya da karar verirken sistematik ve organize olma eğilimi gösterir. Dışa dönük düşünme stilini tercih eden bireyler ise insan merkezli, diğerleriyle etkileşime girmekten hoşlanan ve yüksek düzeyde sosyal bireylerdir (Çubukçu, 2004; Duru, 2004). Dışa dönük düşünme stilini tercih eden

bireylerin şartlara ve çevreye uyum sürecini daha kolay geçirmelerinin olağan olduğunu söylemek mümkündür.

Psikolojik danışman adaylarının düşünme stillerinin duygusal zeka alt boyutlarından stres yönetimi boyutunun toplam varyansın % 16'sını açıkladığı sonucu elde edilmiştir. Düşünme stilleri alt boyutlarından kuralcı düşünme, yargılayıcı düşünme ve aşamalı düşünmenin stres yönetimi duygusal zeka alt boyutunun önemli yordayıcıları olduğu görülmüştür.

Stresle başa çıkma becerisi, güçlü duyguları kontrol etme ve düzenleyebilme, umutsuzluğa kapılmadan ya da kontrolü kaybetmeden stresle baş edebilme yetilerini kapsar (Bar-On, 2006; Deniz ve Yavuz, 2006). Bu araştırmada psikolojik danışman adaylarının en düşük puan ortalamalarına stres yönetimi duygusal zeka alt boyutunda sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda psikolojik danışman adaylarının stresle başa çıkma becerilerini geliştirmek için lisans programlarında gerekli düzenlemelerin yapılması önerilebileceği gibi; psikolojik danışman adaylarının, stres yönetiminin yordayıcıları oldukları görülen kuralcı, yargılayıcı ve aşamalı düşünme stillerini ne kadar tercih ettikleri, kendi tercih ettikleri düşünme stillerinin bu konuda ne kadar faydalı olduğu gibi bir takım araştırmalar yapmaları da önerilebilir.

Psikolojik danışman adaylarının düşünme stillerinin duygusal zeka alt boyutlarından genel ruh hali boyutunun toplam varyansın %23'ünü açıkladığı görülmüştür. Düşünme stilleri alt boyutlarından ayrıntıcı düşünme, dışa dönük düşünme, yenilikçi düşünme ve gelenekçi düşünmenin genel ruh hali boyutunun önemli yordayıcıları olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Genel ruh hali duygusal zeka alt boyutu, genel olarak iyimser olma, yaşamından ve kendinden memnun olma, mutluluğu hissetme, dışa vurma ve öz motivasyona sahip becerilerini kapsar (Bar-On, 2006). Bu boyutun yordayıcı olduğu görülen Ayrıntıcı düşünme stilini tercih eden bireyler, detaylarla ilgilenmeyi, somut problemlerle uğraşmayı tercih ederler. Bu bireyler genellikle faydacı (pragmatic) amaçlara yönelme eğilimindedirler (Duru, 2004; Sternberg ve Zhang, 2005; Buluş, 2006). Dışa dönük düşünen kişiler başkalarına önem verir ve onlarla etkili iletişim

içinde olurlar. Yenilikçi düşünenler, yenilikleri, değişiklikleri tercih eden kişilerdir. gelenekçi düşünen kişiler ise varolan kurallara ve prosedürlere uyarak hareket etmeyi tercih ederler. Yapılan tanımlardan da anlaşılacağı üzere yenilikçi düşünme stili ile geleneksel düşünme stillerinin birbirlerinin zıttı iki stil oldukları görülmektedir. Duygusal zeka alt boyutlarının yordayıcıları olarak tek bir stilden bahsedilemeyeceği; birçok düşünme stilinin birbirlerinin zıttı dahi olsalar duygusal zeka düzeylerini yordayabileceği yorumu yapılabilir.

5.1.10. Psikolojik Danışman Adaylarının Sosyo-Demografik Özelliklerinin (Cinsiyet, Sınıf Düzeyi, Anne-Baba Eğitim Düzeyi, Ailenin Ekonomik Geliri ve Algılanan Ekonomik Düzey) Duygusal Zeka Düzeylerini Yordamasına İlişkin Sonuçlar

Psikolojik danışman adaylarının sosyo-demografik özelliklerinin duygusal zeka düzeylerini yordamasına ilişkin yapılan analizler sonucunda, cinsiyet, sınıf düzeyi, anne-babanın eğitim düzeyi, ailenin ekonomik geliri ve algılanan ekonomik düzeyi değişkenlerinin duygusal zekanın toplam varyansın %3'ünü açıkladığı görülmektedir. Bu değişkenlerin psikolojik danışman adaylarının duygusal zeka düzeylerinin önemli yordayıcıları olmadığı sonucu elde edilmiştir.

Psikolojik danışman, gelişim süreci içinde kendini tanıma, kabul etme ve kendini gerçekleştirme isteği gösteren kişilere bireysel olarak ya da grupla düzenli ve sürekli yardım etme yetki ve yeterliliğine sahip olan uzmandır. Bütün danışmanlar kendilerini, danışanların karar vermelerinde, plan yapmalarında veya sorunlarını çözmelerinde yardımcı olan birer kaynak olarak görmektedir ve danışanlara düşüncelerini belirginleştirebilmelerinde, farklı amaçlara ulaşmak için duygularından yararlanmalarında ve içine düştükleri gerginlik, hayal kırıklığı, şüphe, korku gibi durumlarla baş edebilmelerinde yardımcı olmaktadır (Kepçeoğlu, 1999). Kuşkusuz ruh sağlığı alanında önemli görevleri olan pdr uzmanının duygusal fakındalık, öz güven, kararlılık özelliklerini içeren kişisel becerilere; empati, sosyal sorumluluk özelliklerini kapsayan kişiler arası becerilere; problem çözme, esneklik, gerçeği doğru değerlendirme yetilerinden oluşan uyumluluk becerisine; stresle başa çıkma becerilerine ve mutlu ve iyimser olan genel ruh haline sahip olmaları beklenir. Danışma sürecinin verimli geçmesi, danışanın en üst düzeyde danışmandan yardım

alabilmesi için açısından pdr uzmanı adaylarının en şekilde yetişmesi, duygusal zeka becerilerini geliştirmeleri ve sağlıklı ve rasyonel düşünme becerilerini geliştirmelerinin önemli olduğu düşünülmektedir.

5.2. Öneriler

1. Duygusal zeka, kişinin aile yaşamından mesleki başarısına, toplumsal ilişkilerinden kendi sağlığına kadar birçok alanı etkilemektedir. Bu sebeple okul öncesi eğitiminden mesleki eğitimin sonuna kadar eğitimin tüm basamaklarında duygusal zeka eğitime yer verilmelidir.

2. Duygusal zekanın yaşam boyu geliştirilebilir olduğu ve bu gelişimin ailede başladığı düşünüldüğünde, duygularının farkında olan ve duygularını ifade edebilen bireyler yetiştirebilmeleri için aileler yaygın eğitim yoluyla bilinçlendirilebilir.

3. Psikolojik danışma, teknik özellikleri olan profesyonel bir hizmet alanı olduğu için psikolojik danışma hizmetlerinin etkinliği çoğunlukla danışmanların bu alanda iyi yetişmiş olmalarına bağlıdır. Bu yüzden psikolojik danışman yetiştirme programlarına kişisel beceriler, kişilerarası beceriler, uyumluluk, stresle başa çıkma becerisi ve genel ruh durumu boyutlarını içeren duygusal zeka becerilerini kazandırmayı amaçlayan uygulamalı derslerin yerleştirilmesi önerilmektedir.

4. Psikolojik danışmanların tercih ettikleri düşünme stilleri, danışanlarla kuracakları etkileşimde, psikolojik danışma sürecinde hangi yöntem ve teknikleri nasıl kullanacağına oldukça önemli bir belirleyicidir. Bu yüzden psikolojik danışmanların tercih ettikleri düşünme stilleri hakkında daha fazla farkındalık kazanması, etkili olmayan düşünme stillerinin etkili ve daha verimli olanlarla değiştirilmesi amacıyla lisans ve lisans üstü programlarına düşünme stillerine ilişkin derslerin yerleştirilmesi önerilmektedir. Özellikle, psikolojik danışmaya ilişkin kuramsal ve uygulamalı derslerde düşünme stilleri ve psikolojik danışmada bu stillerin kullanımına yer verilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca, psikolojik danışman adaylarının, eğitim sürecindeki psikolojik danışma deneyimlerinde, düşünme stillerini ve bu stillerin psikolojik danışma ilişkisini nasıl etkilediğini fark etmelerini sağlayacak yaşantılar sunulması önemli görülmektedir.

5. Psikolojik danışman adaylarına uygulanan duygusal zeka ölçeği sonucunda en düşük puanın stresle başa çıkma becerisi alt boyutunda alındığı elde edilen sonuçlardan biri olmuştur. Bu sonuç doğrultusunda psikolojik danışman adaylarının

stres yönetimi ile ilgili eksikliklerinin belirlenip, lisans programlarında bu konuyla ilgili daha fazla teorik ve uygulamalı derslerin konulması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Abacı, R. (2003). **Yaşamın Kalitelendirilmesi**. (6. Baskı). İstanbul: Değişim Yayınları.
- Acar, F. T. (2002). Duygusal Zeka ve Liderlik. **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 12, 53-68.
- Akboy, R., Argun, Y. ve İkiz, E. (2003). PDR Lisans ve Lisansüstü Programında Öğrenim Gören Öğrencilerin Düşünme Stilleri ve Benlik Saygılarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. **Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi**, 1, 283-292.
- Akboy, R. (2005). **Eğitim Psikolojisi ve Çoklu Zeka**. İzmir: Dinazor Kitabevi.
- Akçakın, M. (2005). Zeka Nedir, Zeka Testleri Neyi Gösterir?. **Bilim ve Ütopya**, 135, 25-28.
- Akkurt, D. (2001). **Düşünme ve Yaratıcılık**. <http://www.ak-kurt.com/dy.html>, (13.02.2014).
- Aktan, E. (2002). **Duygusal Zeka**. Ankara: Nobel Yayınları.
- Alper, D. (2007). Psikolojik Danışmanlar ve Sınıf Öğretmenlerinin Duygusal Zeka Düzeyleri, İletişim ve Empati Becerilerinin Karşılaştırılması. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Arkonaç, S. (1998). **Zihin Süreçleri Bilimi** (Genişletilmiş 2. Baskı). İstanbul: Alfa Yayınevi.
- Bacanlı, E. (2001). **Eğitim Psikolojisi**. İstanbul: Alkım Yayınları.
- Balgalmış, E. (2007). Eğitim Yöneticilerinin Düşünme Stilleri ile Başa Çıkma Davranışları Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Balkıs, M. (2003). Üniversite Öğrencilerinin Düşünme Stilleri ile Kişilik Tipleri Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Baltaş, A. ve Baltaş, Z. (1996). **Stres ve Başa Çıkma Yolları**. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Baltaş, Z. (2006). **Duygusal Zeka**. (3. Baskı) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Bandura, A. (1989). **Social Cognitive Theory**. Greenwich, CT: JAI Press
- Bar-On, R. (1997). **The Emotional Intelligence Inventory (EQ-I): Technical Manual**. Toronto, Canada: Multi-Healht Systems.
- Bar-On, R., Brown J. M., Kirkcaldy, B. D. ve Thome, E. P. (2000). Emotional Expression and Implication for Occupatioanal Stress; an Application of the Emotional Quotient Inventory. **Personality and Individual Differences**, 28, 1107-1118.
- Bar-On, R. (2006). The Bar-On Model of Emotional-Social Intelligence (ESI). **Psicothema**, 18, 13-25.
- Beceren, E. (2004). Duygusal Zeka Nedir?. <http://www.duygusalzeka.com> (21.08.2013).
- Bender Tekin, M. (2006). Resim-İş Eğitimi Öğrencilerinde Duygusal Zeka ve Yaratıcılık İlişkileri. Yayınlanmış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Binbaşıoğlu, C. (1992). **Eğitim Psikolojisi**. (8. Baskı) Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Budak, S. (2000). **Psikoloji Sözlüğü**. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Buluş, M. (2005). İlköğretim Bölümü Öğrencilerinin Düşünme Stilleri Profili Açısından İncelenmesi. **Ege Eğitim Dergisi**, 1 (6), 1-24.

- Bülbüloğlu, A. (2001). Duygusal Zekanın Liderlik Üzerine Etkileri ve Bir Saha Araştırması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2011). **Bilimsel Araştırma Yöntemleri** (10. baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Carkhuff, R. R., (2011). **21. Yüzyılda Yardım Etme Sanatı**. Çev. R. Karaca ve F. E. İkiz, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Cevizci, A. (2006). **Felsefe Ansiklopedisi**, Cilt 4, Ankara: Babil Yayıncılık.
- Chan, D.W. (2003). Perceived Emotional Intelligence and Self-Efficacy Among Chinese Secondary School Teachers in Hong Kong. **Personality and Individual Differences** vol: 36, 1781-1795.
- Checkley, K. (2000). Çoklu Zeka Kuramı Üzerine Howard Gardner’le Söyleşi. Çev. S. Tarman. **Yaşadıkça Eğitim**, 65, 10-14.
- Cherniss, C. Ve Goleman, D. (2001). **The Emotionally Intelligent Workplace**. San Francisco: Jossey-Bass.
- Cherniss, C. (2002). Emotional Intelligence and the Good Community. **American Journal of Community Psychology**, 30, 1-11.
- Cobb, C.D. ve Mayer, J.D. (2000). Emotional Intelligence: What the Research Says. **Educational Leadership**, 58(3), 14-18.
- Cooper, R. K. ve Sawaf, A. (2010). **Liderlikte Duygusal Zeka**. Çev. B. Ayman ve B. Sancar. (2. Baskı) İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Cumming, E. A. (2005). An Investigation into the Relationship Between Emotional Intelligence and Workplace Performance: An Exploratory Study. **Lincoln University**.
- Cüceloğlu, D. (1991). **İnsan ve Davranışı**. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Cüceloğlu, D. (2005). **Yeniden İnsan İnsana.** (34. Baskı) İstanbul: Remzi Kitabevi
- Çakan, M. (2002). Bilişsel Stil ile Zeka Kavramlarının Öğrenci Başarısı Açısından İrdelenmesi. **Eğitim Araştırmaları Dergisi**, 8, 86-95.
- Çakar, U. ve Arbak, Y. (2004). Modern Yaklaşımlar Işığında Değişen Duygu-Zeka İlişkisi ve Duygusal Zeka. **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 6 (3), 23-48.
- Çatalbaş, E. (2006). Lise Öğrencilerinin Düşünme Stillerinin Akademik Başarı ve Ders Tutumları Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çivitçioğlu, N. ve Arıcıoğlu, A. (2012). Beş Faktör Kuramına Dayalı Kişilik Özellikleri. **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 23, 78-96.
- Çubukçu, Z. (2004). Öğretmen Adaylarının Düşünme Stillerinin Öğrenme Biçimlerini Tercih Etmelerindeki Etkisi. 13. Eğitim Bilimleri Kurultayı, 6-9 Temmuz, Malatya.
- Damasio, R. A. (1999). **Descartes'in Yanılgısı.** Çev. B. Atlamaz. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Demircioğlu, H. ve Güneysu, S. (2000). Eğitimde Yeni Hedefler ve Çoklu Zeka Yaklaşımı. **Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi**, 1 (2), 47-50.
- Demirsöz, S. (2010). Yaratıcı Dramanın Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları, Bilişüstü Farkındalıkları ve Duygusal Zeka Yeterliliklerine Etkisi. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Deniz, M. E. ve Yılmaz, E. (2006). Üniversite Öğrencilerinde Duygusal Zeka ve Stresle Başa Çıkma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik**, 25 (1), 17-26.

- Dicle, A. N., (2006). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Duygusal Zeka Düzeyleri ve Bazı Kişisel Özelliklerine Göre İncelenmesi. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dinçer, B. (2009). Öğretmen Adaylarının Düşünme Stilleri Profillerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dökmen, Ü. (1988). Empatinin Yeni Bir Modele Dayandırılarak Ölçülmesi ve Psikodrama İle Geliştirilmesi. **Anakara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi**, 21, 155-190.
- Duru, E. (2002). Öğretmen Adaylarında Kişi-Durum Yaklaşımı Bağlamında Yardım Etme Davranışı Eğilimi, Empati ve Düşünme Stilleri ile İlişkisi ve Bu Değişkenlerin Bazı Psikososyal Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Duru, E. (2004). Düşünme Stilleri: Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve. **Eğitim Araştırmaları Dergisi**, 14, 171-186.
- Duru, E. (2008). Üniversiteye Uyum Sürecinde Yalnızlığı Yordamada Sosyal Destek ve Sosyal Bağlılığın Doğrudan Ve Dolaylı Roller. **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 29 (3), 13-22.
- Frijda, N. H. (1986). **The Emotions**. London: Cambridge University Press.
- Furnham, A. ve Petrides, K. V. (2003). Trait emotional intelligence and happiness. **Social Behavior and Personality**, 31, 815–823.
- Gardner, H. (1993). **Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences**. New York: Basic Books.
- Gardner, H. (2004). **Zihin Çerçevesleri. Çoklu Zeka Kuramı**. Çev. E. Kılıç. İstanbul: Alfa Basım Yayım.

- Goleman, D. (2000). **İş Başında Duygusal Zeka**. Çev. H. Balkara. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Goleman, D. (2006). **Duygusal Zeka Neden IQ'dan Daha Önemlidir?**. Çev. B. Seçkin. (35. Baskı). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Goleman, D. (2007). **Duygusal Zeka**. Çev. B. S. Yüksek. (31. Baskı) İstanbul: Varlık Yayınları.
- Göçet, E. (2006). Üniversite Öğrencilerinin Duygusal Zeka Düzeyleri ile Stresle Başa Çıkabilme Tutumları Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güler, A. (2006). İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Duygusal Zeka Düzeyleri ile Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güler, M. (2008). A Tipi Kişilik Örüntüsünde Bilişsel ve Duygusal Zekanın Stresle Başa Çıkma ve Stres Belirtileri ile İlişkisi. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Kara Harp Okulu, Savunma Bilimleri Enstitüsü.
- Güney, S. (2000). **Davranış Bilimleri**. (2.Baskı) Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Güvenç, Z. (2012). Sınıf Öğretmenlerinin Duygusal Zekaları İle Yansıtıcı Düşünme Becerileri Arasındaki İlişki. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ivey, A., Ivey, M. B. ve Zalaquett, C. (2010). **International Interviewing and Counseling: Facilitating Client Development in Amulticultural Society**. (7. Edition) Belmont, C. A: Brooks/Cole. Cengage Learning.
- Kansu, N. (2002). **Okullarda Duygusal Zeka**.
<http://www.geocities.com/duygusalzeka> (14.04.2013).
- Karahan, T. F. Ve Sardoğan, M. E. (2004) **Psikolojik Danışma ve Psikoterapide Kuramlar**. Samsun: Deniz Kültür Yayınları.

- Kepçeoğlu, M. (1999). **Psikolojik Danışma ve Rehberlik**. (8. Baskı) Ankara: Özerler Matbaası.
- Koçak, R. (2005). Duygusal İfade Eğitimi Programının Üniversite Öğrencilerinin Aleksitimi ve Yalnızlık Düzeylerine Etkisi. **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 3 (23), 29-43.
- Konrad, S. ve Hendl, C. (2001). **Duyguların Gücü, Duygularla Güçlenmek (EQ)**. Çev. M. Taştan. İstanbul: Hayat Yayınları.
- Konrad, S. ve Hendl, C. (2005). **Duygularla Güçlenmek**. Çev. M. Taştan. İstanbul: Hayat Yayınları.
- Köksal, A. (2007). Üstün Zekalı Çocuklarda Duygusal Zekayı Geliştirmeye Dönük Program Geliştirme Çalışması. Yayınlanmış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Köroğlu, S. G. (2006). Sınıf Rehber Öğretmenlerinin Algılarına Göre Psikolojik Danışmanların Duygusal Zeka Düzeyleri (Kırıkkale İli Örneği). Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kulaksızoğlu, A. (2005). **Ergen Psikolojisi**. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kuzgun, Y. (1988). Sosyo Ekonomik Düzey ve Psikolojik İhtiyaçlar. **Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 20 (1), 55-68.
- Kuzgun, Y. (1991). **Rehberlik ve Psikolojik Danışma**. (Geliştirilmiş 2. Baskı). Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Kuzgun, Y. (2006). **Zekâ ve yetenekler. Eğitimde Bireysel Farklılıklar**. (2. Baskı) Ed. Y. Kuzgun ve D. Deryakulu. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Lenaghan, J. A., Buda, R. ve Eisner, A. B. (2007). An Examination of the Role of Emotional Intelligence in Work and Family Conflict. **Journal of Managerial Issues**, 19 (1), 76-94.
- Mayer, J. D. Ve Salovey, P. (1993). The Intelligence of Emotional Intelligence. **Intelligence**, 17 (4), 433-442.

- Mayer, J. D. Ve Salovey, P. (1997). **What is Emotional Intelligence?. Ed. P. Salovey ve D. Sluyter, Emotional Development and Emotional Intelligence: Educational Implications**, New York: Basic Books.
- Mayer, J. D., Perkins, D. M., Caruso, D. R. ve Salovey, P. (2001). Emotional Intelligence and Giftednes. **Roeper Review**, 23 (3), 131-137.
- Mayer, J. D., Salovey, P., & Caruso, D. R. (2004). Emotional intelligence: Theory, findings, and implications. **Psychological Inquiry**, 15, 197-215
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2007). **İlköğretim Düşünme Eğitimi Dersi (6-8. Sınıflar) Öğretim Programı**. <http://ogm.meb.gov.tr/> (13/06/2013).
- Neisser, U., Boodoo, G., Bouchard, T. J., Boykin, A. W., Brody, N. ve Ceci, S. J. (1996). Intelligence: Knowns and Unknowns. **American Psychologist**, 51 (2), 77-101.
- Nemli, E. (2001). Duygusal Zeka ve Liderlik. **Verimlilik Dergisi**, 1, 13-18.
- Newsome, S., Day, A.L. ve CATANO, V.M. (2000). Assessing the Predictive Validity of Emotional Intelligence. **Personality and Individual Differences**. Vol. 29, 1005-1016.
- Oatley, K. ve Jenkins, J. M. (1996). **Understanding Emotions**. Cambridge, Blackwell Pub.
- Öğretir, D, A. (2004). Pozitif Düşünmeye Dayalı Grup Eğitimi Programının Annelerin Benlik Algısı, Eşlerine ve Çocuklarına Yönelik Tutumları ile Kendini Denetleme Becerisi ve Otomatik Düşünceleri Üzerinde Etkisi. Yayınlanmış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Öktem, F. (2001). Zeka Kavramı. **Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi**, Eğitim Sürecinde Zeka ve Yaratıcı Düşünme Çalıştayı Özel Sayısı, 22.
- Özdemir, Y. (2009). Ergenlik Döneminde Benlik Kurgusu Gelişiminin Anababanın Çocuk Yetiştirme Stilleri Açısından İncelenmesi. Yayınlanmış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Özgüven, İ.E. (1998). **Bireyi Tanıma Teknikleri**. Ankara: PDREM Yayınları.
- Palut, B. (2008). Düşünme Stilleri ve Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişki. **Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi**, 24, 01-11.
- Palut, B. (2003). İlköğretim Birinci ve İkinci Kademe Öğretmenlerinin Kişisel ve Öğretmen Rolündeki Düşünme Stillерinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Parlette, N. ve Rae, R. (1993). Thinking about Thinking (Thinking Styles of People). **Association Management**. vol. 45.
- Petrides, K. V., Furnham, A., ve Martin, G. N. (2004). Estimates of emotional and psychometric intelligence: Evidence for gender-based stereotypes. **Journal of Social Psychology**, 144, 149-162.
- Ruggiero, V. R. (2004). **The art of thinking a guide to critical and creative thought**. Seventh Edition., Pearson Longman, New York.
- Saban, A. (2001). **Çoklu Zeka Teorisi ve Eğitimi**. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Salovey, P. ve Mayer, J. D. (1990). Emotional Intelligence. **Imagination, Cognition and Personality**, 9, 185-211.
- Salovey, P., Bedell, B. T., Detweiler, J. B. ve Mayer, J. (2000). **Handbook of Emotions**. New York: Guilford Press.
- Saracaloğlu, A. S. (2006). 21. Yüzyılda Öğretmen Adaylarının Nitelikleri. **Atatürk ve Cumhuriyete Armağan**, 1, 253-290.
- Saracaoğlu, A. S., Yenice, N. ve Karasakaloğlu, N. (2008). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Düşünme Stillерinin Çeşitli Değişkenler Açısından Karşılaştırılması. **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 1 (5), 732-751.
- Sartorius, M. (2000). **Kadınlarda Duygusal Zeka**. Ş. Can Erendor. İstanbul: Varlık Yayınları.

- Semerci, N. (1999). Öğretmenin Görevi: Düşünmeyi Geliştirmek. **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 9 (1), 209-216.
- Sirem, S. (2009). Duygusal Zeka Düzeyi ve İş Tatmini İlişkisinin Analizi: Afyonkarahisar İli Kamu Sağlık Çalışanlarına Yönelik Bir Uygulama. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Somuncuoğlu, D. (2005). Duygusal Zeka Yeterliliklerinin Kuramsal Çerçevesi ve Eğitimdeki Rolü. **Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi**, 11, 269-293.
- Stein, J., Steven, E. (2003). **Duygusal Zeka ve Başarının Sırrı**, Çev. I. Müjde. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Sternberg, R. J. (1997). **Thinking Styles**. New York: Cambridge University Press.
- Sternberg, R. J. ve Grigorenko, E. L. (1995). Styles of Thinking in School. *European Journal of High Ability*, 6 (2), 1-18.
- Sternberg, R. J. ve Grigorenko, E. L. (1997). Are Cognitive Styles Still in Style?. **American Psychologist**, 52 (7), 700-712.
- Stys, Y. ve Brown, S. L. (2004). A Review of the Emotional Intelligence Literature and Implications for Corrections. **Research Branch Correctional Service of Canada**. www.csc-cc.gc.ca/text/rsrch/reports/r150/r150_e.pdf, (09/10/2013)
- Sünbül, A. M. (2004). Düşünme Stilleri Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirliliği. **Eğitim ve Bilim Dergisi**, 132 (29), 25-42.
- Toepfer, J. R. (2010). **The Basics of Emotional Intelligence**. In the Official Site of Jesse R. Toepfer. <http://www.jessetoepfer.com/emotionalintelligence.html>. (19/09/2013).
- Tosun, Ü. ve Karadağ, E. (2008). Yapılandırmacı Düşünme Envanteri'nin Türkçe'ye Uyarlanması, Dil Geçerliği ve Psikometrik İncelemesi. **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi**, 8 (1), 225-264.

Tuğrul, C. (1999). Duygusal Zeka. **Klinik Psikiyatri**, 1, 20.

Türk Dil Kurumu, (1998). **Türkçe Sözlük**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Uslu, M. Ve Arı, R. (2005). Psikolojik Danışmanların Danışma Becerilerinin Geliştirilmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Ülgen, G. (1997). **Eğitim Psikolojisi**. (3. Baskı) İstanbul: Alkım Yayınevi.

Ültanır, E. (2005). Türkiye’de Psikolojik Danışma ve Rehberlik Mesleği ve Psikolojik Danışman Eğitimi. **Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 1 (1), 102-111.

Yavuz, K. E. (2005). Çoklu Zeka Teorisi. **Yeni Eğitim Dergisi**, 1, 26-31.

Yeşilyaprak, B. (2001a). Duygusal Zeka ve Eğitim Açısından Doğurguları. **Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi**, 25, 139-146.

Yılmaz, S. (2007). Duygusal Zeka ve Akademik Başarı Arasındaki İlişki. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yüksel, M. (2006). Duygusal Zeka ve Performans İlişkisi. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Zee, K., Thijs, M., & Schakel, L. (2002). The relationship of emotional intelligence with academic intelligence and the Big-Five. **European Journal of Personality**, 16, 103-125.

Zhang, L. F. (2002). Thinking Styles and Modes of Thinking: Implications for Education and Research. **The Journal of Psychology**, 136, 245-261.

Zhang, L. F. Ve Sternberg, R. J. (1998). Thinking Styles, Abilities and Academic Achievement Among Hong Kong University Students. **Educational Research Journal**, 13 (1), 41-62.

Weisinger, H. (1998). **İş Yaşamında Duygusal Zeka**. Çev. N. Süleymangil.
İstanbul: MNS Yayıncılık.

EKLER

Ek 1: Kişisel Bilgi Formu

Sevgili öğrenciler,

Aşağıdaki kişisel bilgi formu bilimsel bir araştırmada kullanılmak amacıyla hazırlanmıştır. Sorulara vermiş olduğunuz yanıtlar gizli tutulacaktır. Lütfen tüm sorulara içtenlikle yanıt veriniz. Katkılarınız için teşekkürler.

1. Yaşınız:

2. Cinsiyetiniz: 1. Kadın () 2. Erkek ()

3. Sınıf düzeyiniz: 1 () 2 () 3 () 4 ()

4. Anne ve babanızın öğrenim durumu aşağıdakilerden hangisidir?

	Anne	Baba
1. Okur-yazar değil	()	()
2. Okur-yazar	()	()
3. İlkokul mezunu	()	()
4. Ortaokul mezunu	()	()
5. Lise mezunu	()	()
6. Üniversite mezunu	()	()

5. Ailenizin aylık geliri nedir?

1000'den az() 1000-3000 () 3000'den çok ()

6. Ailenizin ekonomik durumunu nasıl değerlendirirsiniz?

1. Düşük () 2. Orta () 3. Yüksek ()

Ek 2: Bar-On Duygusal Zeka Ölçeği

Maddeleri anlamanız ve size hitap eden kutucuğu doğru işaretlemeniz, anket sonucunun güvenilirliği ve geçerliliği açısından önem arz etmektedir. Aşağıdaki ifadeler kutuların içerisindeki sayılara eş değerdir. Yazılı metnin yanındaki 1’den 5’e kadar numaralandırılmış cevap kutucuklarından birini seçerek X işareti koyunuz.

- 1. Tamamen katılmıyorum**
- 2. Katılmıyorum**
- 3. Kararsızım**
- 4. Katılıyorum**
- 5. Tamamen katılıyorum**

Soruların tek bir doğrusu veya yanlışı yoktur. Bu nedenle ifadeyi okuduğunuzda aklınıza gelen ilk cevap sizin tutumunuzu en iyi yansıtan olacaktır.

	Tamamen Katılmıyorum (1)	Katılmıyorum (2)	Kararsızım (3)	Katılıyorum (4)	Tamamen Katılıyorum (5)
1. Zorluklarla baş edebilme yaklaşımım adım adım ilerlemektir.					
2. Duygularımı göstermek benim için oldukça kolaydır.					
3. Çok fazla strese dayanamam.					
4. Hayallerimden çok çabuk sıyrılabilir ve o anki durumun gerçekliğine kolayca dönebilirim.					
5. Zaman zaman ortaya çıkan tersliklere rağmen, genellikle işlerin düzeleceğine inanırım.					
6. Üzücü olaylarla yüz yüze gelmek benim için zordur.					
7. Biriyle aynı fikirde olmadıgımda bunu ona söyleyebilirim.					
8. Kendimi kötü hissettiğimde beni neyin üzdüğünü bilirim.					
9. Başkaları benim iddiasız biri olduğumu düşünürler.					
10. Çoğu durumda kendimden eminimdir.					
11. Huysuz bir insanımdır.					
12. Çevremde olup bitenlerin farkında değilimdir.					
13. Derin duygularımı başkaları ile kolayca paylaşamam.					
14. İyi ve kötü huylarıma baktığım zaman kendimi iyi hissederim.					
15. Yaşamımı elimden geldiğince anlamlı hale getirmeye çalışırım.					
16. Sevgimi belli edemem.					
17. Tam olarak hangi konularda iyi olduğumu bilmiyorum.					
18. Eski alışkanlıklarımı değiştirebilirim.					
19. Hoşuma giden şeyleri elimden geldiğince sonuna kadar öğrenmeye çalışırım.					
20. Başkalarına kızdığımda bunu onlara söyleyebilirim.					
21. Hayatta neler yapmak istediğime dair kesin bir fikrim yok.					
22. Yapacaklarımın bana sık sık söylendiği bir işte çalışmayı tercih ederim.					
23. Bir problemi çözerken her olasılığı inceler, daha sonra en iyisine karar veririm.					
24. Bir liderden çok, takipçiyimdir.					

	Tamamen katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
25.Doğrudan ifade etmeseler de, başkalarının duygularını çok iyi anlarım.					
26.Fiziksel görüntümden memnunum.					
27.İnsanlara ne düşündüğümü kolayca söyleyebilirim.					
28.İlgimi çeken şeyleri yapmaktan hoşlanırım.					
29.Sabırsız bir insanım.					
30.Diğer insanların duygularını incitmemeğe özen gösteririm.					
31.işler gittikçe zorlaşsa da genellikle devam etmek için motivasyonum vardır.					
32.Başkalarıyla iyi ilişkiler kurarım.					
33.Güç bir durumla karşılaştığımda konuyla ilgili olabildiğince çok bilgi toplamayı isterim.					
34.İnsanlara yardım etmekten hoşlanırım.					
35.Son birkaç yılda çok az başarı elde ettim.					
36.Öfkemi kontrol etmem zordur.					
37.Hayattan zevk almıyorum.					
38.Duygularımı tanımlamak benim için zordur.					
39.Haklarımı savunamam.					
40.Oldukça neşeli bir insanımdır.					
41.Düşünmeden hareket edişim problemler yaratır.					
42.İnsanlar benim sosyal olduğumu düşünürler.					
43.Kurallara uyan bir vatandaş olmak çok önemlidir.					
44.Kendimi olduğum gibi kabul etmek bana zor geliyor.					
45.Aynı anda başka bir yerde bulunmak zorunda olsam da, ağlayan bir çocuğun anne ve babasını bulmasına yardım ederim.					
46.Arkadaşlarım bana özel şeylerini anlatabilirler.					
47.Kendi başıma karar veremem.					
48.Başka insanlara saygı duyarım.					
49.Başkalarına neler olduğunu önemserim.					
50.Bazı şeyler hakkında fikrimi değiştirmem zordur.					
51.Problemlerin çözümüne ilişkin farklı çözüm yolları düşünmeye çalışınca genellikle tıkanır kalırım.					
52.Fanteziler ya da hayaller kurmadan her şeyi gerçekte olduğu gibi görmeye çalışırım.					
53.Neler hissettiğimi bilirim.					

	Tamamen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
54.Benimle birlikte olmak eğlencelidir.					
55.Sahip olduğum kişilik tarzından memnunum.					
56.Hayal ve fantezilerime kendimi kaptırırım.					
57.Yakın ilişkilerim benim ve arkadaşlarım için çok önemlidir.					
58.Yeni şeylere başlamak benim için zordur.					
59.Eğer yasaları çiğnemem gerekirse, bunu yaparım.					
60.Endişeliyimdir.					
61.Yeni şartlara ayak uydurmak benim için kolaydır.					
62.Kolayca arkadaş edinebilirim.					
63.Can sıkıcı problemlerle nasıl baş edebileceğimi bilirim.					
64.Başkaları ile çalışırken kendi fikirlerimden çok onlarınkine güvenirim.					
65.Kendimi çok sık kötü hissederim.					
66.Konuşmaya başlayınca zor susarım.					
67.Çevremdekilerle iyi geçinemem.					
68.Zor şartlarda serinkanlılığımı nasıl koruyacağımı bilirim.					
69.Kendimi takdir ederim.					
70.İnsanlarla tartışırken, bana sesimi alçaltmamı söylerler.					
71. Tarzımı değiştirmem zordur.					
72.Hayatımdan memnunum.					
73.Başkalarının bana ihtiyaç duymalarından çok, ben başkalarına ihtiyaç duyarım.					
74.Hafta sonlarını ve tatilleri severim.					
75.Çok sinirlenmeden stresle baş edebilirim.					
76.Çok zor durumların üstesinden geleceğime inanıyorum.					
77.Acı çeken insanların farkına varamam.					
78.Genellikle en iyisini ümit ederim.					
79.Başkalarına göre bana güvenmek zordur.					
80.Endişemi kontrol etmemin zor olduğunu biliyorum.					
81.Başkalarının duygusal ihtiyaçlarını, kolaylıkla fark ederim.					
82.Abartmayı severim.					
83.Gülümsemek benim için zordur.					
84.Uygun bir zamanda negatif duygularıyla yüzleşir, onları gözden geçiririm.					

	Tamamen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
85.Yeni bir şeylere başlamadan önce genellikle başarısız olacağım hissine kapılırım.					
86.İstediğim zaman " hayır " demek benim için zordur.					
87.Bir problemle karşılaştığımda önce durur ve düşünürüm.					
88.Yukarıdaki ifadelere samimi bir şekilde cevap verdim.					

Ek 3: Düşünme Stilleri Ölçeği

Aşağıda, bilimsel araştırmada kullanılmak üzere hazırlanmış kendinizle ilgili sorular bulunmaktadır. Ölçeklerde yer alan maddelerin her birisini dikkatlice okuyarak size en uygun olduğunu düşündüğünüz ifadeyi (x) işareti ile işaretleyiniz. Sonuçlar yalnızca araştırma için kullanılacak ve kesinlikle gizli tutulacaktır. İhtenlikle vereceğiniz cevapların araştırmamıza katkısı büyük olacaktır. Gösterdiğiniz ilgi ve verdiğiniz emek için teşekkür eder, saygılar sunarız.

	HIÇBİR ZAMAN	NADİREN	BAZEN	SIK SIK	HER ZAMAN
1. Karar verirken, kendi fikirlerime ve onları yapma yöntemlerime güvenirim.					
2. Bir problemle karşılaştığımda kendi fikir ve problem çözme stratejilerimi kullanırım.					
3. Düşüncelerimi uygulamaktan ve ne kadar isabetli olduklarını görmekten hoşlanırım.					
4. Kendi çözüm yollarımı deneyebileceğim problemleri severim.					
5. Bir iş üzerinde çalışmaya kendi fikirlerimle başlamayı severim.					
6. Bir işe başlamadan önce, onu nasıl yapacağımı anlamaya çalışırım.					
7. Kendim için neyi, nasıl yapacağıma karar verebildiğim bir iş, kendimi mutlu hissetmemi sağlar.					
8. Kendi fikirlerimi kullanabildiğim ve onları gerçekleştirebildiğim işler üzerinde çalışmayı severim.					
9. Tartışırken ya da görüşleri not ederken resmi talimat ve yönergeleri izlerim.					
10. Karar verirken başkalarının görüşlerini dikkate almayı severim.					
11. Uygun yöntemleri seçme konusunda dikkatliyimdir.					
12. Açık yapıda, bir planı ve amacı olan projeleri ve işleri severim.					

	HIÇ BİR ZAMAN	NADİREN	BAZEN	SIK SIK	HER ZAMAN
13. Bir işe ya da projeye başlamadan önce ne tür bir yöntem ya da işlem kullanılması gerektiğini anlamaya çalışırım.					
14. Rolümün ve ne şekilde yer aldığımın açıkça tanımlandığı işlerde çalışmayı severim.					
15. İşlem basamakları belirli ve çözüm yolu kesin kuralları izleyen problemler üzerinde çalışmayı severim.					
16. Talimatları ve yönergesi olan işler üzerinde çalışmayı severim.					
17. Bir problem çözerken ya da bir iş yaparken kesin kurallar ve talimatları izlerim.					
18. Karşımdakilerin herhangi bir işi gerçekleştirme yolunu eleştirmeyi severim.					
19. Karşıt görüşlerle karşılaştığımda, bir şeyi yapmanın en doğru yolunun hangisi olduğuna karar vermeyi severim.					
20. Çatışan fikirleri kontrol etmeyi ve zıt görüşleri kıyaslamayı severim.					
21. Başkalarının yöntemlerini ya da fikirlerini değerlendirebildiğim görevleri ya da problemleri tercih ederim.					
22. Farklı görüşleri ve fikirleri karşılaştırabildiğim ve çalışabildiğim projeleri severim.					
23. Karar verirken kendi fikirlerimi karşıt fikirlerle karşılaştırmayı severim.					
24. Bir şeyleri yapmanın farklı yollarını kullanabildiğim ve birbirleriyle karşılaştırabildiğim durumları severim.					
25. Çözümleme, yargılama ya da karşılaştırma içeren bir işten zevk alırım.					
26. Görüşler hakkında konuşurken ya da yazarken, bir ana düşünceye bağlı kalırım.					
27. Olaylar ya da detaylardan çok temel konular veya temalarla ilgilenmeyi severim					
28. Amacıma ulaşmak için her aracı kullanabilirim.					
29. Karar vermeye çalışırken, sadece bir temel faktör görme eğilimindeyim.					
30. Yapacak pek çok önemli şey varsa, bana göre en önemli olanı yaparım.					

	HIÇBİR ZAMAN	NADİREN	BAZEN	SIK SIK	HER ZAMAN
31. Belirlenmiş bir zaman içinde bir görev üzerinde yoğunlaşmayı severim.					
32. Bir diğerine başlamadan önce bir projeyi bitirmem gerekir.					
33. Bir işe başlamadan önce gereksinim duyduğum şeylere öncelik vermeyi severim.					
34. Konuşma anında ya da fikirleri not ederken önem sırasına göre düzenlenmiş konular üzerinde durmayı severim.					
35. Çok sayıda problemle uğraşırken, her birinin ne kadar öneme sahip olduğu ve onlarla hangi sırayla mücadele etmem gerektiği konusunda oldukça yeterli bir düşünceye sahibim.					
36. Yapacak çok şey olduğu zamanlarda, onları hangi sırayla yapacağıma dair kesin bir düşüncem vardır.					
37. Bir şeye başlarken yapılacak şeylerin bir listesini yapmayı ve önemlerine göre sıralamayı severim.					
38. Bir iş üzerinde çalışırken, parçaların işin bütünüyle ne kadar alakalı olduğunu görebilirim.					
39. Fikirleri tartışırken ya da yazarken ana fikri ve konu içeriğinin birbiriyle ilişkisini vurgularım.					
40. Bazı görevlerin sorumluluğunu üstlendiğimde, çoğunlukla her konu üzerinde durum.					
41. İsimde benim için eşit derecede önemli meseleler olduğunda, onları aynı anda gerçekleştirmeye çalışırım.					
42. Gerçekleştirmem gereken birden fazla konu olduğunda dikkatimi ve zamanımı onlar arasına eşit olarak bölerim.					
43. Aynı anda devam eden pek çok şeye sahip olmayı denerim, böylece onlar arasında ileri ve geri değişiklikler yapabilirim.					
44. Genellikle pek çok şeyi aynı anda yaparım.					
45. Yapılması gereken karmaşık pek çok isten hangisine öncelik vereceğime karar vermede bazen sorun yasarım.					

	HIÇ BİR ZAMAN	NADİREN	BAZEN	SIK SIK	HER ZAMAN
46. Bir proje üzerinde çalışırken, onun tüm yönlerini aynı derecede önemli görürüm.					
47. Yapmam gereken pek çok isim olduğunda, aklıma ilk gelen neyse onu yaparım.					
48. Bir isten diğerine kolayca geçebilirim, çünkü tüm işler bana eşit ölçüde önemli görünür.					
49. Önemsiz olsalar bile, her çeşit problemle uğraşmayı severim.					
50. Fikirleri yazarken ya da tartışırken aklıma her ne gelse kullanırım.					
51. Bir problemi çözerken, çoğunlukla bir o kadar önemli daha başka probleme yol açarım.					
52. Yapılması gereken pek çok önemli şey varken, her ne sırada olursa olsun yapabileceğim kadar çok şey yapmaya çalışırım.					
53. Bir işe baslarken, onu yapmanın tüm muhtemel yollarını hesaba katarım, hatta en saçma olanlarını bile.					
54. Detaylarla ilgilenmediğim durumları ve görevleri severim.					
55. Yapmam gereken bir iş hakkındaki detaylardan çok genel etkiye dikkat ederim.					
56. Bir iş yaparken yaptığım şeyin genel çerçeveye nasıl uyduğunu görmeyi severim.					
57. Özelden ziyade genel meseleler üzerinde durabileceğim konuları severim.					
58. Düşüncelerimi genel bir çerçeve içinde ifade etmeyi severim.					
59. Ayrıntılara çok az dikkat etme eğilimindeyim.					
60. Önemsiz detaylardan oluşan işlerden ziyade genel meselelerle ilgili işler üzerinde çalışmayı severim.					
61. Genel ya da karmaşık sorunlardan çok tek veya somut bir problem içeren işleri tercih ederim.					
62. Problemi bir bütün olarak görmeksizin, çözebileceğim birçok küçük parçaya bölmeye çalışırım.					
63. Üzerinde çalıştığım projeler için özel bilgiler veya ayrıntılar toplamayı severim.					

	HİÇ BİR ZAMAN	NADİREN	BAZEN	SIK SIK	HER ZAMAN
64. Detaylara dikkat etmeyi gerektiren problemler-konular üzerinde çalışmayı severim.					
65. İşlerin bölümlerine ve ayrıntılarına, bütün etkileri ve önemlerinden daha fazla dikkat ederim.					
66. Bir konu hakkında tartışırken veya yazarken, detayların ve gerçeklerin genel çerçeveden daha önemli olduğunu zannediyorum.					
67. Herhangi özel bir içerik olmaksızın bilgiyi parçalar ve doğrular halinde zihnime yerleştirmeyi severim.					
68. Bir projenin ya da konunun bütün aşamalarını başkalarına danışmadan gerçekleştirmeyi ve kontrol etmeyi severim.					
69. Başkalarına güvenmeksizin kendi fikirlerimi gerçekleştirebileceğim konular üzerinde çalışmayı severim.					
70. Konuları tartışırken veya yazarken, sadece kendi fikirlerimi kullanmayı severim.					
71. Bağımsız olarak tamamlayabileceğim projeleri severim.					
72. Başkalarına sormaktansa ihtiyaç duyduğum bilgi hakkında kendimin bulduğu kaynak ve bilgileri okumayı severim.					
73. Bir sorunla karşılaştığımda, onu kendim çözmeyi severim.					
74. Bir iş ya da sorun üzerinde yalnız çalışmayı severim.					
75. Bir işe baslarken, arkadaşlarımla ya da akranlarımla, ilgili fikirleri karşılıklı tartışmayı severim.					
76. Bir takımın parçası olduğum ve başkalarıyla iletişim kurabildiğim aktivitelerde yer almayı severim.					
77. Başkaları ile birlikte çalışabildiğim projeleri severim.					
78. Herkesin birlikte çalıştığı ve birbirleriyle etkileşim olduğu durumları severim.					

	HİÇ BİR ZAMAN	NADİREN	BAZEN	SIK SIK	HER ZAMAN
79. Bir tartışmada ya da raporda, fikirlerimi başkalarınıninkiyle birleştirmeyi severim.					
80. Bir iş üzerinde çalışırken, diğer insanlardan bilgi almayı ve onlarla fikirleri paylaşmayı severim.					
81. Yeni bir şeyleri denememe imkan veren projeler üzerinde çalışmayı severim.					
82. Bir şeyleri yaparken, yeni yollar deneyebildiğim durumları severim.					
83. İşlerin yapılma yollarını geliştirmek için alışagelmış şeyleri değiştirmeyi severim.					
84. Eski fikirlere ya da bir şeyleri yapma yollarına meydan okumayı ve daha iyilerini araştırmayı severim.					
85. Bir problemle karşılaştığımda, onu çözmek için yeni strateji ve yöntemler geliştirmeyi severim.					
86. Yeni bir perspektiften bakmama imkan sağlayan proje ve işleri severim.					
87. Eski problemleri çözmeyi ve onları çözecek yeni yöntemler bulmayı severim.					
88. Bir şeyleri geçmişte kullanılmış olan yöntemlerle yapmayı severim.					
89. Bir şeyden sorumlu olduğumda, geçmişte kullanılmış yöntem ve fikirleri izlemeyi severim.					
90. Rutin kurallar izlemeyi ve alışlagelmış işlemleri gerektiren işleri ve problemleri severim.					
91. Bir şeyler yapmada standart yöntemlere ya da kurallara bağlı kalırım.					
92. Kurulu bir düzeni takip edebildiğim durumları severim.					
93. Bir problemle karşılaştığımda onu alışılmış yolla çözmeyi severim.					
94. Oynadığım rolün geleneksel olduğu durumları severim.					

Ek 4: Bar-On Duygusal Zeka Ölçeği Kullanım İzni

BAR-ON DUYGUSAL ZEKA ÖLÇEĞİ KULLANIM İZNİ

Ebru Garip (ebruugarip@hotmail.com)

13.01.2012

Kime: acarf@erciyes.edu.tr

Merhaba sayın hocam. Ben Dokuz Eylül Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Yüksek Lisans öğrencisiyim. İsmim Ebru Garip. Hazırlayacağım tezin konusu duygusal zeka ile ilgili olacak. Eğer müsaadeniz olursa sizin tarafınızdan Türkçe'ye uyarlanmış ve son haline getirilmiş olan Duygusal Zeka Envanteri'ni tezimde kullanmak isterim. Saygılarımla..

Füsun Acar (acarf@erciyes.edu.tr)

13.01.2012

Belgeler

Kime: Ebru Garip

Kimden: **Füsun Acar** (acarf@erciyes.edu.tr)

Gönderme tarihi: 13 Ocak 2012 Cuma 16:29:24

Kime: Ebru Garip (ebruugarip@hotmail.com)

3 ek | Tümünü zip olarak indir (231,0 KB)

reuvon baron boyutlar son.doc (33,5 KB) Çevrimiçi göster , anket

açıklaması.doc (59,0 KB) Çevrimiçi göster , Baron

ANKET.doc (138,5 KB) Çevrimiçi göster

BAŞARILAR DİLİYORUM

İleti, aşağıdaki dosya veya bağlantı eki ile gönderilmeye hazır:

reuvon baron boyutlar son

anket açıklaması

Baron ANKET

Ek 5: Düşünme Stilleri Ölçeği Kullanım İzni

DÜŞÜNME STİLLERİ ÖLÇEĞİ KULLANIM İZNİ

Yanıt: Düşünme stilleri ölçeği kullanım izni Tarih: 18 Ocak 2012 Çarşamba 13:26

Kimden: "Ali Murat SÜNBÜL" (sunbul@selcuk.edu.tr)

Kime: Kime: Ebru Garip (ebruugarip@hotmail.com)

SEVGİLİ EBRU MERHABA,
ÖLÇEĞİ KAYNAK GÖSTEREREK KULLANABİLİRSİN. SANA İYİ ÇALIŞMALAR DİLİYORUM...

Ebru Garip
18.01.2012

Prof.Dr.Ali Murat SÜNBÜL
Konya University, Faculty of A.K.Education
Head of Curriculum & Teaching Department
DEAN OF FACULTY

Phone: +90 332 3238220-5672
Fax : +90 332 3238225
42090 - KONYA-TURKEY

Merhaba sayın hocam. Ben Dokuz Eylül Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik bölümü yüksek lisans öğrencisiyim. İsmim Ebru Garip. Hazırlayacağım tezin konusu Düşünme Stilleri ile ilgili olacak. Eğer müsaadeniz olursa tezimde Sternberg ve Wagner tarafından geliştirilen ve sizin tarafınızdan Türkçe'ye uyarlanıp geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılan Düşünme Stilleri Ölçeğini kullanmak istiyorum. Saygılarımla..

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Eğitim Fakültesi Dekanlığı

Sayı: 20976209-000-099- 61
Konu: Araştırma İzni

Bornova/İZMİR

07.01.2013

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

İlgi: 20.12.2012 tarih ve 2347 sayılı yazınız.

İlgi yazınız gereği Enstitünüz Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık yüksek lisans programı öğrencisi Ebru GARİP'in "Psikolojik Danışmanlık Adaylarının Duygusal Zeka Düzeyleri ile Düşünme Stilleri Arasındaki İlişki" konulu tez çalışmasını Fakültemiz Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı'nda öğrenim gören 2., 3., ve 4. sınıf öğrencilerine uygulama talebi Dekanlığımızca uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Süleyman DOĞAN
Dekan

Ege Üniversitesi Kampusu
e-mail :www.egitim.ege.edu.tr

Tel : 0 232 373 35 75

Bornova/İZMİR
Faks : 0 232 373 47 13